

Hatkriminalitet

*En sosiologisk analyse av et sosialt problem og en
ny kriminalitetskategori.*

Gisle Bruknapp

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2009

Forord

Takk til hovedveileder Willy Pedersen som har hatt tro på denne oppgaven fra første stund, og som har bidratt med solid veiledning.

Takk til biveileder Ole Kristian Hjemdal for mange verdifulle og konkrete tilbakemeldinger i oppgavens slutfase.

Takk til alle andre som på en eller annen måte har vist interesse for oppgaven. Ingen nevnt, ingen glemt.

En ekstra takk til Silje Mosgren, fordi du gjør hverdagen så gøy og fjasete!

Oslo 26. november, Gisle Bruknapp

Sammendrag

Hatkriminalitet. Dette begrepet betegner kriminelle handlinger som er motivert ut ifra hat eller fordommer mot personer eller grupper av personer, grunnet deres faktiske eller oppfattede gruppetilhørighet, vanligvis definert ut ifra seksuell legning, etnisk eller nasjonal bakgrunn og religiøs overbevisning. Dette er langt fra noen fullstendig eller uttømmende liste over hvilke gruppetilhørigheter som omfattes. Som denne oppgaven viser er hatkriminalitet et abstrakt begrep med mange tolkningsmuligheter, og som et sosialt problem kan det rammes inn på et uttall forskjellige måter.

Hatkriminalitet har internasjonalt, særlig i engelskspråklige land, i lengre tid vært en distinkt og institusjonalisert kriminalitetskategori. I Norge er dette en ny kriminalitetskategori som det for inntil tre år siden var få som benyttet seg av i politikken og offentligheten. Ved å benytte et kontekstuel konstruksjonistisk perspektiv på sosiale problemer, og en kvalitativ analyse av en rekke dokumentariske kilder, viser jeg i denne oppgaven hvordan hatkriminalitet ble *oppdaget* som sosialt problem i Norge sommeren 2006.

Sommeren 2006 sto enkelte unge homofile menn fram i dagspressen, og fortalte at de uprovosert hadde blitt slått ned på grunn av sin seksuelle legning. I etterkant av disse hendelsene kom flere aktører med påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem i Norge. Ved å benytte blant annet Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse, fant jeg at disse aktørene i stor grad henviste til de samme momentene når de argumenterte for hvorfor hatkriminalitet er et sosialt problem. Voldsepisodene mot de homofile mennene ble ofte brukt som belegg for at hatkriminalitet er et problem, som hjemmel for påstandene henviste forskjellige aktører ofte til Sverige, der hatkriminalitet allerede registreres, og konklusjonen til aktørene var ofte at det burde innføres en egen registrering av hatkriminalitet hos politiet og/eller at det burde innføres strengere straffer for hatkriminalitet. Den 22. november 2006 begynte politiet å registrere hatkriminalitet i straffesaksregisteret og den 9. november 2007 forelå lovforslaget Ot.prp. 8 2007-2008 der Justis- og politidepartementet foreslår at en straffbar handling motivert av hat og fordommer skal være en skjerpende omstendighet.

I denne oppgaven viser jeg at Norge har vært vitne til en rask konstruksjonsprosess av først hatkriminalitet som et sosialt problem, og så som en institusjonalisert kriminalitetskategori. Det gikk kort tid fra de første påstandene om at dette er et sosialt problem ble reist til hatkriminalitet ble institusjonalisert som en kriminalitetskategori, noe som vitner om at dette har vært en vellykket konstruksjonsprosess. En forklaring på dette kan

være at de norske regjeringsmyndighetene selv aktivt har fremsatt påstander om at hatkriminalitet er et alvorlig sosialt problem. I tillegg har media, interesseorganisasjoner og samfunnsdebattanter også viet hatkriminalitet mye oppmerksomhet. Sammen har disse aktørene satt hatkriminalitet på dagsorden, og mot slutten av oppgaven argumenteres det for at særlig interesseorganisasjonen Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) og Regjeringen kan ses på som eiere av det sosiale problemet hatkriminalitet.

At interesseorganisasjonen LLH er en av aktørene som har oppnådd eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet kan ses i sammenheng med at mye av retorikken om hatkriminalitet i offentligheten har handlet om vold mot homofile. I tillegg til at LLH selv har vært en aktiv aktør gjennom å sette hatkriminalitet på dagsorden, blant annet gjennom en kampanje, har også andre åpent homofile samfunnsdebattanter og til dels dagspressen vært aktive leverandører av påstander om at dette er et problem. Disse aktørene har i liten grad omtalt hatkriminalitet som et problem der også andre minoritetsgrupper rammes, og i stor grad har aktørene omtalt dette som voldskriminalitet, selv om dette begrepet dekker alle former for kriminalitet der gjerningspersonen er motivert ut ifra fordommer og hat mot offerets gruppetilhørighet. Dette viser hvordan hatkriminalitet er et begrep med et vidt spekter av tolkningsmuligheter. Hvis hatkriminalitet rammes inn som en kategori som betegner vold mot homofile vil den bli stående som en snever kategori. Man kan i den sammenheng for eksempel stille seg spørsmål om hatkriminalitet vil fungere som en tilleggskategori til rasistisk motivert vold.

Der media og homofile debattanter i stor grad knytter hatkriminalitet til vold mot homofile, snakker politikere, særlig Regjeringen, om dette som en vid kategori. Regjeringen har ikke bare vært mottaker av påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem, den har også selv fremsatt påstander. Ikke minst har Regjeringen vært en aktiv aktør i konstruksjonen av hatkriminalitet som en distinkt kriminalitetskategori. Den vedtok at politiet skulle begynne å registrere hatkriminalitet, og sendte ut lovforslag om at hatkriminalitet skal være en skjerpene omstendighet. Disse og andre omstendigheter har ført til at hatkriminalitet har blitt et eget *policy domene*, altså et eget politisk saksområde.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
FIGUROVERSIKT	8
ILLUSTRASJONSOVERSIKT	8
KAPITTEL 1. INNLEDNING	9
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	9
1.2 HVA ER HATKRIMINALITET?.....	10
1.2.1 Tidligere forskning på hatkriminalitet: Noen eksempler fra USA	12
1.3 PROBLEMSTILLINGER	14
1.4 SOSIOLOGISK RELEVANS	16
1.5 OPPGAVENS OPPBYGGING OG STRUKTUR	17
KAPITTEL 2. TEORETISKE OG ANALYTISKE TILNÆRMINGER	19
2.1 INNLEDNING	19
2.2 KRIMINALITET SOM SOSIAL KONSTRUKSJON	19
2.2.1 Konstruksjonistisk sosiologi	20
2.2.2 Berger og Luckmanns teori om den samfunnskapte virkelighet.....	21
2.2.3 Det alternative perspektivet på kriminalitet	22
2.3 ARVEN FRA STEMPLINGSTEORIEN	24
2.3.1 Å definere fenomener som sosiale problemer	25
2.3.2 Å reise påstander.....	27
2.3.3 Markedsplassen for sosiale problemer	29
2.3.4 Interesser, ressurser og eierskap.....	30
2.3.5 Kan man snakke om objektive størrelser selv om man er konstruksjonist? Skillet mellom streng og kontekstuell konstruksjonisme	31
2.4 KONSTRUKSJONEN AV OFRE.....	34
2.4.1 Offerideologien.....	35
2.5 RETORIKK: KUNSTEN Å OVERTALE ANDRE.....	36
2.5.1 Konstruksjonen av nye kriminalitetskategorier som en retorisk aktivitet	36

2.5.2 Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse	38
2.5.3 Å sette argumentasjonsanalysen i kontekst.....	40
KAPITTEL 3. Å STUDERE NYE KRIMINALITETS- OG OFFERKATEGORIER: METODE, DATA OG UTVALG	42
3.1 INNLEDNING	42
3.2 HVORFOR ANALYSERE DOKUMENTER?.....	42
3.3 DATAMATERIALE OG UTVALG	43
3.3.1 Beskrivelse av utvalgets profil og datainnsamling	44
3.3.2 Utvalgsriterier	46
3.4 UTFORDRINGER OG KUNNSKAPSKRAV KNYTTET TIL DOKUMENTANALYSE.....	47
3.4.1 Etske dilemmaer knyttet til valg av problemstilling.....	47
3.4.2 Kildehåndtering	48
3.4.3 Validitet	49
3.4.4 Reliabilitet	50
KAPITTEL 4. RESULTATER FRA SØKENE	52
4.1 INNLEDNING	52
4.2 RETRIEVER	52
4.3 STORTINGET OG REGJERINGEN.....	56
4.4 LLH	57
5. Å NAVNGI OG DEFINERE ET PROBLEM: HVORDAN OG AV HVEM ETABLERES HATKRIMINALITET SOM ET SOSIALT PROBLEM?.....	58
5.1 INNLEDNING.....	58
5.2 PÅSTANDER OM HATKRIMINALITET FØR SOMMEREN 2006	59
5.2.1 Drapet på Matthew Shephard i USA og spørsmålet om hatkriminalitet i Norge.....	59
5.2.2 Påstandsleverandører som er medlemmer av bestemte grupper.....	60
5.3 OPPDAGELSEN AV ET NYTT PROBLEM.....	65
5.3.1 Sommeren 2006: En voldsbølge mot homofile i Oslo	65
5.3.2 Dagspressen som primær påstandsleverandør.....	66
5.3.3 Myndighetene tar tak i problemet	68
5.3.4 Politiet begynner å registrere hatkriminalitet	72

5.3.5 Motpåstander.....	75
5.3.6 Interesser.....	76
KAPITTEL 6. KONSTRUKSJONEN AV EN NY OFFERKATEGORI: HOMOFILE SOM OFRE.....	78
FOR HATKRIMINALITET.....	78
6.1 INNLEDNING.....	78
6.2 Å SETTE DE HOMOFILES SITUASJON I KONTEKST: EN HISTORISK GJENNOMGANG	79
6.2.1 Homofili i Norge: fra sosialt problem til sosial aksept?.....	80
6.3 FRA USYNLIG TIL SYNLIG?: HOMOFILE SOM VOLDSOFRE TRER FREM	82
6.3.1 Forankring av ofrene sine fortellinger: dagspressen og påstander om homofile menn som voldsofre	83
6.3.2 Fokus på gjerningspersonene: Kultur, religion eller homofobi?.....	85
6.3.3 Påstander om homofile som spesielt utsatt for hatkriminalitet.....	89
6.4 EN OFFERBEVEGELSE?.....	91
6.4.1 Ingen ny sosial bevegelse, men videreføring av homokampen	91
6.4.2 Et tett samarbeid med Regjeringen og politiet	94
6.4.3 Kampanjen mot hatkriminalitet og nettsiden hatvold.no	96
6.4.4 Forskning som belegg for påstander om homofile som sårbare for hatkriminalitet.....	97
6.5 OFFERIDEOLOGIEN SOM KULTURELL RESSURS	100
6.5.1 Den samtidige offerideologien i forhold til påstander om homofile som ofre for hatkriminalitet	101
KAPITTEL 7. HATKRIMINALITET SOM ET INSTITUSJONALISERT SOSIALT PROBLEM OG	
POLICY DOMENE	103
7.1 INNLEDNING	103
7.2 ET PRIORITERT JUSTISPOLITISK OMRÅDE	104
7.1.2 På Regjeringens agenda.....	105
7.1.3 Justiskomiteen og hatkriminalitet	107
7.2 INSTITUSJONALISERINGEN AV HATKRIMINALITET: HVEM HAR EIERSKAP?	109
7.2.1 En, flere eller ingen eiere?	110
7.2.2 Hatkriminalitet på plakaten.....	111
7.2.3 Regjeringsmyndighetene: Mottakere og utløsere av påstander om sosiale problemer	112
KAPITTEL 8. AVSLUTNING OG OPPSUMMERENDE BEMERKNINGER.....	114

8.1 INNLEDNING	114
8.2 OM OPPGAVENS PROBLEMSTILLING OG FUNN	115
8.3 VIDERE FORSKNINGSMULIGHETER	118
LITTERATUR OG KILDER	120
LITTERATUR.....	120
KILDER	127

Figuroversikt

FIGUR 4.1. ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HATKRIMINALITET I ALLE NORSKE MEDIER .	53
FIGUR 4.2. DEKNING PER MEDIETYPE.....	54
FIGUR 4.3 ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HATKRIMINALITET I NORSKE PAPIRMEDIER..	54
FIGUR 4.4 ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HATVOLD I ALLE NORSKE MEDIER	55
FIGUR 4.5. ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HOMOVID I ALLE NORSKE MEDIER.....	55
FIGUR 4.6. ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HATKRIMINALITET I DOKUMENTER FRA REGJERINGEN	56
FIGUR 4.7 ANTALL TREFF PÅ SØKEORDET HATKRIMINALITET I PUBLIKASJONER FRA STORTONGET.....	57
FIGUR 8.1. KRONOLOGISK OVERSIKT OVER SENTRALE AKTØRER OG PÅSTANDER OM AT HATKRIMINALITET ER ET SOSIALT PROBLEM	117

Illustrasjonsoversikt

ILLUSTRASJON 3.1. HATVOLD-PLAKAT	45
---	-----------

Kapittel 1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Den 9. november 2007 kl. 12.00 kalte Justis- og politidepartementet inn til pressekonferanse om Regjeringens forslag til nye bestemmelser i straffeloven, og for første gang foreligger det et lovforslag som løfter fram hatkriminalitet som en skjerpene omstendighet (Ot.prp. 8 2007-2008). I pressemeldingen om de nye lovbestemmelsene kommer det frem at ”Det foreslås å lovfeste at hatkriminalitet skal være en skjerpene omstendighet i straffeutmålingen for ethvert lovbrudd som er forårsaket av slike forhold” (Justis- og politidepartementet, 2007). Hatkriminalitet er et nytt fenomen i Norge både som sosialt problem og som kriminalitetskategori, og inntil sommeren 2006 hadde begrepet omtrent ikke blitt brukt av verken politikere, media, aktivister eller forskere. Dette til tross for at Norge i lengre tid har hatt lovhjemler med referanse til motiv relatert til hat og fordommer¹.

I overkant av et år før dette lovforslaget ble lagt frem, dukket begrepet hatkriminalitet for alvor opp i den norske offentligheten. Etter enkelte voldsepisoder mot personer med homofil legning sommeren 2006 ble hatkriminalitet satt på dagsorden, som justisminister Knut Storberget og stortingsrepresentant Anette Trettebergstuen (Arbeiderpartiet) peker på i et debattinnlegg i Dagsavisen 12. September 2006. I tillegg til at hatkriminalitet har blitt satt på dagsorden har flere aktører også begynt å benytte seg av varianter av det mer vide begrepet hatkriminalitet som hatvold og homovold. Dette vitner om at begrepets fortolkningsrammer har begynt å forflytte seg.

Hatkriminalitet er kriminalitet som det er vanlig å plassere i kategorien ”ny kriminalitet” (Best, 1999). Det er imidlertid ikke noe nytt med hatkriminalitet bortsett fra at tidligere kjente handlinger har blitt gitt et navn, og at disse handlingene nå tiltrekker seg oppmerksomhet. Man kan snakke om et aktualisert problem, og denne aktualiteten har ført til en ny institusjonalisert kriminalitetskategori i Norge. Dette bringer meg til selve temaet for oppgaven, som ikke så mye omhandler selve fenomenet hatkriminalitet, men heller hvordan

¹ Her kan nevnes straffeloven §§ 135a; 232; 292; 349a, samt lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven).

nye sosiale problemer og kriminalitetskategorier konstitueres, og hvordan visse sosiale grupper konstitueres som ofre for denne kriminaliteten.

1.2 Hva er hatkriminalitet?

1990-tallet ble av det amerikanske tidsskriftet *The National Law Journal* kåret til "[...] the decade of hate- or at least of hate crime." (siteret i Jenness og Grattet, 2001: 1). Men hva er hatkriminalitet?

På samme måte som med andre former for kriminalitet, er også hatkriminalitet et vanskelig begrep å definere inngående (Perry, 2003a: 4-5). Som flere forskere peker på, er både kriminalitet og hat sosiale konstruksjoner, noe som betyr at betydningen av disse begrepene vil variere avhengig av sted, person og tid (Hall, 2005; Perry, 2003a; Petrosino, 2003; Jacobs og Potter, 1998). Definisjoner av hatkriminalitet varierer fra stat til stat, men også innenfor samme stat, der særlig USA er et eksempel på at lovgivningen varierer mellom de ulike delstatene (Jenness og Grattet, 2001).

Likevel finnes det felles forståelser av dette fenomenet. Hatkriminalitet er et paraplybegrep som beskriver kriminelle handlinger der gjerningsmannen er motivert av fordommer mot offerets antatte sosiale gruppe (Green, McFalls og Smith, 2003: 27-28). Det er med andre ord gjerningsmannens motiv som avgjør om den kriminelle handlingen kan betegnes som hatkriminalitet, og ikke selve handlingen. Selv om hatkriminalitet er en relativ ny kriminalitetskategori er handlingene som dette begrepet dekker langt fra nye. Lynsjing av afroamerikanere og brenning av kors for å jage etniske og religiøse minoriteter ut fra hvite nabolag i USA, hærverk mot jødiske synagoger og gravplasser, såkalt *gay bashing* (fysisk eller psykisk vold mot personer som antas å være homofile, lesbiske, bifile eller transpersoner) og tagging av rasistiske/nazistiske slagord på asylmottak eller butikker eid av innvandrere er alle eksempler på hendelser som defineres som hatkriminalitet. De kanskje mest kjente tilfellene av hatkriminalitet i nyere tid er drapene på Stephen Lawrence i England i 1993, Matthew Shepard i USA i 1998 og James Byrd Jr. i 1998. Alle disse hendelsene vakte stor internasjonal oppmerksomhet, og det er skrevet bøker og laget spillefilmer eller dokumentarfilmer om alle tre hendelsene. Også i Norge har vi vært vitne til særdeles grove hendelser som kan karakteriseres som hatkriminalitet. I 2001 ble Benjamin Hermansen drept av personer med tilknytning til den nynazistiske grupperingen Boot Boys, og det har vært tilfeller av drap på personer med homofil legning som har vært motivert ut ifra fordommer

mot offerets gruppetilhørighet (Meland, 2007: 9). Likevel ble ikke begrepet hatkriminalitet brukt i offentligheten for å beskrive disse hendelsene.

For å oppsummere kort er hatkriminalitet et rettslig og sosialt begrep som har sitt utspring i USA, men som har spredt seg til forskjellige vestlige land, særlig de som deler en overveiende engelsktalende kultur, som har utviklet og tilpasset dette konseptet i deres respektive rettslige og kulturelle miljø (Jeness, 2007: 155).

Begrepet hatkriminalitet krediteres til de tre demokratiske politikerne John Conyers, Barbara Kennelly og Mario Biaggi som i 1985 sammen foreslo en lov i Representantenes Hus kalt "Hate Crime Statistics Act" (Jacobs og Potter, 1998: 4). Dette lovforslaget forlangte at Justisdepartementet samlet inn og publiserte statistikk om karakteren og omfanget av kriminalitet motivert av etniske og religiøse fordommer. Fra 1985 og utover økte bruken av begrepet hatkriminalitet drastisk i den amerikanske offentligheten, og i 1993 var det over 1000 avisartikler som enten hevdet at USA opplevde en epidemi av hatkriminalitet, eller som rapporterte at politikere, interessegrupper eller akademikere hadde erklært at en slik epidemi var til stede i det amerikanske samfunnet (Jacobs og Potter, 1998: 4). Videre skriver James B. Jacobs og Kimberly Potter at forskere innen rettsvitenskap begynte å benytte seg av betegnelsene hatkriminalitet og "bias crime" tidlig på 1990-tallet, og utover dette tiåret vokste også den sosiologiske/kriminologiske litteraturen om hatkriminalitet med bøker som *Hate Crimes. The Rising Tide of Bigotry and Bloodshed* (1993) av Jack Levin og Jack McDevitt, *Hate Crimes. New Social Movements and the Politics of Violence* (1997) av Valerie Jenness og Kendal Broad og *Hate Crimes. Criminal Laws and Identity Politics* (1998) av James B. Jacobs og Kimberly Potter. Hatkriminalitet har blitt, som Donald Green, Laurence McFalls og Jennifer Smith (2001) påpeker, et frembrytende forskningsområde innen samfunnsvitenskapene.

Det altså denne kriminalitetskategoriens etablering i Norge som er oppgavens hovedfokus, og det er i den sammenheng viktig å være oppmerksom på at hatkriminalitet er et omdiskutert begrep både politisk og akademisk (Jacobs og Henry, 1996; Jacobs og Potter, 1998). Motstandere av hatkriminalitetslovgivning er ofte kritiske til at enkelte grupper i samfunnet skal være mer beskyttet enn andre (Jeness og Grattet, 2001). I Norge er det særlig Fremskrittspartiet som har vært kritisk til en lovgivning der hatkriminalitet er en skjerpene omstendighet, men med den begrunnelse at de er uenige i at kriminalitet graderes ut fra gjerningspersonens motiv (Odelstinget, 2008). Fra sosiologisk hold pekes det blant annet på at

hatkriminalitet i liten grad dreier om ”hat”, men heller om fordommer, og at fordommer er et komplisert, vidt og dunkelt begrep (Jacobs og Potter, 1998: 11). En implikasjon av dette er at det i visse tilfeller kan være vanskelig å avgjøre hva som er hatkriminalitet, og hva som ikke er hatkriminalitet. Blant annet viser Tore Bjørgo (2005) i sin studie av konflikter mellom ulike ungdomsgrupper i Kristiansand at det hadde inntruffet episoder som på overflaten helt klart kunne beskrives som hatkriminalitet, men etter han intervjuet deltakere fra begge sider ble det klart at voldshandlingene var del av et mer komplekst sett av dynamiske konflikter mellom ungdomsgrupper. Bjørgo (2005: 47) argumenterer for at begreper som hatkriminalitet bør brukes med forsiktighet fordi det bærer med seg tunge verdimeslige og moralske vurderinger som tilbyr et fortolkningsrammeverk som kan male bilder svart/hvit. Stephen Tomsen (2006: 392) problematiserer også begrepet hatkriminalitet og peker på at begrepet reflekterer et individualistisk syn på kriminalitetens årsaker, og at det mangler et systematisk perspektiv på de sosiale røttene til kriminell motivasjon. I denne oppgaven er imidlertid ikke målet å vurdere hvorvidt dette er et analytisk fruktbart begrep, men heller å undersøke hvordan dette begrepet brukes i en norsk kontekst, og hvordan hatkriminalitet er tilstede på *markedspllassen for sosiale problemer* (Hilgartner og Bosk, 1988).

1.2.1 Tidligere forskning på hatkriminalitet: Noen eksempler fra USA

Faglitteraturen på hatkriminalitet er ekstensiv, og det meste av litteraturen stammer fra engelskspråklige land. I denne sammenhengen er den mest interessante forskningen den som analyserer hvordan hatkriminalitet har blitt konstruert som et *problem*, og jeg vil her gjennomgå noen amerikanske studier som har fokusert på nettopp dette aspektet.

Valerie Jenness (1995: 145) skriver at hatkriminalitet fra begynnelsen av 1990-tallet har konstituert et merkbart sosialt problem i USA, og særlig hatmotivert vold ble tema for sterkt politiserte debatter der man forlangte at noe måtte gjøres med dette omfattende problemet (Jenness og Broad, 1997: 4). Dette fokuset kom til tross for at man på dette tidspunktet ikke hadde nøyaktig data på hvor mange som hvert år ble utsatt for hatmotivert kriminalitet, og selv om man ikke visste om hatkriminalitet faktisk økte eller minsket i USA, oppnådde dette fenomenet både nasjonal og internasjonal oppmerksomhet (Jacobs og Potter, 1998; Jenness, 1995: 145). I forhold til hatkriminalitet mot homofile, som Jenness fokuserer på, viser hun hvordan forskjellige sosiale bevegelser definerte vold mot homofile og lesbiske som et sosialt problem.

Valerie Jenness har sammen med Ryken Grattet forfattet boka *Making Hate a Crime* (2001) der de ikke bare fokuserer på kriminalitet mot seksuelle minoriteter, men hvordan sosiale bevegelser, interesseorganisasjoner, politikere og eksperter på 1980- og 90-tallet begynte å tenke at kriminalitet motivert på bakgrunn av hat mot mennesker på bakgrunn av deres medlemskap i en sosial gruppe er et distinkt sosialt problem, og at det burde bli ansett som egen kriminalitetskategori. I motsetning til for eksempel Jacobs og Potter (1998) legger Jenness og Grattet (2001) liten vekt på hvordan media forsterket bildet av at hatkriminalitet var et økende problem i USA. De konkluderer med at det var forskjellige sosiale bevegelser, som til sammen utgjør det de kaller *the anti-hate-crime-movement sector*, som satte hatkriminalitet på dagsorden, ved at disse bevegelsene publiserte rapporter som viste eksistensen av voldelige handlinger mot minoriteter (Jenness og Grattet, 2001: 39). Dette var på slutten av 1970-tallet, og bevegelsen ble etter hvert en sammensetning av borgerrettighetsbevegelsen, kriminalitetsofferbevegelsen, homo- og lesbebevegelsen og kvinnebevegelsen.

Der Jenness og Grattet (2001) fokuserer på hvordan sosiale bevegelser definerte hatkriminalitet som et sosialt problem, og hvordan disse var avgjørende for at det ble rettet politisk oppmerksomhet mot hatkriminalitet, fokuserer Jacobs og Potter (1998: 46) på at det fra midten av 1980-tallet, og utover ble konstruert en epidemi av hatkriminalitet av interesseorganisasjoner, media, politikere og akademiske kommentatorer. De argumenterer for at disse påstandene mangler empirisk støtte, og at det faktisk er mindre hat- og fordomsmotivert vold mot minoritetsgrupper i dagens USA enn i mange tidligere perioder av amerikansk historie (Jacobs og Potter, 1998: 64). Jacobs og Potter argumenterer for at både minoritetsgrupper og media har gode grunner for å påstå at det er en epidemi. En epidemi krever oppmerksomhet, støtteordninger, ressurser og kompensasjon, mens media støtter disse påstandene fordi kriminalitet, rasisme, sexisme og homofobi selger. I tillegg argumenteres det for at lovene mot hatkriminalitet som kom på 1980- og 90-tallet kan knyttes til identitetspolitikk; politikk der individer relaterer seg til andre som medlemmer av konkurrerende grupper, og at disse lovene er symbolske kunngjøringer som interessegrupper ønsker seg av materielle og symbolske grunner og som tilbys av politikere for politiske grunner. Det er liten tvil om at Jacobs og Potter er kritiske til den amerikanske lovgivningen mot hatkriminalitet, og de mener at lovgivningen ikke fremmer sosial harmoni, men faktisk forsterker sosial lagdeling og hisser opp til sosial konflikt. For Jacobs og Potter (1998: 144)

har denne lovgivingen potensialet til å underminere sosial solidaritet ved å redefinere kriminalitet som en underkategori av intergruppe strid mellom etniske grupper, religiøse grupper, kjønn og mennesker med forskjellig seksuell legning.

Der Jacobs og Potter er normative i sin argumentasjon søker Joel Best (1999) å forklare hvordan hatkriminalitet ble institusjonalisert som kriminalitetskategori. På samme måte som Jenness og Grattet (2001) viser Best (1999: 57) hvordan hatkriminalitet ble spesielt viktig for homofile og lesbiske organisasjoner, og hvordan disse organisasjonene begynte å spille en fremstående rolle i den nye anti-hatkriminalitetsbevegelsen. Hatkriminalitet hadde allerede fått en viss aksept som en betegnelse for kriminalitet mot etniske og religiøse minoriteter på 1980-tallet, da homofile og lesbiske kom med påstander om at også angrep på homoseksuelle var hatkriminalitet (Best, 1999: 170). Denne prosessen der man utvider et sosialt problems grenselinje kaller Best (1999: 168) *domeneekspansjon*. Hvem det er som blir regnet som offer for hatkriminalitet blir altså endret, ved at også homofile inkluderes.

De homofile og lesbiske organisasjonene viste seg å være dyktige til å sette hatkriminalitet på dagsorden. Statistikk over hvor mange som ble utsatt for hatkriminalitet ble lansert av organisasjonene, og resultatene ble publisert i både den homofile og konvensjonelle pressen. Disse statistiske rapportene viste seg å være mektige retorisk sett, da de dokumenterte entydig viktimisering, brutale typifiserende eksempler og statistikk på hyppigheten av viktimisering (Best, 1999: 58). Videre kom den brede bevegelsen mot hatkriminalitet med en kraftig påstand om at minoriteter var offer for hyppige kriminelle angrep, og at justisapparatet ofte mislyktes i å gi disse angrepene den oppmerksomheten de fortjener. Hatkriminalitet ble institusjonalisert relativt fort, påpeker Best, fenomenet fikk mye oppmerksomhet fra media, og interesseorganisasjoner klarte å overbevise de politiske myndighetene om å ta tak i problemet. En streng lovgivning mot hatkriminalitet og statistikkføring av denne kriminaliteten var to av tiltakene myndighetene satte inn for å løse det nye sosiale problemet. Påstandene, som er det Best fokuserer på, om at hatkriminalitet var et problem var med andre ord suksessfulle.

1.3 Problemstillinger

Denne studien har to problemstillinger. Bakgrunnen for denne oppgaven er institusjonaliseringen av hatkriminalitet i Norge. Dette er en ny kriminalitetskategori som har blitt etablert, men denne kriminalitetskategorien har ikke oppstått ut av det blå. Enkelte

aktører har kommet med påstander om at hatkriminalitet er et *sosialt problem*. På bakgrunn av dette stiller jeg meg spørsmål om *hvordan og av hvem har hatkriminalitet blitt konstruert som et sosialt problem i Norge, og hvordan har hatkriminalitet blitt gjenstand for politisk oppmerksomhet?* Dette vil være den generelle overordnede problemstillingen, og jeg vil ta for meg hvordan forskjellige aktører har argumentert for at hatkriminalitet er et sosialt problem. Med politisk oppmerksomhet er det særlig hvordan hatkriminalitet har blitt en distinkt kriminalitetskategori og skjerpene omstendighet i straffeloven som er fokus. Jeg ønsker å fokusere på at dette er en *prosess*, og i en slik prosess er det et hovedmål for de aktører som konstruerer det sosiale problemet, å få oppmerksomhet fra de politiske myndighetene slik at det kan gjennomføres tiltak mot dette sosiale problemet (Best, 2008: 194). Dette er altså tilfelle i Norge der hatkriminalitet har vært et prioritert område for de politiske myndighetene.

En analyse av etableringen av hatkriminalitet i Norge vil vise at påstandene om hatkriminalitet som sosialt problem for alvor ble fremsatt sommeren 2006. Denne sommeren gikk enkelte homofile unge menn ut i dagspressen og fortalte at de hadde blitt utsatt for vold på grunn av deres seksuelle legning. Ved flere anledninger ble dette beskrevet som hatkriminalitet mot homofile². Det kan derfor være interessant å undersøke hvordan homofile³ har blitt omtalt som ofre for hatkriminalitet. Jeg stiller meg da spørsmålet; *hvordan har homofile blitt konstruert som ofre for hatkriminalitet?* Denne problemstillingen kan ses på som oppgavens underliggende problemstilling. Som en følge av at politiet innførte registrering av hatkriminalitet 22. november 2006, og lovforslaget Ot.prp. Nr. 8 2007-2008, har det blitt en institusjonalisering av kriminalitet mot homofile som er motivert på bakgrunn av seksuell legning, og av homofiles rolle som ofre for denne kriminaliteten. Det jeg er opptatt av er å se på hvordan denne prosessen har foregått og hvordan homofiles rolle som offer for kriminelle handlinger har endret seg. De homofile vil her bli brukt som case for å illustrere noe mer generelt, konstruksjonen av en ny offerkategori.

² Se blant annet Dagsavisen 30.7.2006; Knut Olav Åmås kommentar i Aftenposten 31.7.2006; Dagsavisen 6.8.2006; Dag Øistein Endsjø's kronikk i VG 7.8.2006.

³ I denne sammenheng benyttes ordet homofil for å beskrive seksuell legning som omfatter lesbiske, homofile, bifile og transepersoner.

1.4 Sosiologisk relevans

Med denne oppgaven ønsker jeg å videreføre den sosiologiske tradisjonen som fokuserer på definisjoner, konstruksjoner og reaksjoner på sosiale problemer. Det har i arbeidet med denne oppgaven vært vanskelig å trekke inn tidligere norsk forskning, da det er få norske studier med dette perspektivet. Et unntak er Cecilie Høigårds *Gategallerier* (2002) som, selv om hun ikke benytter seg av de samme teoretiske perspektivene som denne oppgaven i hovedsak bygger på, viser hvordan graffiti på 1990-tallet ble definert som et sosialt problem i den norske offentligheten. Nettopp det at et slikt perspektiv i liten grad forekommer i norsk sosiologi kan brukes som argument for å benytte seg av det, og man kan stille seg spørsmål om dette perspektivet i det hele tatt er fruktbart i en norsk kontekst.

Når det gjelder det substansielle, temaet, er dette også interessant å studere sosiologisk. Hatkriminalitet er et nytt fenomen i Norge, og det foreligger ingen tidligere sosiologisk forskning på dette temaet. Selv om handlingene som dette fenomenet beskriver ikke er nye, ble *ideen* (Hacking, 1999) om hatkriminalitet skapt i en amerikansk kontekst på midten av 1980-tallet. Under hvilke omstendigheter dette begrepet dukker opp to tiår senere i Norge, og hvordan det defineres og forstås her er meget interessant for en sosiolog å fordype seg i.

På det mer overordnede plan fungerer hatkriminalitet som et case for å belyse hvordan saksforhold kommer opp i offentligheten og blir etablert som selvstendige kriminalitetskategorier. Dette er med andre ord en redegjørelse som benytter seg av sosiologisk teori for å beskrive hvordan et sosialt problem etableres, og hvordan dette institusjonaliseres som en selvstendig kriminalitetskategori. Studien føyer seg inn i en lang tradisjon av internasjonal forskning som analyserer hvordan sosiale problemer blir brakt til offentlig oppmerksomhet, og hvordan de enten forsvinner⁴ eller blir institusjonalisert. Studiet av en kriminalitetskategori som sosialt problem er også interessant fordi nettopp kriminalitet er et godt eksempel på at et sosialt problem er en sosial konstruksjon; fenomener eksisterer bare når det har blitt gitt et navn (Halvorsen, 2002: 226).

⁴ Med forsvinner mener jeg her at tilstanden eller fenomenet ikke lenger defineres som et sosialt problem.

Som allerede nevnt benytter denne studien seg av amerikansk teori, noe som ikke er helt uproblematisk. Det finnes imidlertid ingen utviklet skandinavisk teori om hvordan sosiale problemer oppstår i kraft av subjektive definisjoner av enkelte aktører, men det finnes et perspektiv som kan sies å være spesielt egnet til å studere skandinaviske forhold der fokus er på hvordan velferdsstaten kan fungere som problemprodusent (Erjnæs og Kristiansen, 2004; Halvorsen, 2002). Dette er imidlertid ikke fokus i denne oppgaven, og dette perspektivet vil ikke bli viet videre diskusjon.

1.5 Oppgavens oppbygging og struktur

Oppgaven er delt inn i åtte forskjellige kapitler. I dette første innledningskapittelet har jeg presentert temaet for studien, tidligere forskning, problemstillinger og diskutert oppgavens sosiologiske relevans.

I kapittel to gjennomgår jeg oppgavens teoretiske tilnærminger. Hovedtilnærmingen er det kontekstuelle konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer, men jeg benytter meg også av teorier om retoriske prosesser. Jeg legger stor vekt på skillet mellom den strenge eller rendyrkede formen for konstruksjonisme og det kontekstuelle perspektivet som denne oppgaven benytter seg av. En gjennomgang av konstruksjonistisk sosiologi på et generelt plan gjennomføres, og konstruksjonen av kriminalitet blir i den sammenhengen viet ekstra oppmerksomhet. Dette gjøres for at leseren skal kunne sette oppgavens teoretiske plattform i en større sosiologisk sammenheng.

Neste kapittel er oppgavens ”metodekapittel”. Denne oppgaven er en kvalitativ oppgave som bygger på analyser av foreliggende kilder. I dette kapittelet går jeg gjennom metode, data og utvalg, og jeg drøfter utfordringer og kunnskapskrav knyttet til en kvalitativ dokumentanalyse.

I kapittel fire viser jeg forekomsten av ordene *hatkriminalitet*, *hatvold* og *homovold* over tid i norske medier, og i publikasjoner fra Stortinget og Regjeringen. Her får leseren et inntrykk av når disse begrepene dukket opp, og i hvor stort omfang.

Det første analysekapittelet er kapittel fem, og her tar jeg for meg det jeg kaller *oppdagelsen av hatkriminalitet* i Norge. Hovedspørsmålet jeg forsøker å besvare i dette kapittelet er hvordan hatkriminalitet etableres som sosialt problem i Norge, og hvem som er de mest sentrale aktørene i denne prosessen.

I kapittel seks behandler jeg oppgavens underliggende problemstilling. Her analyserer jeg hvordan homofile har blitt omtalt som ofre for hatkriminalitet, og det legges særlig vekt på den tette forbindelsen mellom aktivister/interesseorganisasjoner og politiske myndigheter. Ekspertens rolle vil også bli drøftet i dette kapittelet, og jeg stiller spørsmål om det er noen aktører som kommer med påstander om at homofile som gruppe er spesielt utsatt for hatkriminalitet.

I oppgavens nest siste kapittel tar jeg for meg hatkriminalitet som policy domene med særlig fokus på hvordan Regjeringen og Stortingets justiskomiteé har presentert og konstruert hatkriminalitet som et sosialt problem og en distinkt kriminalitetskategori. Til slutt i dette kapittelet diskuterer jeg eierskap, som er nødvendig for institusjonaliseringen, og jeg peker på hvilke aktører som kan sies å inneha et slikt eierskap.

I det siste kapittelet tar jeg opp oppgavens problemstilling, og stiller spørsmål ved om denne har blitt besvart på en god måte. I dette kapittelet gir jeg også forslag til videre sosiologisk forskning på hatkriminalitet, og jeg viser kronologisk hvilke aktører og hendelser som har vært de viktigste når det gjelder konstruksjonen av hatkriminalitet som sosialt problem.

Kapittel 2. Teoretiske og analytiske tilnærminger

2.1 Innledning

Denne masteroppgaven har to overordnede teoretiske tilnærminger. Den første overordnede tilnærmingen som blir presentert tar for seg hvordan nye former for sosiale problemer oppstår, i dette tilfelle også en ny kriminalitetskategori, og hvordan det snakkes om disse. Hvordan og av hvem har hatkriminalitet blitt presentert, konstruert og institusjonalisert som et sosialt problem og en kriminalitetskategori i Norge? I forlengelsen av dette perspektivet stiller jeg også spørsmål om hvem det er som blir tilbudt status som offer for den nye kriminalitetskategorien. Hvordan har homofile blitt etablert som en egen offertype for hatkriminalitet? Hvilke prosesser ligger bak? Dette er spørsmål som forskere innen dette perspektivet er opptatt av, og jeg kaller dette en konstruksjonistisk tilnærming til sosiale problemer.

Den andre tilnærmingen fungerer ikke kun som teoretisk bakteppe, men også som verktøy for den senere analysen av deler av empirien. Retorikk generelt, og Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse spesielt, fungerer både som ”teori og metode”. På grunn av perspektivets filosofiske utgangspunkt plasseres det i teoridelen. I tillegg står både retorikk, argumentasjon og språk sentralt i det konstruksjonistiske perspektivet.

2.2 Kriminalitet som sosial konstruksjon

Den konstruksjonistiske tilnærmingen til sosiale problemer, inkludert kriminalitet, avviser tidligere forsøk på å konseptualisere sosiale problemer som objektivt eksisterende fenomener, og vil i stedet rette søkelys på hvordan sosiale problemene defineres, oppstår og utvikler seg over tid (Sacco, 2002:55). Før jeg går videre til denne tradisjonen, vil jeg først gjøre rede for konstruksjonismens allmenne eller generelle bidrag til sosiologisk teori. Jeg velger å gjøre dette for at leseren lettere skal kunne sette den konstruksjonistiske tilnærmingen til sosiale problemer inn i et større teoretisk og sosiologisk rammeverk, samt at dette også vil klargjøre for hvordan jeg forholder meg til og forstår konstruksjonisme på et bredere plan. Siden dette er en oppgave i sosiologi og ikke filosofi, statsvitenskap eller psykologi, forholder jeg meg til Peter L. Berger og Thomas Luckmanns *Den Samfunnsskapte Virkelighet* ([1966] 2000) som

”startskuddet” for konstruksjonismen, og min redegjørelse for opphavet til konstruksjonistisk sosiologi vil ta utgangspunkt i denne boka⁵. Jeg vil også drøfte deres teori i forhold til det konstruksjonistiske perspektivet på kriminalitet. Før det vil jeg si litt generelt om konstruksjonistisk sosiologi.

2.2.1 Konstruksjonistisk sosiologi

Det hersker mye forvirring i academia om konstruksjonismen, og å komme med en enkeltstående definisjon er vanskelig. For det første: heter det konstruktivisme eller konstruksjonisme? For enkelte kan det virke som om dette ikke spiller noen rolle, men for blant annet Ian Hacking (1999: 48) er skillet mellom *constructivism* (konstruktivisme) og *constructionism* (konstruksjonisme) vesentlig. Han vil helst overlate etiketten konstruktivisme til matematikken⁶, og han forstår sosialkonstruksjonisme som ”[...] various sociological, historical, and philosophical projects that aim at displaying or analyzing actual, historically situated, social interactions or casual routes that led to, or were involved in, the coming into being or establishing of some present entity or fact” (Hacking, 1999: 48). Sosialkonstruksjonisme er med andre ord en paraplybetegnelse på en rekke perspektiver innen humaniora og samfunnsvitenskap, men innen sosiologien argumenterer denne teoretiske tilnærmingen for at det som individer og samfunnet oppfatter og forstår som virkeligheten er en konstruksjon av individer og gruppers sosiale interaksjon (Giddens, 2001: 98). Felles for disse perspektivene er at man ønsker å dokumentere hvordan enkelte aspekter av virkeligheten konstrueres av sosiale aktører. Dette gjøres ved å spore opp den prosessen der

⁵ Det er viktig å ha i minne at Berger og Luckmann ikke var de første til å benytte seg av termen sosial konstruksjon i sosiologien. Innen amerikansk sosiologi har denne termen en lang historie og allerede i 1905 skrev den amerikanske sosiologen Lester Frank Ward at ”A structure is something that has been constructed, and the study of social structure is the study of a process and not a product. Our task, therefore, is not to examine the various products of social construction, but to inquire into the methods of social construction [...] Man constructs and the products are called structures” (589). Det er imidlertid Berger og Luckmann som brakte utstrakt kjennskap til termen i 1966.

⁶ Begrepet konstruktivisme knyttes i stor grad også til psykologien der det vektlegges at individer ikke passivt tar i mot informasjon, men at de gjennom sine aktiviteter selv konstruerer sin egen forståelse av omverdenen (Säljö, 2001: 57).

det elementet av sosialt liv man er interessert i oppstår, tar form og blir forståelig (Linders, 2008: 468).

Selv om man sier at noe er en sosial konstruksjon så er dette ikke det samme som å si at noe ikke eksisterer (Best, 2008: 14). All kunnskap er sosialt konstruert; å si for eksempel at kriminalitet er sosialt konstruert er altså ikke det samme som å implisere at det ikke eksisterer, men heller at det er gjennom sosial interaksjon at problemer som kriminalitet tilegnes en bestemt mening (Best, 2009: 107).

Konstruksjonismen inneholder en grunnleggende kritisk kraft ved at en ikke tar det umiddelbare for gitt. I stedet argumenteres det for at handlinger kun på overflaten kan virke naturlig konstituerte, men hvis man går bak overflaten vil man oppdage at handlinger heller er *sosialt konstruerte* (Wenneberg, 2000: 13-14). Vår virkelighet kan med andre ord bare forstås som et resultat av komplekse skapelsesprosesser, og ikke som noe som fungerer uavhengig av samfunnet (Pedersen, 1994: 19; Berger og Luckmann, ([1966] 2000: 24). I følge Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips (1999: 13-14) deler dette teoretiske feltet fire grunnpremisser; 1) kritisk innstilling overfor selvfølgelig viten, 2) historisk og kulturell spesifisitet, 3) sammenheng mellom viten og sosiale prosesser og 4) sammenheng mellom viten og sosial handling. Dette er definisjoner som kan fungere supplerende for forståelsen av konstruksjonisme, men for å få en fullverdig forståelse er det nødvendig å gå tilbake til begynnelsen.

2.2.2 Berger og Luckmanns teori om den samfunnsskapte virkelighet

I tillegg til å være den første boka med ”social construction” i tittelen (Hacking, 1999: 24) er *Den samfunnsskapte virkelighet* ([1966] 2000) av Berger og Luckmann også nyskapende i den forstand at den brøt med den dominerende strukturtunge retningen sosiologien hadde tatt, og argumenterte for at individer og samfunnet påvirker hverandre gjensidig. Forfatternes antakelser er at vår hverdagsvirkelighet er noe vi deler med andre, at vårt hverdagsliv både består av og fungerer på grunn av det språket vi deler med våre medmennesker og at språket vårt er med på å bygge opp klassifiseringssystemer som hjelper oss å lagre vår kunnskap (Berger og Luckmann, [1966] 2000: 43; 55; 58-59). Hovedpoengene og konklusjonene i Berger og Luckmanns tankegang er at den sosiale virkeligheten består av tre dialektiske ledd; *eksternalisering*, *objektivering* og *internalisering* som hver svarer til karakteristikken av den sosiale verden som er at samfunnet er et menneskelig produkt, at samfunnet er en objektiv

virkelighet og at mennesket er et sosialt produkt ([1966] 2000: 76). I likhet med Peter L. Bergers tidligere utgitte bok *Invitasjon til sosiologi* ([1963] 1991) argumenterer også *Den samfunnsskapte virkelighet* for at sosiologien bør være en humanistisk disiplin som interesserer seg for mennesket som mennesket, og at sosiologien bør rette seg inn mot fag som historie og filosofi og ikke naturvitenskapene.

Selv om Berger og Luckmanns bidrag har hatt stor innvirkning på etterkrigssosiologien, er det få av teoretikerne innen det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer som bygger direkte på, eller referer til, Berger og Luckmann. En av grunnene til dette kan tenkes å være at det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer i stor grad ønsker å problematisere den kategorien vi kaller sosiale problemer på epistemologisk grunnlag. Grunnspørsmålet blir da altså hvor den allmenne enigheten kommer fra om at noen handlinger, tilstander eller fenomener anses som problemfylte, mens andre, som kan ha like alvorlige konsekvenser, ikke anses som problemfylte (Loseke og Best, 2003: 3). Berger og Luckmann ([1966] 2000: 35) setter nemlig til side alle epistemologiske spørsmål og problemer, og deres teori er i hovedsak en teori om hvordan den sosiale virkelighet fungerer og er bygget opp (Wenneberg, 2000: 88-89), og ikke en teori som sier at vår viten om virkeligheten utelukkende er bestemt av sosiale faktorer (Wenneberg, 2000: 101-102). Søren Wenneberg (2000) kaller dette henholdsvis sosialkonstruktivisme II og sosialkonstruktivisme III der han plasserer Berger og Luckmann i kategori nummer to, mens de teorier som er interessert i epistemologiske spørsmål, altså hvor vi får vår kunnskap fra, blir plassert i kategori nummer tre. Sosialkonstruktivisme I er en generell betegnelse på studier og teorier med et kritisk prosjekt som ikke godtar sosiale fenomeners naturlighet eller essens, og sosialkonstruktivisme IV viser til ulike ontologiske posisjoner (Wenneberg, 2000: 77; 115). Det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer henter heller sin inspirasjon fra, og bygger på, blant annet Howard Beckers *Outsiders* ([1963] 1997) enn Berger og Luckmann. Perspektivet er opptatt av hvordan nye kriminalitets- og offerkategorier etableres, og hvordan vi får kunnskap om disse kategoriene. Dette perspektivet og disse teoriene ville nok heller passet inn Wennebergs kategori tre.

2.2.3 Det alternative perspektivet på kriminalitet

Slutten av 1960-tallet står ikke kun som en radikal periode hva gjelder studentopprør, anti-krigsdemonstrasjoner og kvinnekamp. I USA begynte flere forskere å sette spørsmålsteget ved

den hegemoniske strukturelle tilnærmingen til sosiologisk teori, og i stedet for å oppfatte samfunnet som uniformt, homogent og konsensuspreget ble det argumentert for at samfunnet i større grad var preget av pluralisme, heterogenitet og konflikt (Hester og Eglin, 1992: 29). Videre skriver Stephen Hester og Peter Eglin om hvordan disse forskerne begynte å anvende symbolsk interaksjonisme på studiet av kriminalitet, og det utviklet seg etter hvert et alternativt perspektiv på kriminalitet: nemlig at kriminalitet og lovgivning er resultatet av aktivitetene til konkurrerende interesse eller verdigrupper. Det er dette perspektivet som omtales som det *konstruksjonistiske perspektivet på kriminalitet*.

Dette perspektivet kan sies å være alternativt fordi det bryter med en form for essensialistisk tilnærming til kriminalitet. Kriminalitet er verken determinert eller gitt på forhånd (Christie, 1993: 13). Med andre ord finnes det ingen ”riktig” definisjon av lovbrudd, men det finnes sosiale situasjoner som i større grad enn andre skaper forutsetninger for å få etablert nettopp nyttige definisjoner av lovbrudd (Christie, 1982: 76). I tillegg varierer definisjonen av hva som anses som kriminelt, og hvordan man forstår kriminalitet, fra tid til tid og fra sted til sted (Christie, 2004a; Sandmo, 1999). Et nøkkelord i denne sammenhengen blir da *kontekst*, og en handling blir ansett som kriminell når den defineres som brudd på de lovene som til enhver tid gjelder i et samfunn. Siden enhver lov er en sosial konstruksjon innebærer dette at også kriminalitet er en konstruksjon (Halvorsen, 2002: 208). Denne posisjonen bryter med det Lars Mjøset (2009) kaller *standardposisjonen* i samfunnsvitenskapene. Standardposisjonen er posisjonen der det anvendes matematiske modeller og statistiske analyser med innsikter fra den naturvitenskapelige filosofien (Mjøset, 2009). Forskere som står i denne tradisjonen spør ikke om hvorfor noen mennesker begår kriminelle handlinger, men hvordan medlemmene i et samfunn ser for seg, snakker om og reagerer på kriminelle handlinger (Goode, 2005: 37).

Overnevnte tanker om at det ikke finnes noen objektiv ”riktig” definisjon av kriminalitet kan knyttes til neo- Chigacoskolen, og da særlig Beckers teorier om stempling fra *Outsiders* ([1963] 1997). Fra å fokusere på hvorfor mennesker begår kriminelle handlinger er det nå definisjonen av kriminalitet som kommer i søkelyset (Lily, Cullen og Ball, 2007). Kort oppsummert er Beckers hovedpoeng at ingenting er naturlig eller objektivt avvikende, men sosiale grupper skaper avvik ved å lage regler hvis brudd konstituerer nettopp avvik ([1963] 1997: 9). Avvik og kriminalitet skapes altså av samfunnet (Becker [1963] 1997: 8). Becker ([1963] 1997: 147) skriver om hvordan regler er produktet av noen menneskers initiativer

eller krav, og de som fremmer disse kravene kaller han *moraliske entreprenører*. Mennesker med mye makt har altså mulighet til å lage nye regler for hva som er rett og galt, og deres nye regler skaper da nye fragmenter av hva som konstituerer et samfunns moral (Becker [1963] 1997: 145). Dette kaller Becker ([1963] 1997: 145) samfunnets kode for hva som er rett og galt.

Et slikt perspektiv med fokus på makt til å definere som Becker skisserer har hatt stor gjennomslagskraft i norsk kriminologi og rettssosiologi, representert av blant annet Nils Christie (2004a; 2004b), Thomas Mathiesen (2005) og Cecilie Høigård (2002; 2003). Hovedtankene til dette perspektivet oppsummerer Christie (2004a: 18) når han påpeker at kriminalitet kun er en av mange måter å klassifisere uønskede handlinger på.

2.3 Arven fra stemplingsteorien

Hatkriminalitet er ikke ny kriminalitet. Handlingene som defineres som hatkriminalitet eksisterer allerede, og er straffbare ifølge den eksisterende lovgivningen (Hall, 2005: 4). Handlingene er med andre ord allerede konstruert som kriminalitet. Dette er en ny kriminalitetskategori der det nye ligger i at samfunnet er interessert i motivasjonen til gjerningspersonen som står for utøvelsen av den kriminelle handlingen (Hall, 2005: 4). Selve begrepet hatkriminalitet er som Jacobs og Potter (1998: 27) påpeker en sosial konstruksjon, et nytt begrep som verken er kjent eller selvforklarende. Denne nye kriminalitetskategorien har det i nyere tid i Norge kommet påstander om er et sosialt problem. Jeg vil i denne oppgaven derfor ikke benytte meg av det overnevnte perspektivet, men det teoretiske perspektivet som fokuserer på den sosiale konstruksjonen av sosiale problemer, og hvordan disse utvikler seg over tid. Her er blant annet Becker en viktig inspirasjonskilde.

Stemplingsteorien fikk stor gjennomslagskraft på 1960- og 70-tallet, men ble utsatt for kritikk blant annet for å sympatisere med de kriminelle⁷, for å ignorere opphavet til kriminalitet og avvik og for å overse strukturelle forskjeller (Carrabine, Iganski, Lee, Plummer og South, 2004: 74; Lilly et. al, 2007: 131). Eamonn Carrabine og medarbeidere

⁷ I artikkelen *Whose side are we on?* fra 1967 drøfter Becker hvordan anklager om *bias* kan oppstå avhengig av hva slags perspektiv forskeren antar. Denne artikkelen kan blant annet ses på som et motsvar til kritikken om at stemplingsteorien sympatiserer med de kriminelle.

(2004: 75) argumenterer for at stemplingsteorien i dag har blitt en stille ortodoksi for mange sosiologer, og at teorien om moralsk panikk, sosialkonstruksjonisme og teorier om sosial kontroll kan ses på som moderne reinkarnasjoner av stemplingsteorien. Hovedantagelsen til det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer er at fenomener må defineres som sosiale problemer, og bringes til offentlig oppmerksomhet for å bli ansett som nettopp sosiale problemer (Halvorsen, 2002: 64). Perspektivet er nært beslektet med Beckers begrep om moralske entreprenører, der fokus ligger på hvordan individer, grupper og samfunn stempler enkelte fenomener som problemer og hvordan andre reagerer på slike påstander (Becker ([1963] 1997: 147; Carrabine et. al., 2004: 75).

Begrepet *sosiale problemer* brukes til å kategorisere besværlige fenomener eller tilstander som er utbredt, som kan endres og som bør endres (Loseke, 1999: 6). Typiske eksempler er ofte fattigdom, kriminalitet, arbeidsløshet, rasisme, fedme, sosial eksklusjon, global oppvarming, og å kalle noe for et sosialt problem er å ta et standpunkt om at noe *må* gjøres med denne tilstanden eller dette fenomenet (Halvorsen, 2002; Loseke, 1999). I hovedsak finnes det to tilnærminger til studiet av sosiale problemer. Det objektivistiske perspektivet mener at sosiale problemer handler om den fysiske verden, og det som definerer et sosialt problem er eksistensen av en objektiv gitt, konkret skadelig eller truende tilstand, og denne tilstanden er et problem fordi den skader eller setter i fare menneskelig liv og velvære (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 87). Der det sosialkonstruksjonistiske perspektivet i liten grad er opptatt av den fysiske verden, retter det heller oppmerksomheten mot hvordan vi *forstår* denne verdenen (Loseke, 1999: 7; 13). Fra et slikt perspektiv vil da et sosialt problem være en tilstand som et betydelig antall av personer definerer som et avvik fra noen sosiale normer som de nærer (Jenkins, 1992: 1).

Selv om de to perspektivene fokuserer på forskjellige aspekter ved sosiale problemer, forstås et sosialt problem som noe som er sosialt skapt og som vedlikeholdes av sosiale forhold som holdninger, verdier, institusjoner og samfunnsstrukturer uansett hvilket perspektiv man henfaller til (Halvorsen, 2002: 13).

2.3.1 Å definere fenomener som sosiale problemer

I tillegg til Becker er også Herbert Blumer og symbolsk interaksjonisme en viktig inspirasjonskilde for det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer (Schneider, 1985: 210). I den korte, men innflytelsesrike artikkelen *Social Problems as Collective*

Behaviour (1971) argumenterer Blumer for at sosiologer må endre fokus vekk fra å anse sosiale problemer som objektive saksforhold, og heller studere disse som resultat av prosesser av kollektive definisjoner. Når et sosialt problem har klart å få sosial anerkjennelse, blir dette problemet fokus for diskusjon, kontroverser, forskjellige framstillinger og forskjellige påstander (claims) (Blumer, 1971: 303). Stephen Hilgartner og Charles L. Bosk (1988: 54) har videreført Blumers tankegang, og de argumenterer for at en teori som kun ser på sosiale problemer som refleksjoner av objektive forhold ikke kan forklare hvorfor noen forhold blir definert som problemer, mens andre ikke blir det. Fokuset må altså rettes mot den kollektive definisjonen av et problem.

Det er særlig Malcolm Spector og John I. Kitsuses bok *Constructing Social Problems* (1977) som regnes som hovedverket innen litteraturen om konstruksjonen av sosiale problemer (Hilgartner og Bosk, 1988; Schneider, 1985). Den konstruksjonistiske tilnærmingen som Spector og Kitsuse lanserte var en reaksjon og et alternativ til det rådende struktur-funksjonalistiske perspektivet, særlig representert ved Robert Merton, som hevdet at sosiale fenomener eksisterer uavhengige av menneskers fortolkninger av dem (Holstein og Miller, 2006: 7). Allerede på første side skriver de at ”There is no adequate definition of social problems within sociology, and there is not and never has been a sociology of social problems” (Spector og Kitsuse, 1977: 1). I likhet med Blumer (1971) ser også Spector og Kitsuse (1977) på den kollektive definisjonen av et sosialt problem som det avgjørende for problemets eksistens. Særlig vekt legger de på det å reise påstander, og Spector og Kitsuse (1977: 73) mener at antagelsen om at sosiale problemer er objektive tilstander må avvises til fordel for en forståelse om at de er en form for aktivitet. Denne aktiviteten kaller Spector og Kitsuse (1977: 73) *claims-making activity*. Sosiale problemer defineres da som: “[...] the activities of individuals or groups making assertions of grievances and claims with respect to some putative condition” (Spector og Kitsuse, 1977: 75). Problemer blir definert ved at noen setter fram påstander (Spector og Kitsuse, 1977) om et saksforhold, og nettopp dette med å reise påstander (claims-making) om forskjellige saksforhold blir sett på som en sentral forklarende mekanisme innenfor den konstruksjonistiske tilnærmingen til sosiale problemer (Best, 1999; Hester og Eglin, 1992; Jenness og Grattet, 2004).

Siden Spector og Kitsuse har det sosialkonstruksjonistiske perspektivet blitt videreutviklet med et særlig fokus på hvordan aktivister og media er med på å sette sosiale problemer på dagsorden, og amerikaneren Joel Best står i dag som den kanskje mest

fremtredende representant for denne teoretiske tilnærmingen. Denne tilnærmingen har i lang tid vært meget innflytelsesrikt i USA, men i de senere år har dette perspektivet også fått gjennomslagskraft i Skandinavia (Ejrnæs og Kristiansen, 2004: 67-68).

Kort oppsummert argumenterer representantene for denne tilnærmingen at sosiale problemer eksisterer når en gruppe mennesker anerkjenner eller oppfatter noe som galt, de er bekymret for det som er galt og de ønsker å gjøre noe med det som er galt (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 88).

2.3.2 Å reise påstander

Det sosialkonstruksjonistiske perspektivet beskjeftiger seg med sosiale problemer som subjektive definisjoner, og er særlig interessert i å forstå den definisjonsmessige prosessen som fører til institusjonalisering av visse sosiale problemer, og tildeling av offerstatus til noen individer og grupper, men ikke til andre (Best, 1999; Loseke, 1999: 13; Jenness og Grattet, 2001: 9). Å konstruere et sosialt problem handler om å reise påstander eller å komme med argumenter, det vil si rette oppmerksomheten mot et bekymringsverdig saksforhold (Best, 2008: 29). Slik begrepet brukes innen det sosialkonstruksjonistiske perspektivet er en påstand: "[...] any verbal, visual or behavioral statement that seeks to persuade audience members to define a condition as a social problem" (Loseke, 1999: 26). Personer som reiser disse påstandene kalles *claimsmakers*⁸ på engelsk (Best, 2008:15).

Fokuset for forskere i denne tradisjonen er på prosesser av anerkjennelse, kategorisering og institusjonalisering der enkelte grupper av mennesker får sosial anerkjennelse som ofre, og enkelte handlinger blir definert som sosiale problemer (Jenness og Grattet, 2001: 10). Et sentralt aspekt i denne konstruksjonsprosessen er hvordan sosiale problemer blir rammet inn, det som på engelsk refereres til som *framing* (Loseke, 1999: 16). Dette betyr at sosiale problemer kan tillegges forskjellige meninger av forskjellige aktører, og at det ikke er gitt hvordan et sosialt problem forstås. For eksempel kan narkomani som et sosialt problem forstås som kriminalitet, en sykdom eller et tegn på anomi avhengig av hvilke aktører som reiser påstander om dette saksforholdet (Sacco, 2005: 8). Det er viktig å påpeke

⁸ Jeg bruker betegnelsen påstandsleverandører i denne oppgaven.

her at sosiale problemer ikke kun er ”ting i sinnet”, påstander om sosiale problemer oppstår alltid i en sosial kontekst som både kan skape og begrense hvordan vi tenker om et sosialt problem (Sacco, 2005).

De viktigste aktørene eller påstandsleverandørene er i følge Best (1999: 63) sosiale bevegelser eller aktivister, media, eksperter og styresmaktene. Disse utgjør det han kaller *institusjonaliseringens jernfirkant*, og for at en ny kriminalitetskategori skal bli institusjonalisert er det nødvendig med støtte fra alle disse fire instansene. Institusjonalisering betyr i denne sammenhengen at det nye sosiale problemet blir en egen distinkt kriminalitetskategori, og en varig del av det justispolitiske landskapet (Best, 1999: 48). Den nye kriminalitetskategorien blir da fokus for stortingsdebatter og lovforslag; justisapparatet begynner å ta fatt på den nye kriminalitetskategorien, man kan begynne å registrere den nye kriminalitetskategorien for å få oversikt over problemet eller lansere kampanjer for gjøre noe med problemet og forskere begynner å studere den nye kriminaliteten. Problemet får så å si et eget liv.

Medias oppmerksomhet er nødvendig for å få publikums oppmerksomhet om et bestemt problem, aktivister er nødvendig for at noen skal påberope seg eiendomsrett til et problem, eksperter kan skaffe kunnskap om problemet og myndighetene kan vedta lover og sette inn tiltak. Dette er på linje med Thomas Mathiesens (2005: 140) poeng om at det er en misforståelse at parlamentariske organer står fritt når lovgivning foreslås. I følge både Best og Mathiesen vil alltid grupper med mye makt i et samfunn være påstands- og premissleverandører for lovgiverne.

Det overordnede fokuset i en konstruksjonistisk analyse blir da hvordan, når og hvorfor nye former for kriminalitet oppstår, hvordan nye kriminalitetsofre skapes, og ikke minst, hvilke retoriske grep både media, aktivister, politikere og eksperter bruker når de snakker om nye former for kriminalitet.

I følge Best (1999: 162) kan vi ikke forstå kriminalitet uten å forstå språk fordi det i stor grad er talsmenns ord som former det vi tror om et bestemt saksforhold. En viktig oppgave blir da å identifisere disse påstandsleverandørene, altså mennesker med legitimitet til å uttale seg om bestemte saksforhold (Jenness og Grattet, 2001: 6). For forskere som står i denne konstruksjonistiske tradisjonen fokuseres det i stor grad på prosessen der påstander reises og på menneskene som reiser disse, og i liten grad på selve påstandene som reises når

det gjelder omtale og definisjon av et sosialt problem (Best, 1987: 101). Mitt fokus vil være på det samme.

2.3.3 Markedsplassen for sosiale problemer

I følge Best (1990) og Hilgartner og Bosk (1988) konkurrerer påstander innen en markedsplasse for sosiale problemer. Disse forfatterne argumenterer for at det til en hver tid er mange forskjellige påstandsleverandører som forsøker å oppnå oppmerksomhet fra media, allmennheten og politiske beslutningstakere. Hilgartner og Bosk (1998: 55) foreslår at i stedet for å se på utviklingen av sosiale problemer så bør fokus være på konkurranse. De ser på offentlig oppmerksomhet som en knapp ressurs, tildelt gjennom konkurranse i et system av offentlige arenaer. Eksempler på slike arenaer er de utøvende, lovgivende og dømmende statsmakter, nyhetsmedia, forskningsmiljøer, religiøse – og interesseorganisasjoner, og hver arena har en ”bæringskapasitet”, et begrenset antall sosiale problemer den kan håndtere til hver tid (Hilgartner og Bosk, 1988: 56). Det er disse begrensningene som gjør at fremsetting av påstander blir en form for konkurranse (Best, 1990: 16).

På en slik markedsplasse vil altså noen påstander oppnå oppmerksomhet, mens andre aldri vil bli hørt, og som regel er det oppmerksomhet fra media som skiller de to gruppene fra hverandre (Best, 1990: 187). Denne konkurransen forklarer i følge Best (2008: 46) en del trekk ved retorikken knyttet til sosiale problemer som jeg skal se nærmere på i dette, og senere kapitler. Best stiller seg spørsmål om hvorfor påstandsleverandører så ofte begynner påstandene med forstyrrende typifiserende eksempler, og hvorfor påstander slår seg til ro med kun å navngi problemet. Ofte gis problemet et iøyefallende navn, som hatkriminalitet, og aktører unngår som regel å definere problemet. Disse retoriske grepene er i følge Best iøyefallende, og konkurransen på markedsplassen for sosiale problemer medfører at påstandsleverandører må sette frem dramatiske, forstyrrende og lett forståelige påstander som vil oppnå oppmerksomhet over andre konkurrerende påstander. Det er med andre ord de enkle og sterke argumentene som er mest effektive (Best, 2008: 46).

Hvorvidt påstandene vil overleve på markedsplassen er også et spørsmål om innflytelse eller makt. Generelt sett vil såkalte *insider* påstandsleverandører, aktører som allerede har en forbindelse til politiske beslutningstakere, ha en fordel (Best, 1990: 12). De har allerede et nettverk i media og politikken, mens *outsider* påstandsleverandører som er utenfor disse arenaene mangler dette. Det er større sannsynlighet for at den lovgivende og

utøvende makt påvirkes av påstander fra etablerte lobby- og interesseorganisasjoner enn fra outsiders påstandsleverandører, men media som stadig er på utkikk etter nyheter er mer mottakelig for påstander fra outsiders påstandsleverandører (Best, 1990: 16).

2.3.4 Interesser, ressurser og eierskap

I konstruksjonistiske studier, som denne, er et av siktemålene å analysere og identifisere de *interesser, ressurser* og *eierskap* som knytter seg til påstander om sosiale problemer (Best, 1990: 11-13; Halvorsen, 2002: 64). Påstandsleverandører vil ofte ha interesse av å promotere et sosialt problem, og identifisering av disse interessene vil hjelpe oss å forklare hvorfor bestemte sosiale problemer oppstår (Best, 1999: 11). Interessene viser altså til motivet for å definere noe som et sosialt problem, og disse kan være veldig varierende. Påstandsleverandører kan profitere stort dersom deres påstander er suksessfulle; offentlige etater, profesjoner og aktivister kan oppnå alt fra økt innflytelse, mer penger, prestisje og moralsk oppreisning dersom deres problem blir satt på dagsorden og etter hvert institusjonalisert (Pedersen, 1994: 19).

Der interessene viser til motivet for å definere et fenomen eller saksforhold som et problem, tilbyr ressursene midlene (Best, 1990: 12; 2008: 24-25). Som Best (2008: 24) peker på er medlemmene i et samfunn ikke like ressurssterke, og påstandsleverandører konkurrer om oppmerksomhet fra media og politikere til sine påstander, noe som fører til at mennesker med makt og penger ofte vil finne det lettere å få gjennomslag for sine påstander. De viktigste ressursene til påstandsleverandører er tilgang til media og innflytelsesrike politikere, en stor medlemsmasse, dersom det er en organisasjon eller gruppe, og troverdighet eller legitimitet i form av forskningsbasert kunnskap eller personer som kan knyttes til problemet⁹ (Best, 1990; 2008; Halvorsen, 2002; Pedersen, 1994).

Dersom sosiale problemer skal overleve over tid er det nødvendig at noen påtar seg eierskap over det sosiale problemet (Best, 1999: 44). De som innehar eierskap over et problem er i en privilegert posisjon i forhold til mobilisering av ressurser og politiske muligheter (Best, 2008: 86), fordi de som innehar eierskap har muligheten til å skape og

⁹ Eksempler på dette kan være karismatiske talspersoner som knyttes til problemet eller ofre for det aktuelle problemet som står fram med sin historie om viktigmisering.

påvirke den offentlige definisjonen av et problem (Gusfield, 1981: 10). For Joseph R. Gusfield (1981) er det disse aktørene som blir henvendt til av andre når det gjelder løsninger på problemet. Med andre ord har de autoritet på feltet, og selv om de møter motstand fra andre grupper, er det disse aktørene som publikum lytter til. Tanken om eierskap over sosiale problemer er lik tankegangen om *politisk sakseierskap*, som handler om at de politiske partiene i konkurranse med hverandre opparbeider seg eierskap i bestemte spørsmål (Allern, 2001a: 61). Velgerne vil ha tillit til de partiene som innehar sakseierskap på samme måte som aktører som har eierskap over sosiale problemer vil oppleve tillit fra publikum.

Det er viktig å peke på at sosiale problemer kan ha flere eiere (Best, 2008: 86-87). Når det gjelder hatkriminalitet i USA oppsto det på slutten av 1970-tallet en sosial bevegelse som brakte vold mot minoriteter på den politiske dagsorden (Jenness og Grattet, 2001: 17). Dette var en bevegelse bestående av grupper på både høyre- og venstresiden i amerikansk politikk, i tillegg til en rekke minoritetsgrupper. I den sammenheng kan det være vanskelig å peke på en enkelt gruppe som oppnådde eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet.

2.3.5 Kan man snakke om objektive størrelser selv om man er konstruksjonist? Skillet mellom streng og kontekstuell konstruksjonisme

I denne oppgaven legger jeg meg ikke på en linje der jeg avviser hatkriminalitet som kun en tekstlig konstruksjon. At handlingene finnes er det ingen tvil om. Det jeg vil problematisere er hvordan disse handlingene har fått sin status som hatkriminalitet. Hvis noen spør meg hva det er som konstrueres, vil jeg svare *ideen* (Hacking, 1999) om hatkriminalitet. Altså det at hatkriminalitet bør anses som en distinkt kriminalitetskategori.

Blant forskere innen det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer foregår det en debatt mellom de som avviser objektive størrelser og mener man kun skal studere språk, og de som mener at sosiale problemer må studeres innen dens kontekst av kulturelle og sosiale strukturer (Goode og Ben- Yehuda, 1994; Best, 2006). Oppgaven vil basere seg på sistnevnte tilnærming.

Erich Goode og Nachman Ben- Yehuda (1994: 94-100) beskriver forskjellene mellom streng og kontekstuell konstruksjonisme i studiet av sosiale problemer. Den strenge formen for konstruksjonisme avviser alle former for objektivitet, og for dem er alle dimensjoner ved samfunnet subjektive. Dette vil si at for en streng konstruksjonist så er vi alle involvert i å definere sosiale problemer; alle av oss kommer med påstander om hvor seriøse disse

problemene er, det finnes ingen vitenskapelige måter å studere eller å løse konkurrerende påstander på, fordi objektivitet er kun en myte. Vi lever kun i en verden av mening mener altså de strenge konstruksjonistene. Perspektivets ”grunnleggere” Spector og Kitsuse (1977) representerer en slik streng konstruksjonistisk tilnærming, og for de blir sosiologer som studerer sosiale problemer nok en påstandsleverandør i prosessen. Spector og Kitsuse tar ikke stilling til om en bestemt tilstand faktisk er et sosialt problem (de benytter seg ikke av offisiell statistikk eller andre indikatorer på at et fenomen er å forstå som et problem), men de forholder seg utelukkende til de påstander som reises om at forholdet må bli forstått og behandlet som et sosialt problem. I stedet for å beskrive skadelige forhold eller fenomener, skriver Spector og Kitsuse om kategorisering av tilstander. For forskere som benytter seg av et slikt perspektiv vil sosiale problemer aldri kunne være mer enn bare påstander om sosiale problemer.

Kritikken mot denne tilnærmingen har ikke vært liten. Tilnærmingen kan knyttes til et postmoderne perspektiv der sosiale problemer og kriminalitet kun ses på som lingvistiske konstruksjoner (Carrabine et. al, 2005; Lily et. al, 2007: 185). Best (1999: 185) kritiserer denne tilnærmingen for å bygge analytiske luftslott, og sier de møter seg selv i døra når de oppdager at språk i seg selv er en refleksjon av det samfunnet som bruker det, og at språket er avhengig av de sosiale strukturene de ønsker å avvise. Skal man studere sosiale problemer og kriminalitet må man altså ikke bare kunne si noe om prosessen som definerer sosiale forhold som trøblete, man må også vite noe om de sosiale forholdene (Sacco, 2002: 56).

I motsetning til dette argumenterer kontekstuell konstruksjonisme for at en analyse som ikke retter oppmerksomheten mot den subjektive og objektive karakteren til et sosialt problem vil mangle både balanse og virkelig forståelse (Sacco, 2002: 55-56). Dette er et aspekt som også funksjonalisten Robert Merton (1976: 13) vektlegger i forhold til manifeste og latente sosiale problemer, der han argumenterer for sosiale problemers subjektive og objektive aspekter. En av de tidlige representantene for den konstruksjonistiske tilnærmingen, Blumer (1971), argumenterer for at forskere må lokalisere den sosiale konstruksjonen av sosiale problemer innen den konteksten de oppstår i. For eksempel viser Jenness og Grattet (2001: 20) hvordan rettighetsbevegelsene på 1960- og 70-tallet ga den strukturelle basisen, og de nødvendige diskursive temaene, som gjorde det mulig å rekonseptualisere voldelige og hatefulle handlinger rettet mot minoriteter som hatkriminalitet. Der de strenge konstruksjonistene kun anerkjenner hatkriminalitet som en språklig konstruksjon, søker altså

de kontekstuelle konstruksjonistene å forklare hvorfor og hvordan påstander om for eksempel hatkriminalitet oppstår innen en sosiohistorisk kontekst (Miller og Holstein, 2006: 11). I motsetning til de strenge konstruksjonistene mener de kontekstuelle at påstander om sosiale problemer kan evalueres med rimelig sikkerhet ved å bruke tilgjengelig statistikk eller annen informasjon om det forholdet som påstanden beskriver (Best, 2006). Oppsummert består da et sosialt problem av både en objektiv tilstand, og en subjektiv definisjon der den objektive tilstanden er en verifiserbar situasjon som kan kontrolleres hva gjelder eksistens og omfang, og der den subjektive definisjonen er bevisstheten til enkelte aktører at tilstanden er en trussel mot bestemte verdier (Jenkins, 1992: 1).

Et viktig punkt for den kontekstuelle konstruksjonismen er kontrasten eller diskrepansen mellom de objektive og subjektive dimensjonene (Goode, 1990: 1085). For eksempel viser Stephen Pfohl (1977: 310) at til tross for at mishandling av barn har vært veldokumentert opp gjennom historien, så var det ikke før begynnelsen av 1960-tallet at dette ble kriminalisert i USA. Det tok fire år fra 1962 til alle de femti statene hadde vedtatt lover mot barneforsørgerens mishandling av barn. For å benytte den samme tankegangen på hatkriminalitet, kan en si at det ikke nødvendigvis er slik at det har vært en økning av kriminalitet basert på fordommer mot spesielle grupper som har gjort at dette har blitt et sosialt problem. Økt oppmerksomhet rundt et fenomen innebærer nødvendigvis ikke økt omfang, og vice versa behøver ikke økt omfang av en tilstand eller et fenomen føre til økt oppmerksomhet. De strenge konstruksjonistene kan ikke en gang stille spørsmål om diskrepansen mellom objektive og subjektive dimensjoner, det andre kaller objektive dimensjoner er for de kun en annen subjektiv dimensjon (Goode, 1990: 1085).

Kontekstuelle konstruksjonister er opptatt av at definisjoner og tankemåter om nye sosiale problemer ikke oppstår i sosiale, kulturelle eller historiske vakuum, de er i stor grad inspirert av C. W Mills og hans tanker om sosiologisk fantasi (Best, 2006: 139). Men den viktigste forskjellen mellom den kontekstuelle og den strenge konstruksjonismen er at den kontekstuelle ikke bare anerkjenner sosiale problemer som en språklig størrelse, men også at den objektive dimensjonen ved sosiale problemer kan verifiseres (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 98). Den objektive dimensjonen kan verifiseres fordi klassifikasjonene vi konstruerer får virkelige sosiale konsekvenser (Halvorsen, 2002: 70). For eksempel er HIV en objektiv realitet, og ikke bare en språklig konstruksjon, der man kan dokumentere antall som bærer viruset.

2.4 Konstruksjonen av ofre

En tilstand er ikke et problem med mindre en eller annen form for skade har blitt utført, så det å konstruere ofre er nødvendig for å overbevise om at en tilstand er et problem (Loseke, 1999: 75). Påstandsleverandører må velge typifiserende eksempler som fungerer som representative symboler i deres kampanje, og slike typifiserende eksempler er fortellinger som fokuserer på hvordan en eller to personer har blitt viktimitisert av det sosiale problemet (Lowney, 2008: 341). I følge Donileen Loseke (1999) er det å konstruere ofre ingen rett fram og enkel prosess. Hun skriver ut ifra en amerikansk kontekst, og hun argumenterer for at amerikanere flest reserverer offerstatus til mennesker de føler sympati ovenfor. Denne sympatien føler vi når gode moralske borgere utsettes for skade som ikke er deres egen skyld (Loseke, 1999: 77). Derfor må suksessfulle påstander konstruere ofre som mer enn mennesker som opplever skade, man må i tillegg konstruere skurker som er ansvarlig for skaden.

Overnevnte tanker kan knyttes til Christie (1986) og hans idé om det ideelle offer. I artikkelen "The ideal victim" problematiserer Christie offerbegrepet når han argumenterer for at det er visse antagelser knyttet til offerrollen, som gjør at ikke alle kan oppnå statusen som et ideelt offer. For Christie (1986: 18-19) er det ideelle offer en eldre kvinne som blir slått ned i dagslys når hun er ute og gjør en respektabel gjerning. Den ideelle gjerningsperson er i følge Christie (1986: 26) en person som er annerledes enn offeret; en farlig mann som så vidt kan regnes å være et menneske. Dette er langt på vei allmennhetens oppfattning av en gjerningsperson i følge Christie. Carrabine og medarbeidere (2004:116- 117) skriver også om noe av det samme i det de beskriver som *offerhierarkiet*, der blant annet hjemløse, narkomane og ungdommer med avvikende livsstil havner nederst i hierarkiet. Unge homofile menn, som blir utsatt for vold på byen, må kunne sies å stå langt fra beskrivelser om det ideelle offeret. Som Christie (1986: 22) påpeker har derimot ikke alltid kvinner blitt sett på som ideelle ofre. Ens status som offer er altså foranderlig.

Et sosialkonstruksjonistisk perspektiv på viktimitisering vier analytisk oppmerksomhet mot de sosiale prosessene der aktører blir anerkjent og forstått som ofre (Jenness og Broad, 1997: 6). Dette perspektivet er en underliggende del av det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer. Som sosialkonstruksjonist er man interessert i å forstå den definisjonsmessige prosessen som tildeler offerstatus til noen grupper, men ikke til andre (Jenness og Broad, 1997: 6). Som Valerie Jenness og Kendal Broad skriver videre forstår man dette på samme måte som ved konstruksjonen av sosiale problemer. Fokus er i mindre grad på

objektiv skade og mer på de kategoriseringsprosessene som gjør at bestemte grupper tildeles status som offer i en bestemt sosial kontekst. Siden dette perspektivet sammenfaller med det generelle perspektivet på hvordan sosiale problemer konstrueres, vil jeg ikke gå nærmere i detalj her, men heller rette fokus mot Best (1999) sin analyse av det han kaller den samtidige *offerideologien*.

2.4.1 Offerideologien

Den samtidige offerideologien tilbyr et sett av påstander som kan omarbeides og brukes av forkjempere for nye former for viktimisering (Jenness og Grattet, 2001: 30). Det finnes med andre ord en ”oppskrift” som nye offergrupper kan ta i bruk når de beskriver sin egen viktimisering. I følge Best (1999: 103-117) består offerideologien av syv forskjellige ideer om viktimisering som gjør det lett å identifisere og sette merkelapp på mennesker som ofre. Denne ideologien argumenterer Best for at er en viktig retorisk ressurs, som påstandsløse leverandører kan ta i bruk for å sette ofre for nye sosiale problemer på dagsorden.

For det første må talspersoner for den aktuelle offergruppen argumentere for at viktimisering er vanlig blant denne gruppen. Man må argumentere for at dette er stort problem som krever oppmerksomhet. For det andre må det argumenteres for at det å være et offer får store konsekvenser. Dette gjelder psykologiske så vel som sosiale konsekvenser. Den tredje ideen går på at viktimisering er relativt direkte og entydig. Talspersoner karakteriserer viktimisering som et utnyttelsesmøte mellom to aktører der forbryteren er overlegen og offeret underlegen. For det fjerde må det argumenteres for at viktimiseringen ofte ikke blir anerkjent. Språk og kultur kan utgjøre begrensninger som gjør det vanskelig å identifisere påstander om en gruppes viktimisering. I denne sammenhengen peker Best på at i forhold til homofile så kan homofile interesseorganisasjoner oppleve at politiet ikke tar vold mot homofile seriøst. Den femte ideen går på at individer må lære seg andres og sin egen viktimisering. Siden viktimisering ofte ikke erkjennes, så argumenterer talspersoner for at vi trenger programmer som kan lære folk om viktimisering. Best trekker frem selvhjelpsbøker og støttegrupper som slike læringsprogrammer. Den nest siste fortellingen går på at påstandene om viktimisering må respekteres, og den siste ideen går på at betegnelsen offer har negative konnotasjoner. Når det gjelder den siste fortellingen, så er det flere talspersoner som avviser betegnelsen offer fordi den har negative konnotasjoner knyttet til det å være passiv og

maktesløs. En del feminister ser for eksempel ikke på kvinner som ofre, men som overlevende (Davies, 2007: 182).

Kort oppsummert tilbyr offerideologien et sett av overbevisninger som gjør det lett å sette merkelapp på mennesker som ofre, og som gjør det vanskelig for andre å dra i tvil disse merkelappene (Best, 1999: 117). Best (1999: 118-119) peker også på at offerideologien ikke har noe makt i seg selv. Det er med andre ord ikke nok å få oppmerksomhet om en gruppes viktimisering, man må også få anerkjennelse fra de med makt i samfunnet. Her kommer det tidligere nevnte begrepet om institusjonaliseringens jernfirkant inn. Påstander om nye ofre krever institusjonell ratifisering, og aktører som eksisterer innen det institusjonelle feltet er styresmaktene, aktivister, eksperter og media (Best, 1999).

2.5 Retorikk: Kunsten å overtale andre

Som pekt på i forrige i underkapittel avviser det konstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer antagelsen om at problemer er en ren objektiv størrelse som kan måles og forklares ved å vise til årsakssammenhenger. Det objektivistiske perspektivet analyserer for eksempel ikke de interessene som ligger under selve konstitusjonen av problemet, men tar heller for gitt at et bestemt problem faktisk er et problem (Pedersen, 1994: 19). I denne oppgaven er derimot et av målene å analysere nettopp de påstandene, ressursene, interessene og eiendomsforholdene som ligger til grunn for konstitueringen av nye kriminalitetskategorier. En måte å gjøre dette på er å se på retorikken som brukes av påstandsleverandører i konstruksjonen av nye kriminalitetskategorier.

2.5.1 Konstruksjonen av nye kriminalitetskategorier som en retorisk aktivitet

I følge det konstruksjonistiske perspektivet blir sosiale problemer konstituert, og noen mennesker setter fram påstander om at et bestemt saksforhold er å forstå som et problem (Pedersen, 1994: 19). Påstandsleverandørers mål er å overtale og å overbevise andre at x er et problem, at y tilbyr en løsning på problemet, eller at en bestemt politikk z bør innføres (Best, 1987: 102). I Norge er det særlig Cecilie Høigårds *Gategallerier* (2002) som legger an et slikt perspektiv. Høigård viser hvordan påstandsleverandører (særlig politikere og Oslo Sporveier) på 1990-tallet tok i bruk retoriske virkemidler som blant annet reklamekampanjer for å overbevise allmennheten om at graffiti var et alvorlig samfunnsproblem. Påstandsleverandørene la særlig vekt på den tette forbindelsen mellom utøvelse av graffiti og

alvorlig voldskriminalitet, til tross for at hip hop kulturen hviler på ideologisk grunnlag om å bekjempe vold (Høigård, 2002: 122-123). Høigård viser hvordan utviklingen av graffiti politikken i Norge har gått ut på å få befolkningen til å endre standpunkt. Med andre ord å overtale eller å overbevise andre om at graffiti ikke er kreativ utfoldelse, men hærverk og pøbelstreker som må bekjempes for en hver pris (Høigård, 2002: 181). Det å reise påstander, om for eksempel graffiti, blir da en retorisk aktivitet, og retorikk blir analyseverktøyet man bruker for å studere påstander (Best, 1987: 102).

Retorikk består av tre grunnbegreper: *ethos*, *pathos*, *logos* (Boréus og Bergström, 2005: 89). I følge den første retoriske filosofen, Aristoteles, kan overbevisning skje gjennom talerens karakter, hennes *ethos* (Kjeldsen, 2006: 33). Man appellerer da til mottakeren i kraft av den troverdighet man selv besitter. Overbevisning skjer også når taleren setter tilhørerne i en viss sinnsstemning, og *pathos* er de sterke følelsene som taleren prøver å vekke hos sine tilhørere, gjerne ved hjelp av rørende historier. En tekst preget av *pathos* fremstår som følelsesladd, verdiladet og normativ (Boréus og Bergström, 2005: 90). Den siste overbevisningen skjer ifølge Aristoteles gjennom ”selve det som sies (*logos*), når vi på basis av de overbevisende momenter i hvert enkelt tilfelle demonstrerer sannheten eller det som synes sådan” (sitert i Kjeldsen, 2006: 33). *Logos* er altså den delen av forsøket på å overtale som henviser seg til mottakerens intellekt. Argumenterende tekster der *logos* er dominerende gjør et saklig inntrykk og inneholder få verdiladete ord og uttrykk. Den moderne argumentasjonsanalyse berører først og fremst *logos* (Boréus og Bergström, 2005: 89- 90).

Skal man analysere påstander som argumenter eller kunngjøringer, er ikke hovedspørsmålet hvorvidt påstandene er sanne eller falske, men om påstandsleverandørene og publikumet som mottar påstandene finner argumentasjonene overbevisende (Best, 2008: 30). I denne oppgaven er det viktig å fokusere på at hatkriminalitet ikke kun er et sosialt forhold, men en prosess der ideer og påstander om hatkriminalitet har oppstått på et bestemt tidspunkt, og så utviklet seg over tid. For å analysere denne prosessen tar jeg i bruk i bruk Stephen Toulmins (1958) argumentasjonsanalyse der han undersøker argumenters oppbygging og struktur. Argumentasjon handler om å overtale mennesker om en virkelighetsbeskrivelse, og å kunne beskrive og analysere argumenter er viktig i forskning der man søker å skape overblikk over et saksforhold (Boréus og Bergström, 2005: 89). For denne oppgaven blir det da nærliggende å bruke denne metoden. Argumentasjonsanalysen er et fruktbart verktøy å anvende på aktuelle debatter der fokus er på hvilke argumenter og retoriske grep som brukes

for å belyse sosiale problemer (Boréus og Bergström, 2005: 89). Best (1987; 1990) benytter seg av Toulmins argumentasjonsanalyse i sine studier av hvordan *missing children* ble et av de største samfunnsproblemene i USA på 1980-tallet. Det datamateriale man analyserer i argumentasjonsanalyse er dokumenter, noe jeg kommer inn på senere. Da diskuterer jeg også utvalg og andre metodiske utfordringer knyttet til dokumentanalyse. Først; Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse.

2.5.2 Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse

I forhold til oppgavens to problemstillinger benytter jeg meg av Toulmins (1958) argumentasjonsanalyse for å se på retorikken som har blitt brukt i konstruksjonen og institusjonaliseringen av hatkriminalitet, og av homofile som ofre for denne kriminaliteten i Norge. I følge Joel Best (1987: 101) er det å reise påstander om sosiale problemer en aktivitet bestående av overtalelse som bør være gjenstand for retorisk analyse.

I boka *The Uses of Argument* (1958) lanserte den britiske filosofen Toulmin den mest brukte argumentasjonsmodellen i moderne retorisk forskning (Kjeldsen, 2006: 393). Toulmin sitt hovedfokus er praktisk argumentasjon, og hans modell har som siktemål å fange inn den argumentasjonen vi i praksis bruker for å forsvare våre synspunkter og for å overbevise andre (Kjeldsen, 2006: 177).

I følge Toulmin (1958: 97) må vi, hvis vi kommer med en påstand, kunne vise at den er berettiget. Avsender må altså ha noen fakta som hun kan peke på hvis påstanden skulle bli utfordret. I Toulmins resonnement finnes det med andre ord en tenkt motdebattant som presser den argumenterende, og som den argumenterende hele tiden må overbevise. Det første skille i argumentets struktur trekkes "[...] between the *claim* or conclusion whose merits we are seeking to establish (C) and the facts we appeal to as a foundation for the claim- what I shall refer to as our *data* (D)" (Toulmin, 1958: 97)¹⁰. Å spørre etter våre belegg (data) er

¹⁰ En ser at Toulmin skriver påstand eller konklusjon, og påstander som er synspunktet vi søker tilslutning til, er motstykket til logikkens konklusjon (Kjeldsen, 2006: 177). Utsagnet til Knut Storberget og Anette Trettebergstuen "Hatkriminalitet angriper menneskers krav til likeverd. Derfor skal hatkriminalitet straffes hardere" (Dagsavisen, 12.9.2006) er da både en påstand og en konklusjon. I denne oppgaven benytter jeg meg av konklusjon i stedet for påstand for Toulmins begrep, og begrenser bruken av påstand til den konstruksjonistiske forståelsen av begrepet.

ifølge Toulmin (1958: 97-98) kun en av måtene våre påstander/konklusjoner kan bli utfordret på. Den tenkte motdebattanten kan stille spørsmålet: hvordan kommer du deg fra belegget til påstanden/konklusjonen? (Boréus og Bergström: 2005: 109). Linken mellom belegget og påstanden/konklusjonen kan derfor kun etableres ved referanse til en tredje komponent, *hjemmel* (warrant) (Toulmin, 1958: 98). Argumentet som Toulmin benytter seg av som eksempel er følgende.

Påstand/Konklusjon: Harry er britisk statsborger.

Belegg: Harry ble født i Bermuda.

Hjemmel: Folk som er født i Bermuda er som regel britiske statsborgere.

Toulmin stopper ikke med disse tre elementene. Den tenkte motdebattanten kan sette spørsmålsteget ved hjemmelen vår, og da må vi konkretisere vår hjemmel i form av *ryggdekning* (backing) (Toulmin, 1958: 103). Vår ryggdekning tilbyr mer presis dokumentasjon for at hjemmelen kan fungere som en gyldig regel, og som gir hjemmelen autoritet og nøyaktighet (Kjeldsen, 2006: 178; Toulmin, 1958: 103). I følge Toulmin (1958: 101) er det heller ikke alltid tilstrekkelig å spesifisere vår påstand/konklusjon, vårt belegg og vår hjemmel. Hvor sikre kan vi være på den påstanden vi fremsetter? (Kjeldsen, 2006: 179). Toulmins svar på dette er at "[...] we may need to add some explicit reference to the degree of force which our data confer on our claim in virtue of our warrant." (Toulmin, 1958: 101). Vi må altså angi hvilken grad av kraft vårt belegg tildeler vår påstand på bakgrunn av hjemmelen (Kjeldsen, 2006: 179). Denne kraften kaller Toulmin (1958: 101) *styrkemarkør* (qualifier). Det sjette og siste elementet i Toulmins modell er det han kaller *gjendrivelse* (rebuttal) (Toulmin, 1958: 101). Gjendrivelse er markering av unntak og spesielle omstendigheter som kan undergrave argumentets kraft (Kjeldsen, 2006: 181). Toulmins fulle argumentasjonsmodell består altså av seks elementer, og Toulmin bruker modellen til å analysere ett og ett argument. Dette blir for tidkrevende for min oppgave, og jeg vil benytte meg av tre av hans seks kategorier for å analysere retorikken som har blitt brukt i konstruksjonen av kategorien hatkriminalitet og av homofile som ofre. Belegg, hjemmel og konklusjon vil være fokus i min analyse. Det er to grunner til det. For det første er dette en masteroppgave, og det er begrenset hvor stor plass jeg har til rådighet. Den andre grunnen går på oppgavens omfang. I denne oppgaven har jeg tre analysekapitler, og det er mye som skal

inkluderes i disse tre kapitlene. Hvis jeg da skulle analysert påstandenes ryggdekning, gjendrivelse og styrkemarkør ville oppgavens empiriske omfang blitt betydelig redusert. For det andre utgjør belegg, hjemmel og konklusjon de konstituerende deler (Kjeldsen, 2006: 177). Belegget viser til de konkrete faktaene man legger på bordet, hjemmelen uttaleleser som rettferdiggjør konklusjonene man trekker fra beleggene, altså støtten for belegget, og til slutt konklusjonen som er påstanden det argumenteres for (Toulmin, 1958: 104). Det er disse utsagnene som må være til stede før vi kan kalle noe for et argument. Videre fungerer også disse tre delene som det Aristoteles kaller for *enthymemet*, det retoriske bevis eller sentrale overtalelsesmiddel som utgjør kjernen i vår overtalelse (Kjeldsen, 2006: 173; 177). Dette er også det vanlige å fokusere på i analyser av retorikken rundt sosiale problemer (Best, 2008), og i sin analyse av missing children benytter Best (1990) seg kun av konklusjon, belegg og hjemmel.

2.5.3 Å sette argumentasjonsanalysen i kontekst

Påstandene det argumenteres for oppstår ikke i et sosialt vakuum, og det er derfor viktig å spørre seg hvorfor visse påstander oppstår på bestemte tidspunkter. Menneskers påstander oppstår i en større sosial kontekst, det samme gjør deres retoriske valg. Best (2008: 52-59) beskriver hvordan den brede kulturen tilbyr en kontekst for påstandene som reises, det være seg språk, bilder eller andre ideer som er overensstemmende med folks forståelse av hvordan verden ser ut og fungerer. Påstander som aktører setter frem trekker på det Best (2008: 53) kaller samfunnets *kulturelle ressurser*, og i tillegg til språk, bilder og ideer inkluderer de kulturelle ressursene også tidligere fremsatte påstander. Kort fortalt påvirkes og inspireres påstander av andre påstander, og de utvikler seg over tid. I tillegg er det også viktig å være bevisst på at påstander er sosiale konstruksjoner som ikke eksisterer uavhengig av menneskene som fremsetter de. Det er med andre ord en dynamikk som former påstandene som fremmes i konstruksjonen av sosiale problemer. I tillegg til kulturelle ressurser inkluderer denne dynamikken, som er med på å forme påstandene, opposisjon i form av aktører som er uenige i de påstandene som fremsettes og publikum som er mottakere av påstandene. Aktører fremsetter påstander og definerer saksforhold om sosiale problemer i håp om å overbevise publikum, men påstandsleverandørene må tilpasse argumentasjonen etter publikumet sitt. Som et resultat av dette oppstår det en dialog mellom påstandsleverandørene og publikum, der

publikum reagerer på påstander som fremsettes, og der påstandsleverandørene må tilpasse nye påstander etter disse reaksjonene (Best, 2008: 59).

Jeg har dessverre ikke anledning til å gå gjennom alle disse punktene jeg har skissert ovenfor i min analyse. For eksempel er det ut ifra denne oppgavens datamateriale vanskelig å undersøke hvordan den generelle befolkningen reagerer på påstandene om at hatkriminalitet er et sosialt problem. Dersom dette er siktemålet i en analyse, gjennomføres gjerne intervjuer i fokusgrupper slik blant annet Theodore Sasson (1995) har gjort med forskjellige kriminalitetsproblemer.

Når det gjelder å sette argumentasjon i form av påstander i kontekst er Best (2008) her på linje med Blumer (1971: 303) som mener at sosiale problemer går gjennom forskjellige stadier, og når problemet har kommet dit hen at det blir fokus for diskusjon og kontroverser vil problemet også bli fokus for forskjellige påstander og krav. Dette skjer etter at problemet har blitt anerkjent og legitimert sosialt, og nå vil det bli spørsmål om mobilisering av handling for å gjøre noe med problemet.

For verken Best eller Blumer oppstår henholdsvis påstander og definisjoner av sosiale problemer ut av det blå. De produseres sosialt, deres eksistens er avhengig av de aktører som fremsetter de og de utvikles over tid. Definisjonsprosessen og fremsetting av påstander har med andre ord en egen dynamikk.

Kapittel 3. Å studere nye kriminalitets- og offerkategorier: Metode, data og utvalg

3.1 Innledning

Siden jeg er interessert i å finne ut hvordan den nye kriminalitetskategorien hatkriminalitet og ofre for denne kriminaliteten omtales, og hvordan disse aktivt konstrueres, konstitueres og institusjonaliseres av ulike aktører, er det nærliggende å benytte seg av dokumenter som datamateriale. Min analyse baserer seg altså på foreliggende dokumenter som ikke er generert av forskeren selv. Dokumenter benyttes ofte som supplement til intervju eller observasjon (Thagaard, 2009: 13), men i denne oppgaven danner de hele grunnlaget for analysen.

Innen kvantitativ metode benyttes dokumentanalyse i forbindelse med *innholdsanalyse* som går ut på å telle antall treff som faller innenfor forskerens kategorier (Silverman, 2005: 111; 160). En liten innholdsanalyse gjennomføres også i denne masteroppgaven. I neste kapittel ser jeg på antall treff over tid på begrepene *hatkriminalitet*, *hatvold* og *homovold* i norske medier og i dokumenter fra Stortinget og Regjeringen.

Dokumentanalyse i kvalitativ metode skiller seg fra det overnevnte kvantitative perspektivet ved at det her fokuseres på forståelse av de kategoriene aktørene benytter seg av (Silverman, 2005: 111). Argumentasjonsanalysen, som jeg benytter meg av i deler av oppgaven, gjør nettopp dette ved at den analyserer aktørenes retorikk og påstander. Hvordan prøver påstandsliverandører å overbevise om at hatkriminalitet er et sosialt problem eller at homofile er en spesiell gruppe ofre? Hvilke mening legges det i påstandene som fremsettes, og hvilke belegg legges til grunn for påstanden? Dette er spørsmål som den kvalitative delen av dokumentanalysen søker å svare på.

3.2 Hvorfor analysere dokumenter?

Innen den kvalitative forskningstradisjonen har den vanlige arbeidsfordelingen mellom humanister og samfunnsvitere vært at humanistene har drevet med bilde- og dokumentanalyse, mens samfunnsviterne stort sett har arbeidet med intervjuer og observasjon (Widerberg, 2001: 17). Dette betyr imidlertid ikke at samfunnsvitere ikke bør studere dokumenter. Samfunnsvitere som bedriver dokumentanalyse mener det er nødvendig å studere språk hvis vi skal kunne si noe om våre tankemåter og handlinger, fordi språket betraktes som ytterste grensesetter for tanke og handling (Bergström og Boréus, 2005: 12).

Det kan argumenteres for at forskere som benytter seg av intervju også studerer språket, men de to metodenes siktemål er likevel varierende. Kort sagt velger man intervjuformen hvis man vil få fram hvordan aktører forstår et bestemt sosialt fenomen (Widerberg, 2001: 17). Hadde jeg vært interessert i hvordan enkelte ofre for hatkriminalitet forstår seg selv som ofre for nettopp denne kriminaliteten hadde jeg valgt intervju. Jeg er derimot interessert i hvordan et fenomen konstitueres. I tillegg oppfatter jeg sosiale problemer ikke kun som tilstander som har objektiv eksistens i et samfunn, men som en *prosess* der menneskers oppfatninger om et sosialt problem oppstår og utvikler seg over tid. Nettopp for å fange inn dette utviklingsaspektet, og den prosessuelle gangen i konstruksjonen av hatkriminalitet som kategori, mener jeg dokumentanalytiske tilnæringsmåter er det mest fruktbare. Som tidligere nevnt er det argumentasjonen og retorikken i skapelsen av hatkriminalitet og homofile som ofre for denne kriminaliteten jeg analyserer, og dette gjøres best ved å analysere foreliggende dokumenter.

3.3 Datamateriale og utvalg

Bestemmelse av hvilke dokumenter som skal velges som datamateriale er først og fremst avhengig av forskningsspørsmålet eller problemstillingen (Linders, 2008: 473). Tema for denne oppgaven er konstruksjonen av hatkriminalitet og ofrene for denne kriminaliteten i offentligheten og politikken. En slik problemstilling kunne godt bare benyttet seg av avisartikler som datamateriale, men jeg er i tillegg interessert i hvordan hatkriminalitet institusjonaliseres, og blir et eget domene også utenfor avisenes spalter.

I denne oppgaven analyserer jeg dokumenter produsert av fem hovedkategorier av aktører. Disse kildene er for det meste dokumentariske kilder, men også noen elektroniske kilder analyseres. Dokumentariske kilder er skriftlige kilder som for eksempel avisartikler, politirapporter, brev og lover (Gidley, 2004: 251).

Studier av nye sosiale problemer analyserer stort sett massemedienes dekning av det nye problemet (Best, 1999: 189), men jeg benytter meg av, i tillegg til massemedia, kilder som interesseorganisasjonen Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH), politiske myndigheter, eksperter og politiet har produsert. Mange av disse aktørene har tatt i bruk særlig dagspressen for å fremme påstander, og jeg benytter meg av tre søkeord i oppgaven: *hatkriminalitet*, *hatvold* og *homovold*. På langt nær alle dokumentene som inneholder disse søkeordene har blitt tatt med i analysen. Mange av tekstene med de

overnevnte søkeordene handler om hatkriminalitet i USA, England eller Sverige. Jeg analyserer kun dokumenter som tar for seg norske forhold. Kriterier for utvalg av tekster diskuteres nærmere i underkapittel 3.3.2.

3.3.1 Beskrivelse av utvalgets profil og datainnsamling

Jeg benytter meg som allerede nevnt av dokumenter produsert av massemedia, politikere, interesseorganisasjonen LLH, eksperter og politiet. Her blir det gitt en kort presentasjon av disse aktørene og hvor jeg finner dokumenter de produserer. En presentasjon av ekspertene gis ikke, da de i all hovedsak produserer dokumenter i dagspressen¹¹. Senere i dette kapittelet begrunner jeg hvorfor enkelte aktører er mer interessante enn andre.

Jeg benytter Retriever for å finne nyhetssaker, innlegg og kronikker fra politikere og aktivister, kommentarer fra avisenes egne folk og artikler fra nettsider som www.blikk.no og www.gaysir.no. Retriever er et interaktivt mediearkiv. Dette er den mest omfattende databasen for norske aviser og tidsskrifter, og de eldste delene av mediearkivet går tilbake til 1945. Dette er en betalingstjeneste, men via Universitetet i Oslo sitt nett kan man benytte seg av det gratis. Jeg mener det er forsvarlig å benytte seg kun av Retriever når det gjelder pressedekning og kommentarer fra politikere og eksperter, da alle de meningsbærende avisene i Norge omfattes i dette arkivet. Jeg benytter meg kun av tekster fra avisenes trykte utgaver og ikke nettaviser. Ved henvisning til avisartikler står navn på publikasjon og dato i referansen. Dersom noen andre enn avisens journalist er forfatter fortelles dette i teksten, men ikke i referansen.

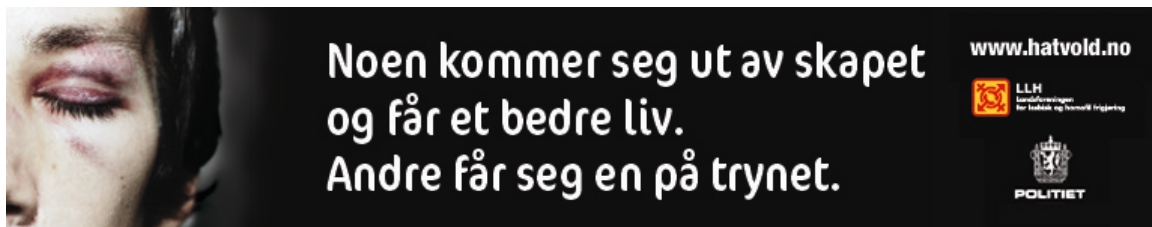
Noen elektroniske kilder blir også analysert. Det gjelder, som allerede nevnt, nettsiden til LLH og noen artikler fra nettstedene Nettavisen, Gaysir og Blikk. Gaysir er en nettside som daglig produserer nyheter rettet mot et homofilt publikum, og i tillegg har nettsiden Norges største nettsamfunn for homofile. Blikk Nett er nettutgaven til månedsavisen Blikk, og på samme måte som papirutgaven retter også nettutgaven seg primært mot et homofilt publikum. Jeg velger å analysere tekster produsert på disse nettstedene fordi jeg er interessert i hvordan hatkriminalitet og homofile som ofre for denne kriminaliteten konstrueres i homofile media.

¹¹ Unntaket her er forskningsrapporten *Vold mot homofile og lesbiske tenåringer. En representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse* (2007) av Bera Ulstein Moseng som

Disse to nettstedene har nok ikke like stor betydning som for eksempel konvensjonell media, eller interesseorganisasjonen LLH, når det gjelder gjennomslag for påstander, men av overnevnte grunn velger jeg å analysere enkelte artikler produsert på disse nettstedene.

Jeg benytter meg av hjemmesidene til landets største homofile interesseorganisasjon fordi jeg er interessert i hvordan de oppfatter hatkriminalitesbegrepet, og hvordan homofile framstilles som ofre for hatkriminalitet. LLH lanserte i mai 2008 nettsiden www.hatvold.no¹². På denne siden lå det informasjon om hvordan man kan anmelde homovold, det var kontaktinformasjon i forhold til rådgivningstjenesten på siden, det lå forskningsrapporter her og det sto informasjon om vold i homofile og lesbiske parforhold. Nettsiden ble lansert i forbindelse med en større kampanje som satte søkelyset på vold mot homofile (Dagsavisen, 16.5.2008; Hatvold 17.11.2008). Kampanjen ble lansert i fellesskap med politiet og finansiert av Justis- og politidepartementet. I forbindelse med kampanjen ble det hengt opp plakater på busser, trikker og t-baner i Oslo. Jeg har dessverre ikke fått tillatelse til å gjengi plakaten grunnet opphavsrettigheter, men har fått tilsendt en alternativ plakat som er gjengitt i illustrasjon 3.1. Den originale plakaten inneholder teksten ”Noen får seg en på trynet fordi de er den de er. Bry deg! Anmeld vold og trusler mot homofile”, og en ung mann med hoven og blodig kjeve var avbildet.

Illustrasjon 3.1. Hatvold-plakat.

Publikasjoner fra både Stortinget og Regjeringen blir analysert i forhold til oppgavens problemstillinger. Fra Stortinget benytter jeg meg av publikasjoner som innstillinger og

¹² Denne nettsiden er nede nå, men var oppe fra mai 2008 til medio 2009.

møterefater, mens fra Regjeringen danner publikasjoner som proposisjoner, meldinger og faktaark datamaterialet.

I denne oppgaven blir også dokumenter produsert av politiet analysert, samt en handlingsplan produsert av Byrådet i Oslo Kommune.

3.3.2 Utvalgsriterier

Dokumentene er valgt ut ifra tre hovedkriterier. Det første kriteriet er at dokumentene presenterer hatkriminalitet som et sosialt problem det bør gjøres noe med, altså normative dokumenter. Dokumenter som ikke er normative, men som i større grad beskriver hatkriminalitet som fenomen, er med i analysen for å belyse forskjellige sider ved hatkriminalitetsdebatten. Det tredje kriteriet for utvalg er at dokumentene beskriver homofile som en spesielt sårbar gruppe for hatkriminalitet, altså som en egen offerkategori. Både normative og beskrivende dokumenter om homofile som voldsofre blir analysert. Mange av dokumentene overlapper hverandre, men i hovedsak blir dokumenter som oppfyller de to første kriteriene brukt til å analysere oppgavens første problemstilling, mens dokumentene som oppfyller det siste kriteriet blir benyttet i behandlingen av oppgavens andre problemstilling.

Det er ikke til å komme bort fra at enkelte aktører er mer interessante enn andre. Særlig interessant er det å analysere påstandsløverbjører som selv er åpne homofile. Dette gjelder i stor grad politikere, eksperter og journalister som opererer med flere roller i hatkriminalitetsdebatten. Aktørerne fungerer da som påstandsløverbjører både i kraft av deres yrke, og som aktivister dersom de er spesielt opptatt av homofiles rettigheter og levekår. I mitt datamateriale finnes det også personer som selv har blitt utsatt for vold på grunn av sin gruppetilhørighet. Personer som selv har blitt utsatt for hatkriminalitet er spesielt interessante fordi de gir volden et ansikt. I tillegg er deres retorikk preget av sterke følelser, pathos, men de besitter også en stor grad av troverdighet, ethos, siden de kommer med påstander om et sosialt fenomen de kjenner og har opplevd på kroppen. Dette er interessant da de fleste påstander om hatkriminalitet henvender seg til mottakeren sitt intellekt, eller logos. LLH er den siste aktøren jeg vil trekke frem som spesielt interessant. I kapittel seks legger jeg vekt på den tette forbindelsen mellom organisasjonen og politiske beslutningstakere.

3.4 utfordringer og kunnskapskrav knyttet til dokumentanalyse

I følge den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) handler forskningsetiske normer om redelighet, upartiskhet og åpenhet for egen feilbarhet (NESH, 2006: 8). Disse normene skal bidra til å konstituere og regulere alle former for vitenskapelig virksomhet (NESH, 2006: 5). Skal den vitenskapelige virksomhet være fruktbar er det med andre ord en rekke kunnskapskrav som må oppfylles. Oppfyllelse av disse kunnskapskravene kan også betegnes som utfordringer som krever refleksjon, og som ved all kvalitativ forskning er det også en del utfordringer knyttet til det å gjennomføre en god dokumentanalyse. I denne delen av kapitlet diskuterer jeg etiske dilemmaer knyttet til valg av problemstilling. Jeg diskuterer i tillegg utfordringer knyttet til datamaterialet. Disse tre aspektene eller utfordringene er; *kildehåndtering, validitet og reliabilitet*¹³.

3.4.1 Etiske dilemmaer knyttet til valg av problemstilling

I forhold til datainnsamlingen inneholder mitt forskningsopplegg få forskningsetiske betenkeligheter. Jeg benytter meg av foreliggende dokumenter som hvem som helst kan benytte seg av. Forskningsetiske problemstillinger befinner seg altså på andre stadier i forskningsopplegget. Det stadiet i forskningsopplegget jeg oppfatter som innebærer den største etiske betenkeligheten er valg av problemstilling.

Når det gjelder valg av problemstilling skriver Tove Thagaard (2009: 63) at man ved studiet av grupper i en særlig belastet situasjon bør være oppmerksom på etiske implikasjoner. Homofile og andre som utsettes for kriminelle handlinger på bakgrunn av deres gruppetilhørighet må kunne karakteriseres som en sårbar gruppe. Hvorvidt forskning på sårbare grupper innebærer ytterlige belastninger for gruppen avhenger i stor grad av hvordan forskeren nærmer seg problemet (Thagaard, 2009: 63). Som allerede nevnt er det lett å sette anførselstegn rundt et tema når man anvender en konstruksjonistisk tilnærming. I min

¹³ Begreper som validitet og reliabilitet er omdiskuterte i litteraturen om kvalitativ forskning. Karin Widerberg (2001: 18) skriver at "Objektivitet, reliabilitet (gjentatte målinger gir samme resultat) og validitet (instrumentet måler det det var ment å skulle måle)- er begreper som har utviklet seg innen kvantitativ forskning som hjelp i motiveringen av kunnskapskrav. Disse passer dårlig for kvalitativ forskning". Widerberg avviser ikke at den kvalitative forskeren skal være saklig og pålitelig, og dette kan gjøres ved at forskeren gjennom hele forskningsprosessen diskuterer og dokumenterer sine valg og tolkninger (2001: 18).

problemstilling er jeg opptatt av å se på konstruksjonen av hatkriminalitet og homofile som ofre. Ved bruk av den strengeste formen for konstruksjonisme unngår man konsekvent alle referanser til den empiriske verden (Best, 2006: 138). Det er viktig å anerkjenne at det finnes former for kriminalitet som er skadelige, ikke bare for enkeltmennesket som rammes, men også for gruppen som offeret tilhører. Reduksjon av kriminalitet mot minoriteter til kun en språklig konstruksjon kan føre til en nedlatende og lite fruktbar analyse.

3.4.2 Kildehåndtering

En kilde er en tekst som anvendes for å styrke en oppgave eller et arbeid, som et ledd i bevisføringen (Bergstöm og Boréus, 2005: 36). Kilder er altså spor skapt av mennesker som sier noe om forhold utenfor seg selv (Allern, 2001a: 33). For meg som forsker fungerer kildene som det håndfaste jeg legger til grunn for å gi svar på mitt forskningsspørsmål eller min problemstilling, og ifølge Sigurd Allern (2001a: 33) kan kilder benyttes på to forskjellige måter. For det første kan kilder benyttes som *levninger*, det vil si som spor vi selv kan benytte for å finne ut hvordan noe var. De tolkningene og slutningene som trekkes er da vårt eget ansvar. Kilder kan også brukes som *beretninger* som forteller hvordan noe var, og hva som faktisk skjedde. Slike beretninger vil kunne gi en kronologisk oversikt over ulike hendelser. I denne studien benyttes empirien som levninger, altså som kilder til å analysere påstander om hatkriminalitet som sosialt problem i Norge. Jeg sammenligner blant annet argumentasjonen mellom ulike aktører, men de tolkningene jeg gjør, og de slutningene jeg trekker er fullt ut mine egne.

I tillegg til den overnevnte benyttelse av kilder peker Knut Kjeldstadli (1999: 169-170) på at god kildehåndtering blant annet innebærer kildekritikk i den forstand at jeg må bedømme kildens representativitet, formål, innhold og troverdighet. Sagt på en annen måte: gir mine kilder et tilfredsstillende svar på den problemstillingen jeg søker å belyse?

Jeg mener mitt datamateriale er tilfredsstillende ut ifra den problemstilling jeg ønsker å belyse. Alle kildene belyser samme tema (hatkriminalitet eller homofiles rolle som voldsoffer), tekstene er valgt ut ifra bestemte kriterier, og de er forankret i sammenheng med det tema jeg ønsker å belyse (Bergstöm og Boréus, 2005: 36). Siden hatkriminalitet er et relativt nytt begrep i norsk kontekst er heller ikke antallet tekster som tar opp dette temaet høyt.

Jeg benytter meg også av kilder fra flere felt, noe jeg mener er med på å styrke datamaterialet som helhet. Hadde jeg kun benyttet meg av avisers dekning som datamateriale ville dette gi et for unyansert bilde av den prosessen som har ledet fram til institusjonaliseringen av hatkriminalitet. Selv om studier av nye sosiale problemer stort sett benytter seg av massemedier som datamateriale, har jeg valgt å inkludere både politiske dokumenter, dokumenter fra en offentlig etat (politiet) og dokumenter publisert på nettsteder som tar opp spørsmål knyttet til homofiles levekår. Grunnen til dette er at både enkelte politikere og homofile interesseorganisasjoner har vært aktive og viktige påstandsløvere. Å utelukke dokumenter produsert av disse to aktørene ville gitt en svekket analyse.

3.4.3 Validitet

Innen kvalitativ forskning forstås validitet som gyldighetene til funnene slik de beskrives av enten forskeren eller forskerens informanter (Creswell, 2007: 206). Dersom det sosiale fenomenet presenteres på en riktig måte er validiteten god (Silverman, 2005: 210). Selv om validitetsbegrepet har utviklet seg innen et empiristisk vitenskapssyn kan spørsmålet om validitet også benyttes på forskningsopplegg som ikke benytter seg av målinger og utregninger (Bergstöm og Boréus, 2005: 34). Validitet handler i slike forskningsopplegg om hvorvidt den undersøkelsen som gjennomføres for å besvare et bestemt spørsmål virkelig kan gi svar på det spørsmålet (Bergstöm og Boréus, 2005: 34). Altså om kildene dine og metoden du benytter deg av gir svar på det du ønsker å få svar på. John W. Creswell (2007: 207) bruker begrepet validitet for å beskrive en prosess i stedet for bekreftelse. Dette er på linje med Karin Widerberg (2001: 18) som vektlegger at den kvalitative forskeren gjennom hele forskningsprosessen må dokumentere og diskutere sine valg og tolkninger.

I forhold til mitt eget forskningsopplegg mener jeg at min undersøkelse kan gi svar på problemstillingen. Jeg er opptatt av å se på hvordan hatkriminalitet har blitt omtalt i forkant av institusjonaliseringen av kriminalitetskategorien, og hvordan homofile har blitt omtalt som ofre for denne kriminaliteten. Dette gjøres på best mulig måte ved å velge dokumentanalyse. Validiteten til forskningsopplegget mitt styrkes ved at jeg benytter meg av kilder fra en rekke aktører, og at jeg kombinerer argumentasjonsanalysen med en innholdsanalyse. Denne prosessen omtales gjerne som triangulering, og involverer “[...] corroborating evidence from different sources to shed light on a theme or perspective.” (Creswell, 2007: 208).

Forskningsoppleggets validitet kan også styrkes ved å klargjøre forskerens forutinntatte mening (bias) (Creswell, 2007: 208). Dette gjøres for å få leseren til å forstå forskerens posisjon eller eventuelle forutinntatte meninger eller antagelser som kan påvirke studien (Creswell, 2007: 208). I følge en av fagets pionerer, Max Weber, korrumpes all forskning til en viss grad av forskerens egne verdier (etter Silverman, 2005: 257). Dersom forskernes verdier kan bli et forstyrrende element i analysen eller i møte med feltet, er det viktig at forskeren er seg bevisst hvordan disse kan påvirke forskningsprosessen. Når det gjelder mitt eget forskningstema er dette et tema jeg har hatt lite å gjøre med før jeg begynte med masteroppgaven. Jeg anser meg selv som liberal, og jeg har ingen politiske motforestillinger mot en lovgivingen der hatkriminalitet er en skjerpet omstendighet. I likhet med mange jeg har snakket med har også jeg tidligere oppfattet hatkriminalitet om et amerikansk fenomen som kobles til rasistiske miljøer som for eksempel Ku Klux Klan. Selv er jeg både hvit og heterofil, og jeg har ingen venner som har blitt utsatt for hatkriminalitet. Min interesse for temaet kommer av min generelle interesse for avvikssosiologi og kriminologi, og ikke av personlige erfaringer.

3.4.4 Reliabilitet

I likhet med validitet er også reliabilitet et begrep som har sitt opphav i et empiristisk vitenskapssyn, men dette betyr imidlertid ikke at begrepet ikke er fruktbart i kvalitative forskningsopplegg (Creswell, 2007). Reliabilitet oppleves som et mer teknisk begrep enn validitet, og handler om andre vil komme fram til samme svar ved bruk av samme teknikker, eller om forskeren selv vil komme fram til samme svar hvis undersøkelsen utføres ved en senere anledning (Silverman, 2005: 210). Dersom dette kravet oppfylles er reliabiliteten god.

I dokumentanalyse handler reliabilitet om å være nøyaktig i alle leddene i undersøkelsen, blant annet ved å eliminere feilkilder (Bergstöm og Boréus, 2005: 35). Et spørsmål som ofte stilles i forhold til en studies reliabilitet er om *intersubjektiviteten* er god. I følge det empiristiske synet på vitenskap sammenligner man altså resultater av uavhengige studier på samme fenomen, og nettopp tolkningsstrategi er et eksempel på reliabilitetsspørsmål i tekstanalysen (Bergstöm og Boréus, 2005: 35). Nedenfor drøfter jeg reliabilitet i forhold til den tolkningsstrategien jeg benytter meg av i oppgaven.

Utfordringer knyttet til reliabilitet i argumentasjonsanalysen ser jeg på som overkommelige. Dersom god reliabilitet i analyser av dokumenter innebærer nøyaktighet i

forhold til tolkningen, og at intersubjektiviteten er god mener jeg Toulmins (1958) tre kategorier oppfyller dette. Her har man klart definerte analyseverktøy, og man gjør hele tiden rede for hvordan man kommer fram til sine resultater. Det finnes likevel momenter å være oppmerksom på også her. Som ved alle former for dokumentanalyse ligger det en utfordring knyttet til det å oppnå god intersubjektivitet ved at det finnes forskjellige måter å rekonstruere argumentene som er gjenstand for analyse (Bergström og Boréus, 2005: 142). Dette kan løses ved å argumentere for, diskutere og dokumentere de valg, tolkninger og løsninger man benytter seg av (Bergström og Boréus, 2005: 142; Widerberg, 2001: 18). Forskeren må med andre ord argumentere for reliabiliteten for å overbevise om at kvaliteten på forskningen er god og at resultatene er verdifulle (Thagaard, 2009: 198).

Kapittel 4. Resultater fra søkene

4.1 Innledning

Som allerede nevnt benytter jeg meg av søkeordene *hatkriminalitet*, *hatvold* og *homovold* i denne oppgaven. I tid dukket hatkriminalitet opp først, hele 14 år før hatvold, og 7 år før homovold, som dukket opp i henholdsvis 2005 og 1998. I tillegg til å være det eldste begrepet, er hatkriminalitet også det søkeordet med klart flest treff. Det kan tenkes at dette har å gjøre med at hatkriminalitet er en direkte oversettelse av det engelske ordet hate crime. Dette begrepet har en over 30 år lang historie, og er den institusjonaliserte betegnelsen i USA på kriminelle handlinger der handlingen er motivert ut ifra offerets tilhørighet i en bestemt gruppe (Jeness og Grattet, 2001).

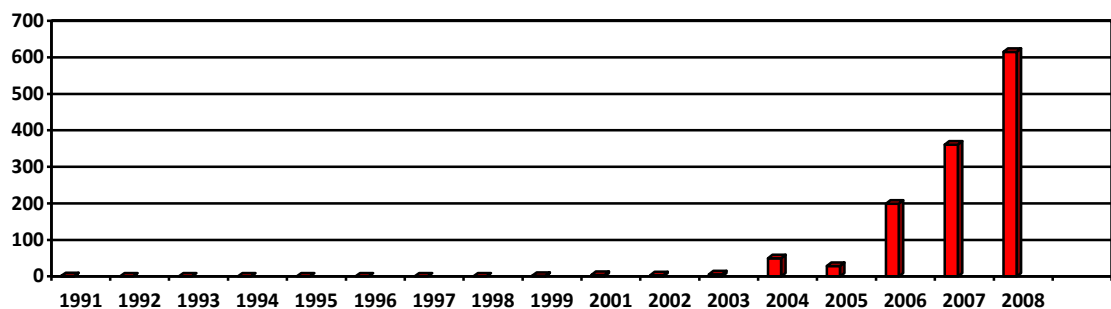
Det viser seg også å være litt variasjon i forhold til hvilke aktører som benytter seg av hvilke begreper. Gjennom offentlige dokumenter benytter myndighetene seg stort sett av begrepet hatkriminalitet. Kun i liten grad benyttes begrepet hatvold, og ingen av publikasjonene fra verken Stortinget eller Regjeringen inneholder ordet homovold. Homovold er et begrep som i liten grad benyttes av avisens papirutgaver. Det er også et stort sprik mellom aktørene som benytter seg av dette begrepet, og ingen aktører stikker seg ut som store produsenter av tekster med dette begrepet. Når det gjelder begrepet hatvold, er dette interessant da dette begrepet i stor grad benyttes av både den homofile interesseorganisasjonen LLH i forbindelse med nettsiden www.hatvold.no, og blant andre homofile påstandsleverandører. Justisminister Knut Storberget har også brukt betegnelsen hatvold ofte, og hans uttalelser høsten 2008 om at Oslobiskop Ole Christian Kvarmes nekt av vigslers av homofile ga grobunn for hatvold (Dagbladet 15.9.2008) skapte mange reaksjoner (NTB 16.9.2008; Dagbladet 16.9.2008; Aftenposten 16.9.2008).

4.2 Retriever

Søkeordet *hatkriminalitet* gir 1272 treff på Retriever. Begrepet dukket opp allerede i 1991 i en artikkel i Aftenposten om amerikanske ny-nazister (Aftenposten 20.7.1991). Begrepet dukket så ikke opp igjen før 1999 da to artikler publiseres om hatkriminalitet i USA (Aftenposten 7.3.1999; NTB 12.5.1999). I norsk kontekst dukket hatkriminalitet opp i 2003 i en kronikk av Dag Øistein Endsjø som sto på tykk 23. august i Klassekampen. Her kritiserer Endsjø norske myndigheter for å sortere forskjellige former for diskriminering i forhold til et

rangeringsprinsipp der noen former for diskriminering er mindre alvorlig enn andre. Figur 4.1 viser begrepets dekning over tid i alle norske medier. Treffene er spredt over et godt spenn av kilder, og de tre kildene med flest treff er www.blikk.no, Aftenpostens papirutgave og www.gaysir.no. Disse tre kildene har henholdsvis 57, 35 og 34 treff hver.

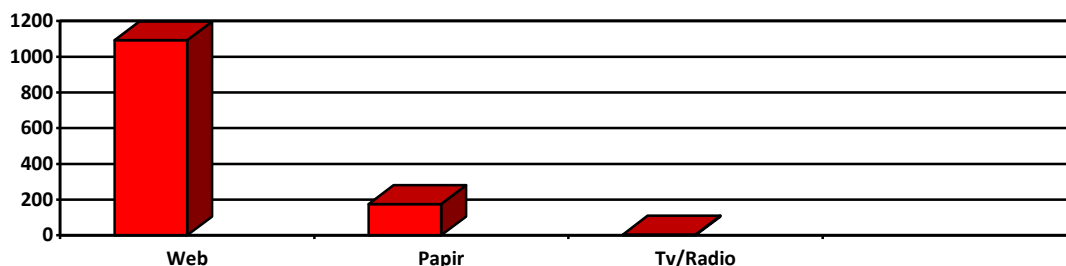
Figur 4.1. Antall treff på søkeordet *hatkriminalitet* i alle norske medier. N=1272.

Kilde: Retriever

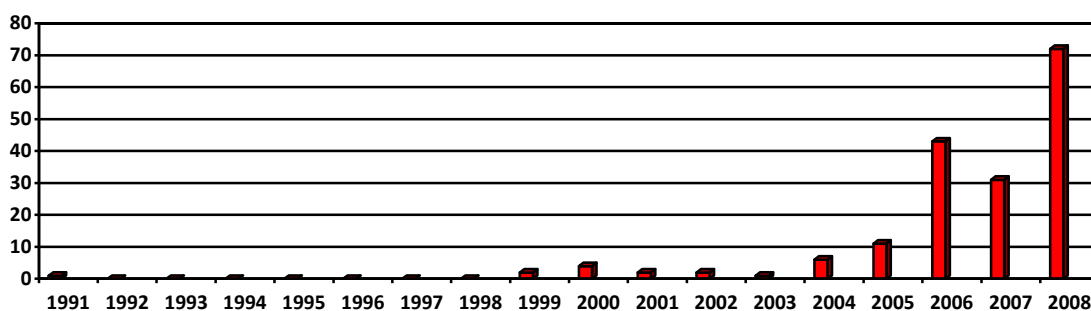
Figur 4.2 viser dekningen av søkeordet *hatkriminalitet* fordelt etter medietype. Pairmediene står kun for en liten del av dekningen av begrepet *hatkriminalitet*, og treffene på *hatkriminalitet* i papirmediene er sentrert rundt de store osloavisene som Aftenposten, Dagbladet og Dagsavisen. Til sammen står disse avisene for 88 av de 175 treffene. Figur 4.3 viser antall treff på søkeordet *hatkriminalitet* i norske papirmedier fordelt etter år. Selv om papirmediene kun står for en liten del av treffene mener jeg det er vesentlig å vektlegge avisens dekning da dette er det mest leste trykte massemediet, og at "[...] nordmenn er ivrige avislesere uansett sosial eller økonomisk klasse." (SSB, 2008: 14).

Figur 4.2 Dekning av søkeordet hatkriminalitet per medietype. N= 1272

Kilde: Retriever

Figur 4.3. Antall treff på søkeordet hatkriminalitet i norske papirmedier. N=175

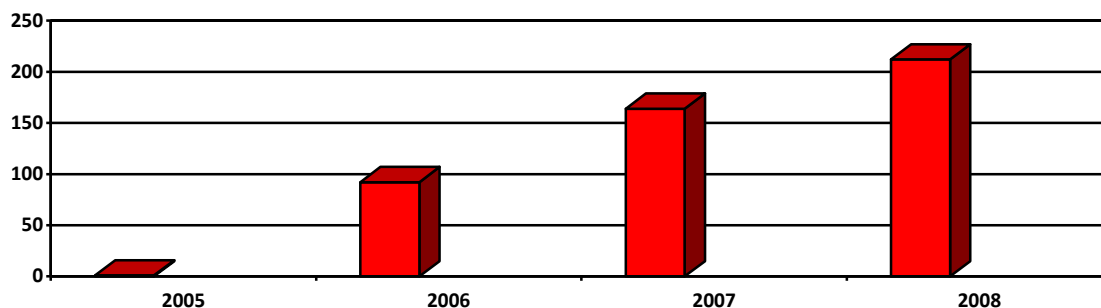

Kilde: Retriever

Norske medier benytter seg ikke kun av ordet hatkriminalitet for å beskrive det nye sosiale problemet om vold og kriminalitet mot minoritetsgrupper. Figur 4.4 nedenfor viser forekomsten av søkeordet *hatvold* i alle norske medier. Med sine 49 treff på hatvold står www.blikk.no for over 10 % av alle treffene. Bortsett fra det høye antallet treff hos Blikk er bruken av begrepet spredt utover et stort antall av kilder.

Dette begrepet dukket først opp en gang i 2005, og som det fremgår av søylediagrammet 92 ganger i 2006. I artiklene som benytter seg av begrepet hatvold forekommer også begrepet hatkriminalitet ofte. Det er vanskelig å se noen konsekvent bruk av de to begrepene i forhold til hverandre, og begrepene brukes ofte uten at det forklares hva det er de betyr. En tendens er at hatvold ofte brukes i sammenheng med artikler og andre tekster som omhandler hatkriminalitet mot homofile, og ikke overraskende i forbindelse med voldskriminalitet.

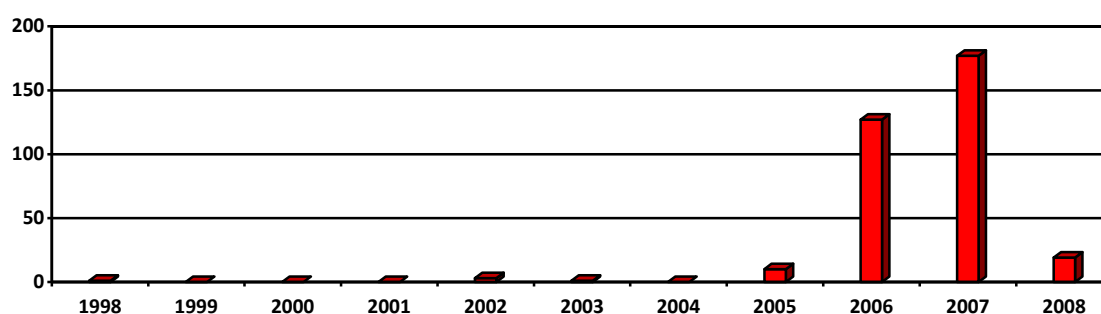
Figur 4.4. Antall treff på søkeordet hatvold i alle norske medier. N= 470

Kilde: Retriever

Sommeren 2006 satte osloavisene Dagsavisen og Aftenposten søkelys på vold mot homofile i det offentlige rom. Dette ble starten på debatten om hatkriminalitet i Norge, og det kan derfor være interessant å se i hvor stor grad norske medier benytter seg av begrepet homovold i artikler. Figur 4.5 viser forekomsten av søkeordet *homovold* i alle norske medier. Det mest slående her er at mens begrepene hatkriminalitet og hatvold blir mer brukt per år, så synker antall treff på homovold fra 177 i 2007 til 19 i 2008.

Figur 4.5. Antall treff på søkeordet homovold i alle norske medier. N= 338,

Kilde: Retriever

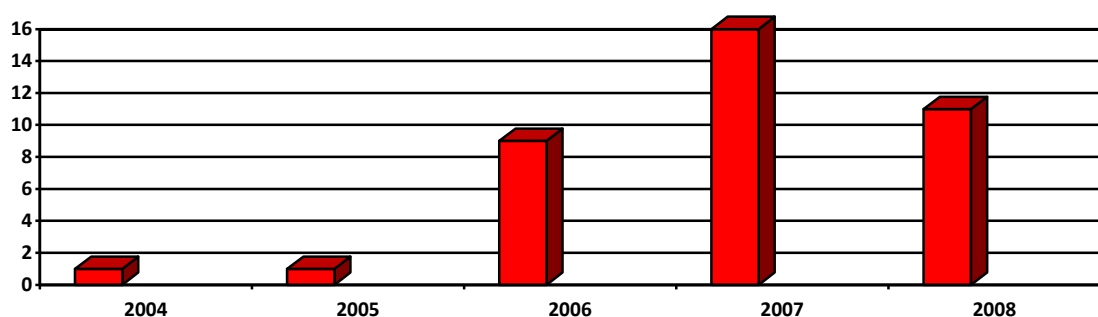
4.3 Stortinget og Regjeringen

På Stortingets og Regjeringens internettside kan man søke etter publikasjoner og dokumenter fra henholdsvis Stortingets og Regjeringens arkiv. Fire dokumenter fra Regjeringen inneholder søkeordet *hatvold*, og tre fra Stortinget inneholder dette søkeordet. Ingen dokumenter fra verken Regjeringen eller Stortinget inneholder søkeordet *homovold*. Figur 4.6 viser antall treff på søkeordet *hatkriminalitet* i dokumenter fra Regjeringen, mens figur 4.7 viser antall treff i publikasjoner fra Stortinget. De to dokumentene fra Regjeringen før 2006 handler om samarbeidet i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE).

Av de tre dokumentene fra Stortinget som inneholder søkeordet *hatvold* er en av publikasjonene et skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Dagfinn Høybråten (Kristelig Folkeparti) til justisminister Knut Storberget og to er møtereferater (interpellasjonsdebatter). Disse tre dokumentene inneholder også søkeordet *hatkriminalitet*. Halvparten av publikasjonene fra Stortinget som inneholder søkeordet *hatkriminalitet* er møtereferater, to av publikasjonene er skriftlige spørsmål, to av publikasjonene er innstillinger og en av publikasjonene er en saksopplysning.

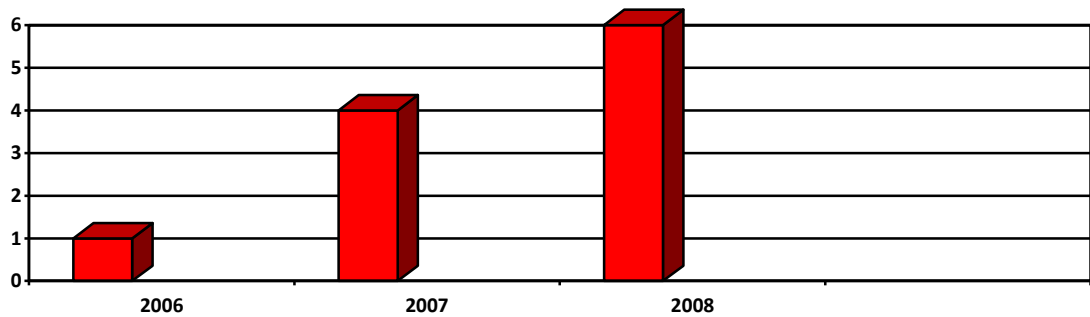
Dokumentene fra Regjeringen som inneholder søkeordet *hatvold* fordeler seg mellom redaksjonelle artikler, fra henholdsvis Justis- og politidepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet, og nyheter. Tre av de fire dokumentene inneholder også søkeordet *hatkriminalitet*. Av de 37 dokumentene som inneholder søkeordet *hatkriminalitet* er 16 nyheter/aktuell informasjon, 15 er proposisjoner og meldinger, fem er redaksjonelle artikler og det siste dokumentet er et svarbrev fra utenriksminister Jonas Gahr Støre til Jon Lilletun (Kristelig Folkeparti).

Figur 4.6. Antall treff på søkeordet *hatkriminalitet* i dokumenter fra Regjeringen. $N=38$

Kilde: www.regjeringen.no

Figur 4.7. Antall treff på søkeordet hatkriminalitet i publikasjoner fra Stortinget. N= 11

Kilde: www.stortinget.no

4.4 LLH

Det er primært gjennom internettsiden www.hatvold.no at LLH har tilbudt informasjon om hatkriminalitet mot homofile. I tillegg til informasjonen som lå på denne siden, gir søkeordet *hatkriminalitet* 10 treff¹⁴ på www.llh.no. Disse treffene er stort sett nyhetssaker, men to av treffene er tekster skrevet av religionshistoriker Dag Øistein Endsjø, og ett av treffene er en tekst om hva hatkriminalitet er. Det er to treff på søkeordet *hatvold*. Her er et av treffene en kronikk av LLH-leder Karen Pinholt, og et treff er en pressemelding fra LLH Bergen og Hordaland. Søkeordet *homovold* gir tre treff. To av treffene er lenker til tekster på www.hatvold.no, og det siste treffet er en lenke til en nyhetsartikkel på VG Nett (13.1.2009), om lokalpolitiker Thales Thorkildsen (Høyre) i Farsund som LLH krever tiltalt for vold mot et homofilt par.

¹⁴ Søk på denne siden ble gjort den 13. Januar 2009. Siden den gang har det blitt en del forandring hva gjelder innhold.

5. Å navngi og definere et problem: Hvordan og av hvem etableres hatkriminalitet som et sosialt problem?

Problemene Hafstad som transseksuell konfronteres med nærmest daglig, er ikke tilfeldige. Mennesker som på forskjellige måter faller mellom de tradisjonelle kjønnsrollene blir stadig utsatt for hatkriminalitet og diskriminering i alle vestlige land (Endsjø, 2001: 84).

5.1 Innledning

Sitatet ovenfor er hentet fra religionshistoriker og menneskerettighetsforkjemper Dag Øistein Endsjøs artikkel ”I kjønns grenseland - Vestens relative menneskerettighetsbegrep” (2001), og var en av de første påstandene som ble fremmet om at hatkriminalitet er et problem i Norge.

I følge *The Basic Rhetorical Recipe* (Best, 2008: 31-32) begynner all argumentasjon om nye sosiale problemer enten med beskrivelser av fenomenet i form av typifiserende eksempler, navngiving eller statistikk som forteller noe om omfanget. Alle disse tre komponentene fungerer som belegg i argumentasjons- og konstruksjonsprosessen, og i Endsjøs artikkel finnes det både beskrivelser i form av navngiving og typifiserende eksempler. Det finnes i Endsjøs argumentasjon ingen eksplisitt definisjon av hatkriminalitet¹⁵, men det finnes typifiserende eksempler i form av referanser både til transseksuelle Desiree Hafstad som ble slått ned fordi hun er transseksuell, og til syv homofile menn som i perioden 1991-2000 ble drept på grunn av sin legning.

Selv om Endsjø kom med påstander om hatkriminalitet allerede i 2001, fikk ikke fenomenet skikkelig fotfeste i den norske offentligheten før sommeren 2006. Aviser som Dagsavisen og Aftenposten satte fokus på vold mot homofile, flere politikere engasjerte seg, politiet begynte å registrere hatkriminalitet i november samme år (Meland, 2007: 12) og hatkriminalitet gikk fra å være et mer mindre eller mindre abstrakt og udefinerbart sosialt fenomen til å bli definert, noe som Best (1990: 26) peker på som det viktigste steget i prosessen i konstruksjonen av nye sosiale problemer.

¹⁵ Best (2008: 32) peker på at mange påstandsløse leverandører unngår å definere et problem og fokuserer heller på typifiserende eksempler. Fra egen forskning nevner Best problemene *child abuse* og *road rage* som fikk enormt med oppmerksomhet fra media, men som det er vanskelig å finne noen eksplisitt definisjon av.

I dette kapitlet er siktemålet å analysere etableringen av hatkriminalitet som et sosialt problem i Norge, gjennom å analysere definisjonsprosesser i media, og av politikere. I senere deler av oppgaven tar jeg for meg hvordan eksperter og aktivister fungerer som påstandsliverandører. Hovedpåstanden til de aktørene jeg behandler i dette kapitlet er at hatkriminalitet er et problem i Norge i dag, og konklusjonen er at vi trenger registrering av, og et strengere lovverk mot, denne typen kriminalitet. I tillegg til å analysere definisjonen, tar jeg også for meg hvilke andre belegg som legges til grunn enn definisjonen. Før det beskriver jeg hvordan hatkriminalitet ble omtalt og fremstilt i Norge før sommeren 2006.

5.2 Påstander om hatkriminalitet før sommeren 2006

I følge det konstruksjonistiske perspektivet oppstår sosiale problemer når en gruppe av mennesker anerkjenner at noe er galt, de samme menneskene er bekymret over denne tilstanden, og de oppfordrer til tiltak som kan endre på det som fremstår som galt (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 88). Videre er det i dette perspektivet et sterkt fokus på å forstå akkurat når og hvem som oppdager sosiale problemer. En slik bevissthet om et bestemt problem oppstår ikke ut av det blå, og det er større sannsynlighet for at medlemmer av bestemte grupper, kategorier eller organisasjoner setter problemfylte saksforhold på dagsorden enn at aktører som ikke har en slik tilknytning gjør det (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 91-92). I tilfellet med hatkriminalitet som et problem i Norge ble den første påstanden reist av media, og ingen grupper oppnådde eierskap over problemet (Gusfield 1981: 10) før flere år senere.

5.2.1 Drapet på Matthew Shephard i USA og spørsmålet om hatkriminalitet i Norge

Det brutale drapet på den 22 år gamle homofile studenten Matthew Shepard i USA i 1998 rystet hele landet, og førte til at president Bill Clinton etterlyste en nasjonal lovbestemmelse mot forbrytelser begått i hat til minoriteter (Aftenposten, 13.10.1998). Saken vakte oppmerksomhet også her i Norge, og den 17. november samme år stilte Aftenposten spørsmål om man trengte et lovverk mot hatkriminalitet også i Norge. Hatkriminalitet ble i denne artikkelen definert som "Kriminalitet som retter seg mot et menneske fordi du tilhører en gruppe eller antas å tilhøre en gruppe" (Aftenposten, 17.10. 1998). I artikkelen ble det trukket paralleller til de seks drapene som ble begått mot homofile menn i Norge i perioden 1990-1998, og en rekke personer ble stilt spørsmålet "Er lovverket beskyttende nok?". Organisasjonssekretær i LLH Ina Toften sa at homofile har rettsvern i straffeloven, og det var

ingen sak hos LLH å få flere lovparagrafer som beskytter homofile. Leder av LLH, Gro Lindstad, uttalte at hun ikke så noe behov for ytterlige lovgivning, og Svein Slettan ved Institutt for offentlig rett var betenkt mot spesiell lovregulering mot hatkriminalitet mot homofile.

Overskriften på denne artikkelen fra Aftenposten var ”Homsedrap i USA: Brutalt også i Norge”. Det er altså media selv som setter fram påstanden om et problemfylt saksforhold, noe som er ganske uvanlig. Vanligvis kommer påstander om problemfylte situasjoner fra ofre, aktivister eller eksperter, altså mennesker med spesialkunnskap på det saksforhold som er under debatt (Best, 1990: 87). Best kaller disse aktørene *primære påstandsleverandører*, mens media, som oversetter og transformerer påstandene fra de førstnevnte aktørene, fungerer som *sekundære påstandsleverandører* (Best, 1990: 18-19; 88). I situasjoner der media er den primære påstandsleverandøren, er det en tendens til at problemet er kortlivet (Best, 1999: 46). Sosiale problemer er i aller høyeste grad avhengige av medias dekning, men media alene kan ikke holde et problem aktuelt. Media er avhengig av at noen påtar seg eierskap over problemet. I teksten ovenfor er det ingen aktører som påtar seg eierskap. Som lederen av LLH selv sa: ”Det er ingen sak hos oss nå å få flere lovparagrafer som beskytter homofile” (Aftenposten, 17.10.1998). I større grad står denne første artikkelen om hatkriminalitet som et forsøk på å skape en nyhetssak, og ikke som en påstand om et sosialt problem. Oppsiktsvekkende kriminalsaker er et område som blir viet stor oppmerksomhet av pressen (Allern, 2001b: 17), og en beskrivelse av brutale homsedrap må kunne karakteriseres som en slik oppsiktsvekkende kriminalsak.

5.2.2 Påstandsleverandører som er medlemmer av bestemte grupper

Det skulle gå noen år før det ble fremmet påstander om hatkriminalitet som sosialt problem igjen. Ingen aviser skrev om hatkriminalitet før i 2003. Dag Øistein Endsjø som skrev den tidligere nevnte artikkelen i 2001, og som selv er åpen homofil, skrev en kronikk i Klassekampen 23.6.2003 der han blant annet påpeker:

Til tross for at seks menn ble drept på grunn av sin homoseksuelle identitet bare på 1990-tallet, krever fremdeles myndighetene mer omfattende dokumentasjon om at lesbiske og homofile utsettes for hatkriminalitet før de ønsker å sette i gang tiltak (Klassekampen 23.6.2003).

Endsjø sitt belegg for påstanden er at seks menn ble drept på grunn av sin seksuelle legning i løpet av et tiår. Belegget er typifiserende eksempler, noe som ofte går forut for selve definisjonen av problemet i prosessen for etableringen av nye sosiale problemer (Best, 1990: 28). Det finnes ingen definisjon av hatkriminalitet i kronikken. Men kronikken er heller ikke en påstand om hatkriminalitet som sosialt problem *per se*. I kronikken etterlyser han et lovverk og en ombudsordning som blant annet ikke diskriminerer seksuelle minoriteter. Dette blir da også konklusjonen, eller agendaen (Best, 1990: 37) til Endsjø. Han vil skape bevissthet omkring et lovverk som diskriminerer, og han vil ha et nytt og bedre lovverk som sidestiller alle former for diskriminering.

I perioden 2004 til juli 2006 kom det flere, og tydeligere, påstander om hatkriminalitet som sosialt problem. I juni 2004 tok den svenske ombudsmannen mot diskriminering på grunn av seksuell legning (HomO) ved Christine Gilljam til orde for at man også i Norge bør registrere vold mot lesbiske og homofile (Dagsavisen, 6.7.2004). HomO-ombudet la også vekt på at åpne homofile "[...] blir en lett synlig målskive for hatkriminalitet" (Dagsavisen, 6.7.2004). Det ble samme måned også etterlyst statistikk over hatkriminalitet fra voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk (Dagsavisen, 24.7.2004), og av nestleder i justiskomiteen Gunn Karin Gjøl (Arbeiderpartiet) som lovet at Arbeiderpartiet ville jobbe med dette dersom de havnet i flertallsregjering ved valget i 2005 (Dagsavisen, 10.7.2004). Så langt har påstandene om hatkriminalitet vært generelle, og i den grad det har blitt pekt på objektive fakta er det som regel med henvisning til drapene på de homofile mennene på 1990-tallet.

Det kan virke litt merkelig at ingen av påstandsløperne så langt har henvist til drapet på Benjamin Hermansen, hvor det var et klart hatkriminalt motiv, som er nærmere i tid enn drapene på de homofile mennene og som fikk enorm nasjonal oppmerksomhet¹⁶. Avisene som skrev om drapet i 2001 benyttet seg heller ikke av begrepet hatkriminalitet¹⁷, selv om dette var en etablert kategori i land som USA, England og Sverige. En av grunnene til at dette

¹⁶ I 2001 var det 979 avisartikler om drapet på Benjamin Hermansen.

¹⁷ Søkekombinasjonen "Benjamin Hermansen" AND hatkriminalitet gir fem treff på Retriver, men ett av disse treffene er fra 2005 og de resterende fire fra 2008. Søkekombinasjonen "Benjamin Hermansen" AND hat gir 87 treff og 53 av disse er fra 2001. Avisene benyttet seg i stor grad av *rasisme* da de beskrev motivet for drapet, og i 2001 var det 382 avisartikler som inneholdt kombinasjonen "Benjamin Hermansen" AND rasisme.

drapet ikke har vært referert til av homofile påstandsløvere kan være at homofile aktivister, aktører og interessegrupper ønsket eierskap over problemet hatkriminalitet. De som innehar eierskap over et problem, vil langt på vei kontrollere dette problemet, de vil legge premissene for videre diskusjon; de blir autoriteten som andre henvender seg til og de har kontroll over utformingen av sosial- og justispolitikken (Gusfield, 1981). De vil også ha *definisjonsmakt* (Bråten, 2004: 84), ved at de antar og tilkjennes retten til å definere et saksforhold i kraft av sin ekspertise. Stein Bråten påpeker at dette nødvendigvis ikke er noe negativt fordi definisjonsmakta kan innby til protester fra andre, og det er også mulig å overlate definisjonsmakta til andre. Det er derimot ikke fast hvem som har definisjonsmakta, og skiftende aktører kan inneha både definisjonsmakt og eierskap over et problem (Best, 2007).

De påstandsløverne som benyttet seg av begrepet hatkriminalitet omtalte dette stort sett i forhold til vold mot homofile. Av aktører som kom med påstander om hatkriminalitet i den overnevnte perioden var det kun voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk som omtalte hatkriminalitet på et generelt grunnlag. Påstandene om hatkriminalitet var imidlertid så pass få, og på dette tidspunktet er det begrenset hvor stor gjennomslagskraft disse påstandene har hatt. Det var med andre ord litt tidlig å antyde eierskap over problemet hatkriminalitet siden det ble rettet så pass lite oppmerksomhet mot dette problemet. Likevel var påstandene eksplisitte på at hatkriminalitet er et problem, og påstandsløverne fokuserte som allerede nevnt på hatkriminalitet mot homofile.

Viktige aktører som fungerte som primære påstandsløvere om hatkriminalitet mot homofile som sosialt problem før juli 2006 var, i tillegg til de allerede nevnte, Knut Olav Åmås, debatt- og kronikkredaktør i Aftenposten og åpen homofil, som skrev om homofile som blir overfalt av etniske minoritetspersoner på ”[...] Tøyen, Grønland og i de belastede kvartalene rundt Storgata og Torggata i Oslo” (Aftenposten, 5.6.2005), Karita Bekkemellem fra Arbeiderpartiet og leder av Homofile og lesbiske sosialdemokrater Håkon Haugli som påpekte at ”Det har tatt lang tid før samfunnet har akseptert at vold mot kvinner ikke tilhører privatlivets sfære. Må det ta like lang tid før vi anerkjenner at hatmotivert vold mot homofile og lesbiske er et problem?” (Dagsavisen, 5.7.2005), og Byrådet i Oslo som den 6. juni 2006 vedtok en handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile og bifile personer der tiltak 40 er: ”Være en aktiv pådriver overfor justis- og politimyndighetene for at hatkriminalitet skal registreres” (Oslo Kommune, 2006: 24). Det nevnes i denne handlingsplanen at det ikke finnes

noen oversikt over kriminalitet rettet mot homofile og lesbiske på bakgrunn av seksuell orientering, men at ”Det er grunn til å anta at forholdene i Norge ikke skiller seg i særlig grad fra Sverige, og at forholdene i Oslo ikke er så forskjellig fra Stockholm” (Oslo Kommune, 2006: 24).

Påstanden som fremmes av Oslo byråd er interessant av flere grunner. For det første er det ikke en enkelt aktør som setter fram denne påstanden, men en politisk institusjon. I følge Best (1999: 63) er politiske myndigheter, som allerede nevnt, en av fire aktører som nye kriminalitetskategorier eller sosiale problemer trenger støtte fra dersom den nye kategorien skal institusjonaliseres. I følge Best er kanskje den viktigste oppgaven til politikerne å sette inn tiltak, noe handlingsplanen er et eksempel på. For å vende tilbake til innholdet i påstanden som byrådet fremsetter om at hatkriminalitet er et problem, kan det utføres en argumentasjonsanalyse av retorikken i handlingsplanen.

Påstander om sosiale problemer begynner alltid med identifikasjon av et bekymringsverdig forhold (Best, 2008: 31). Det bekymringsfulle forholdet her er at homofile utsettes for kriminelle handlinger på grunn av sin legning. Videre vil to andre utsagn være involvert skriver Best videre. Det ene utsagnet beskriver forholdet, og er påstandens belegg, mens det andre utsagnet forklarer hvorfor noe bør anses som bekymringsverdig, og er påstandens hjemmel. I påstanden fra byrådet finnes det to belegg. Det ene er problemets navn; *hatkriminalitet*. Det gis ingen definisjon på hva hatkriminalitet er. Det andre belegget går på problemets omfang, noe som er vanlig av påstandsleverandører å fremsette (Best, 2008: 32). Siden det ikke finnes noen tall på hvor mange som utsettes for hatkriminalitet kan det leses at i Sverige ”Frem mot 2003 rapporteres det om en dramatisk økning, hele 76 % økning siden 2003” (Oslo Kommune, 2006: 23-24). I senere deler av oppgaven viser jeg at en del av retorikken rundt hatkriminalitet går på å trekke paralleller til Sverige, og at registreringen som det svenske politiet har ført siden 1997¹⁸, fungerer både som belegg og hjemmel i argumentasjonen til påstandsleverandørene. Utsagnet ”Det er grunn å anta at forholdene i Norge ikke skiller seg i særlig grad fra Sverige, og at forholdene i Oslo ikke er så forskjellig

¹⁸ Siden begynnelsen av 1990-tallet har SÄPO (Sikkerhetspolitiet i Sverige) kartlagt forbrytelser med rasistiske, antisemittiske og høyreekstreme motiv. Siden 1997 har det blitt publisert statistikk over forbrytelser med homofobiske motiv (Brottsförebyggande Rådet, 2007: 14).

fra Stockholm” (Oslo Kommune, 2006: 24), utgjør påstandens hjemmel selv om denne ikke gjøres eksplisitt, noe som ofte er tilfelle i praktisk argumentasjon (Kjeldsen, 2006: 177). I forhold til argumentasjon om sosiale problemer rettferdiggjør hjemmelen til påstandene hvorfor noe må gjøres med det bekymringsfulle forholdet, og hjemmelen fungerer som grunnlaget eller rettferdiggjøringen for å kunne trekke konklusjoner fra beleggene. Ut ifra belegget at hatkriminalitet er et problem i Sverige, og at dette registreres her, trekkes konklusjonen at hatkriminalitet må registreres i Norge også. Det implisitte i hjemmelen ligger i at land som er så pass like som Sverige og Norge, og byer som er så like som Oslo og Stockholm, må ha like stort omfang av et problem. Derfor, siden hatkriminalitet allerede registreres i Sverige, må dette også registres i Norge.

Felles for de overnevnte påstandene er at det er en del usikkerhet og unøyaktighet knyttet til fenomenet hatkriminalitet. Belegg i form av definisjoner og noen typifiserende eksempler¹⁹ finnes, og felles for påstandene som settes frem er at hatkriminalitet knyttes til homofile ofre. Et annet fellestrekk er at hatkriminalitet omtales som voldskriminalitet. Når det gjelder konklusjonene til påstandene som fremmes, altså hva som bør gjøres med problemet, er det ikke et strengere lovverk som etterlyses, men at hatkriminalitet *registreres*. I deres kronikk i Dagsavisen 5.7.2005 skriver Karita Bekkemellem og Håkon Haugli at ”I Norge vet vi imidlertid ingenting om omfanget av hatmotivert vold, fordi politiet ikke har tilfredsstillende systemer. Manglende kunnskap gir grobunn for misforståelser, mørketall og er til hinder for målrettede forebyggende tiltak”. Det kan tenkes at påstandsleverandørene ikke kom med konkrete forslag til å gjøre noe med problemet fordi det på dette stadiet i konstruksjonsprosessen var vanskelig å si noe konkret om hatkriminalitet. Ingen estimerer på hvor mange som utsettes for hatkriminalitet fantes, ingen ofre for hatkriminalitet hadde stått fram, i liten grad pekte noen på årsakene til hatkriminalitet og påstandene om hatkriminalitet var så pass få at ingen enda hadde tatt eierskap over problemet hatkriminalitet. Kort oppsummert hadde ikke hatkriminalitet blitt *oppdaget* som et sosialt og offentlig problem enda.

¹⁹ Knut Olav Åmås peker blant annet på at to homofile ble slått ned våren 2005, og at LLH i Oslo og Akershus etter dette foreslo at det skulle lages en omfattende handlingsplan mot diskriminering og hatkriminalitet (Aftenposten, 5.6.2005).

5.3 Oppdagelsen av et nytt problem

Forskjellen på å *oppfinne* et sosialt problem og å *oppdage* et sosialt problem er at det i det første tilfelle forutsettes at det ikke finnes noe som kan avdekkes eller oppdages (Fauske, 1997: 14). Halvor Fauske (1997: 13) skriver at det i følge et slikt syn er ingenting som kan eksistere uten at vi har begreper og oppfatninger om det. Fenomener kan med andre ord ikke eksistere verken, objektivt, strukturelt eller materielt. Som allerede nevnt hviler ikke denne oppgaven på en slik teoretisk forutsetning. Et mer moderat konstruksjonistisk syn legger vekt på *oppdagelsen* av nye sosiale problemer, og i den resterende delen av kapittelet argumenterer jeg for at oppdagelsen av hatkriminalitet oppsto sommeren 2006, og fikk fotfeste utover høsten. Som allerede vist hadde det kommet påstander om hatkriminalitet som sosialt problem før dette, men hatkriminalitet var ikke *institusjonalisert* og anerkjent som sosialt problem.

5.3.1 Sommeren 2006: En voldsbølge mot homofile i Oslo

Så langt i konstruksjonsprosessen av problemet hatkriminalitet har de aktørene som har kommet med påstander om hatkriminalitet som sosialt problem tilhørt kategoriene aktivister og (lokal)myndigheter for å vende tilbake til institusjonaliseringens jernfirkant. I liten grad har media som selvstendig aktør og eksperter viet problemet oppmerksomhet. Dette kan ha sammenheng med at det i liten grad har blitt pekt på konkrete tilfeller av hatkriminalitet. Ingen ofre har så langt stått fram, og problemet har enda ikke blitt etablert. Som regel følger definisjoner av sosiale problemer etter et eller flere introduserende eksempler (Best, 1990), men så langt har definisjonen av hatkriminalitet kommet forut for de klare typifiserende eksemplene. Dette endret seg sommeren 2006 da enkelte unge homofile menn opplevde å bli utsatt for umotivert vold på grunn av sin seksuelle legning. To av ofrene sto fram med navn og bilde i pressen²⁰, og senere på sommeren, natt til 27. August, ble en 29 år gammel homofil mann og hans kamerat angrepet utenfor det homofile utstedet Naken (Aftenposten Aften 6.9.2006). Aftenposten meldte også den 30. august at det denne sommeren hadde vært en ”Voldsbølge mot homofile i Oslo”. Det samme gjorde også Nettavisen under overskriften ”Bølge av homovold” (Nettavisen 19.5.2009). I følge artikkelen i Aftenposten hadde

²⁰ Den første sto fram i Dagsavisen 18.7.2006, og den andre i Dagsavisen 30.7.2006.

overfallene mot de homofile skjedd på kveldstid, og alle ofrene bortsett fra ett hadde vært på byen.

Det var disse handlingene som førte til det jeg karakteriserer som *oppdagelsen* av hatkriminalitet som problem²¹, og den resterende delen av kapittelet vier jeg påstandene om hatkriminalitet som sosialt problem som oppsto i kjølvannet av disse hendelsene. Det kan dermed snakkes om et skille i konstruksjonsprosessen av hatkriminalitet; før og etter sommeren 2006.

Jeg har allerede vist at flere aktører kom med definisjoner eller navngiving av problemet før sommeren 2006. Definisjonene og navngivingen fungerte som belegg i påstandsprosessen, men med unntak av Oslo Kommune sin handlingsplan fikk ikke de påstandene som ble fremsatt politiske konsekvenser. Etter de typifiserende eksemplene på hatkriminalitet kom derimot flere aktører med *konklusjoner*, altså utsagn som spesifiserer hva som må gjøres for å komme det sosiale problemet til livs (Best, 2008: 39). I tillegg kom flere aktører som ikke tidligere hadde vært på banen som media, eksperter og Regjeringen, og alle disse satt fram påstander om at hatkriminalitet er et problem, og de la fram konklusjoner om hva som burde gjøres med problemet.

5.3.2 Dagspressen som primær påstandsleverandør

Kriminalitetsbølger slik Aftenposten beskriver ovenfor blir av kriminologer og sosiologer ofte avvist som bølger av medieoppmerksomhet²², og ikke bølger av faktisk økt kriminalitet (Best,

²¹ I en forskningsartikkel som ikke omhandler hatkriminalitet, men homofobi og homonegativisme blant norske ungdomsskoleelever nevner Åse Røthing (2007) blant annet at ”I forlengelsen av at unge homofile menn ved to anledninger ble slått ned i Oslo sommeren 2006, ble uttrykket ”hatkriminalitet mot homofile” tatt i bruk i den norske offentligheten” (28). Seniorrådgiver i politiet Pål Meland (2007) skriver også i en rapport om hatkriminalitet at den direkte foranledningen til at det ble innført en særskilt registrering av hatkriminalitet i politiets straffesaksregister var overfallene mot homofile menn sommeren 2006. Dette peker også Knut Storberget og Anette Trettebergstuen på i sin kronikk ”Stopp hatet, stans volden” i Dagsavisen 12. september 2006. Det samme gjør FAFO-forskerne Arne Backer Grønningstøther og Bjørn Richard Nuland (2008: 33).

²² Professor Willy Pedersen tok opp dette i Aftenposten 7.3.2007 i forbindelse med ”voldtektbølgen” i 2007 der han skriver at de fleste voldtekter ikke skjer i mørke bakgater, men ofte i forbindelse med alkoholkonsum. Overgriperne er heller ikke ukjente, men gutter jentene kjenner fra før. Pedersen argumenterer for at påstander fra blant annet media om at voldtekt rammer blindt, og at alle kvinner er potensielle ofre skaper en ubegrunnet frykt.

1999: 34). Voldsbølgen mot homofile menn sommeren 2006 fikk imidlertid politiske konsekvenser, mye på grunn av medias oppmerksomhet. Det var særlig Osloavisene Aftenposten og Dagsavisen som satte fokus på hatkriminalitet, og på samme måte som i 1998 da hatkriminalitet for første gang kom på dagsorden, fungerte media som primær påstandsløser ved at de ikke bare transformerte andre aktørers påstander, men aktivt satte fram påstander om at hatkriminalitet er et problem. I forhold til sosiale problemer kan altså media ikke bare transportere bilder av sosiale problemer, de kan også skape disse bildene (Schneider, 1985: 221).

Da aviser som Dagsavisen omtalte hatkriminalitet med referanse til overfallene på de to homofile mennene samt uttalelser fra andre aktører (Dagsavisen 18.7.2006; 27.7.2006; 30.7.2006; 1.8.2006), spilte de rollen som sekundære påstandsløserer fordi de fungerte som en kanal der ofre, politikere og aktivister fikk meddele sine påstander om hatkriminalitet til et større publikum, og pressen transformerte disse påstandene til nyheter, som er den tydeligste formen for sekundær påstandsløser (Best, 1990; 2008). Som allerede nevnt kan media også fungere som primær påstandsløser. I de tilfeller der pressen²³ ikke lar de primære påstandsløserene komme til ordet, men selv kommer med påstander av normativ karakter vil jeg argumentere for at disse må anses som selvstendige primære påstandsløserer som vil overbevise et publikum om at et saksforhold er å forstå som et problem. Nedenfor diskuteres to eksempler på dette.

Som allerede nevnt oppsto det en ny definisjonsprosess av hatkriminalitet som sosialt problem fra rundt medio juli 2006. Pressen var her en aktiv aktør, og to dager etter Dagsavisen hadde skrevet en nyhetsartikkel om det første overfallet tok lederen i Aftenposten Aften for seg vold mot homofile. I lederen vises det til angrepet, og det påpekes at

Det er langt fra første gang noen slås ned, angripes eller trakasseres på grunn av sin legning. Men hvor stort dette problemet er, vet vi lite om. Hos politiet registreres saken som et hvilket som helst voldstilfelle. I Sverige har de registrert hatkriminalitet i snart ti år (Aftenposten Aften, 20.7.2006).

²³ De vanligste her vil være ledere og kommentarartikler av journalister ansatt i de aktuelle avisene.

Her settes det fram en påstand fra Aftenposten Aften om at vold mot homofile er et problem. Andre former for hatkriminalitet nevnes ikke. Belegget til påstanden er det konkrete offeret, men det pekes også på dette ikke er et engangstilfelle. Både typifiserende eksempler og navngiving av et problem (hatkriminalitet) er to av tre komponenter i ”The Basic Rhetorical Recipie” som jeg nevnte innledningsvis. Den tredje komponenten, statistikk, estimerer som foreslår hvor stort omfanget av problemet er, eksisterer ikke i argumentasjonen, men dette peker påstandsleverandøren på selv. Konklusjonen i påstanden er at hatkriminalitet må registreres, og hjemmelen til påstanden er at i Sverige registreres allerede denne formen for kriminalitet.

Debatt- og kronikkredaktør i Aftenposten, Knut Olav Åmås, tok den 31. Juli 2006 opp hatkriminalitet mot homofile i en kommentar der utgangspunktet er de to overnevnte overfallene. Åmås påpeker at i begge tilfellene er overgriperne små gjenger av ungdommer med minoritetsbakgrunn, men han forklarer ikke overfallene som et resultat av religion eller kultur, noe jeg i neste kapittel viser at andre aktører gjør. I større grad vektlegger Åmås ungdommers generelle homofobi som den viktigste enkeltforklaring på hatkriminalitet mot homofile. I sin argumentasjon er Åmås bevisst på at de to overfallene ikke er enkelttilfeller, og han skriver blant annet at ”Vold mot homofile er ikke noe nytt” og i forhold til statistikk på hatkriminalitet at ”[...] det finnes ingen tall, bare en lang rekke enkelthistorier som aldri når avisene”. Dette er med andre ord ikke et nytt problem, men et nytt navn som knyttes til handlinger som allerede eksisterer (Best, 2008: 32). Retorikken til Åmås handler om redefinerings av handlinger (Jenness og Grattet, 2001: 20), vold mot homofile har pågått lenge, men det er først nå det anerkjennes som hatkriminalitet.

5.3.3 Myndighetene tar tak i problemet

Den kollektive definisjonen av sosiale problemer skjer ikke i vage og abstrakte områder som samfunnet, men i bestemte offentlige arenaer der de sosiale problemene utvikler seg og vokser (Hilgartner og Bosk, 1988: 58). En av disse arenaene er den politiske, men aktører i denne arenaen fungerer ikke alltid som selvstendig påstandsleverandør, men som en aktør som påstandsleverandører må overbevise (Best, 2008: 194). Dette var tilfelle i USA der påstander om hatkriminalitet som sosialt problem startet på grasrotnivå gjennom diverse sosiale bevegelser, og senere beveget seg opp på den nasjonale politiske arenaen (Jenness og

Grattet, 2001). I Norge har derimot regjeringsmyndighetene, spesielt Arbeiderpartiet, vært aktive primære påstandsleverandører siden oppdagelsen av problemet hatkriminalitet.

Debatten om hatkriminalitet fortsatte utover sommeren, og Justis- og politidepartementet grep inn mot slutten av juli 2006 og uttalte at politiets rutiner for registrering av vold mot homofile måtte endres (Dagsavisen, 27.7.2006). Justisminister Knut Storberget kom på banen 18. august da han holdt sluttappellen etter et fakkeltog²⁴ med navnet ”Stopp hatet og stopp volden” arrangert av LLH (Dagsavisen 18.8.2006; Gaysir 20.10.2008a). Å ta i bruk visuelle virkemidler som et fakkeltog er en av mange muligheter påstandsleverandører har for å underbygge påstander samt å få oppslutning om hvordan nettopp de tenker og føler om et bestemt problem (Halvorsen, 2002: 29). I sin appell tok Storberget opp at hatkriminalitet er et problem som politiet skal prioritere og som skal straffes hardere (Gaysir 20.10.2008a).

Senere på høsten kunne Storberget love mer penger og lovendringer for å bekjempe hatkriminalitetsproblemet (Aftenposten, 5.9.2006; Dagsavisen 12.9.2006). Hvordan fungerte Storberget som påstandsleverandør i denne sammenhengen? Ved å ta en nærmere titt på kronikken ”Stopp hatet, stans volden” skrevet sammen med Anette Trettebergstuen (Arbeiderpartiet) fra Dagsavisen 12.9.2006 ser en hvordan Storberget og Trettebergstuen gir *mening* til hatkriminalitet som sosialt problem, noe som er et viktig siktemål i konstruksjonistiske analyser (Loseke, 1999: 14), og hvordan de fremstiller hatkriminalitet som et sosialt problem sett i lys av retorikk.

Kronikkens tittel er nesten identisk med navnet på det tidligere nevnte fakkeltog. Storberget og Trettebergstuen tar i bruk og spinner videre på en allerede kjent benevnelse blant påstandsleverandører, og dette er et eksempel på å trekke på tilgjengelige kulturelle ressurser. Dette vil si at påstandene må gi mening på en eller annen måte. Påstandsleverandører kan trekke på, og referere til den bredere kulturen, eller de kan benytte

²⁴ Foranledningen til dette toget var overfallene mot de to homofile mennene denne sommeren, og disse to gikk også først i toget (Gaysir 20.10.2008a). Nattmarsjen var en markering mot alle former for hatkriminalitet/vold, men etter marsjen uttalte leder i African Youth, Thomas Prestø, at ”Jeg tror mange så på det som et homotog, og ut fra parolene kunne det virke som om det var akkurat det. Det kom ikke godt nok fram at det var et tog hvor flere minoriteter sto sammen om et felles problem” (Blick 23.4.2009). Diskusjoner om domenet hatkriminalitet diskuteres nøyere i en senere del av oppgaven.

seg av allerede tilgjengelige elementer som eksisterer i ordskifte om et bestemt sosialt problem. I tillegg til denne referansen til hovedparolen til nattmarsjen 18. August, inneholder kronikken til Storberget og Trettebergstuen alle elementene i ”The Basic Rheotrical Recipie”, og siden dette er skrevet av et medlem av Regjeringen, er det nærliggende å benytte seg av Gusfields (1981: 14) begrep om *politisk ansvarsforhold*. Dette står i kontrast til det *kausale ansvarsforholdet*, som vektlegger at de som er årsaken til et problem, også er de som skal gjøre noe med problemet. Når det gjelder politisk ansvarsforhold er det mer snakk om en forpliktelse til å gjøre noe med et problem. Utsagnet om at ”Vold er et uttrykk for grove krenkelser av grunnleggende menneskerettigheter som det er en offentlig oppgave å bekjempe” er et eksempel på å ta politisk ansvarsforhold for et problem. Også senere i oppgaven viser jeg at Regjeringen ved flere anledninger har tatt ansvar for problemet hatkriminalitet.

Tilbake til innholdet i kronikken begynner den med å identifisere en uønsket eller bekymringsverdig tilstand; ”Etter en rekke hendelser i sommer der homofile er blitt utsatt for vold og trakassering på bakgrunn av seksuell legning, er hatkriminalitet satt på dagsorden” (Dagsavisen 12.9.2006). Påstander om sosiale problemer begynner som allerede nevnt med å identifisere et bekymringsverdig forhold, i tillegg gis også problemet et navn som fungerer som påstandens belegg (Best, 2008: 32). Det vises ikke til typifiserende eksempler, men til en mer generell argumentasjon som ”[...] en rekke hendelser i sommer [...]”. Et annet element som fungerer som belegg i påstander er statistikk, eller antagelser om hvor stort problemet er. I kronikken påpekes det blant annet at ”[...] tre ganger flere homofile menn utsettes for trusler om vold enn befolkningen ellers. Tilfellene dobles når det kommer til jenter”. Denne påstanden identifiserer også hvem det er som blir rammet av volden. I tillegg til seksuell legning nevnes også religiøs eller politisk overbevisning, hudfarge og etnisk/nasjonal bakgrunn som kategorier for hvem som rammes av hatkriminalitet. Retorikken knyttet til sosiale problemer handler altså i stor grad om hvem som rammes, og ofte påpekes det at hvem som helst med samme bakgrunn kan rammes²⁵ (Halvorsen, 2002: 75; Best, 2008: 35). Om dette skriver Storberget og Trettebergstuen:

²⁵ Dette refereres til som universalisering av sosiale problemer, og går ut på at ”det kan ramme oss alle” (Halvorsen, 2002: 75; 260-261). I tilfellet med hatkriminalitet er dette en type kriminalitet som nettopp ikke

Vold som retter seg mot personer med utgangspunkt i hvem de er eller hvordan de ser ut, rammer ikke bare det enkelte offeret. Det skaper redsel og utrygghet hos alle med samme bakgrunn. Spørsmålet om det "blir min tur neste gang", reiser seg (Dagsavisen 12.9.2006).

Det argumenteres her for en type av utsatthet som minner om det Best (1999: 8) skriver om i boka *Random Violence*, nettopp det at alle er et potensielt offer. Både påstandene om hvem som kan rammes av problemet, og problemets omfang eller rekkevidde fungerer som belegg (Best, 2008; Loseke, 1999).

Når det gjelder påstandens hjemmel skrev jeg i kapittel to at det er uttalelser som rettferdiggjør konklusjonene man trekker fra beleggene. Hjemlene til påstandene referer ofte til felles verdier eller regler, de rettferdiggjør løsninger og de er ofte implisitte (Kjeldsen, 2006: 181; Toulmin, 1958: 100). I argumentasjonen til Storberget og Trettebergstuen er den mest tydelige hjemmelen menneskets likeverd; "Hatkriminalitet angriper menneskers krav til likeverdighet" (Dagsavisen 12.9.2006) skriver de, og ut ifra dette trekker de konklusjonen; "Derfor skal hatkriminalitet straffes hardere". Det finnes også mer konkrete konklusjoner om hva som skal gjøres med problemet hatkriminalitet, og de to tydeligste er at politiet har fått beskjed om å registrere hatkriminalitet, og at dette er et arbeid som skal prioriteres. I tillegg nevnes det også at det arbeides med en revisjon av straffeloven der det vurderes en straffeskjerpelse for hatkriminalitet.

Samme høst som denne kronikken sto på trykk nevnes også hatkriminalitet som et prioritert område for politi- og lensmannsetaten for første gang i et budsjettforslag fra Justis- og politidepartementet (St.prp. 1 2006-2007). Det foreslås i budsjettet å gi 0,75 millioner til Menneskerettighetsalliansen (MA) og LLH. I tillegg nevnes det også at Justis- og politidepartementet i samarbeid med Politidirektoratet arbeider med å bedre registreringen av hatkriminalitet, og at i utkastet til lovbestemmelsene til den nye straffeloven § 78 går det fram at "[...] handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofil legning, leveform eller orientering, skal vektlegges i skjerpene retning i straffeutmålingen" (St.prp. 1 2006-2007: 110). Myndighetene sin mulighet til blant annet å fremme lovforslag og etablere politiprosedyrer for nye former for kriminalitet er

rammer alle, men medlemmer av bestemte grupper. Jeg mener likevel det er fruktbart å benytte seg av en slik formulering dersom man omformulerer den til å gjelde alle som er potensielle ofre for hatkriminalitet.

vesentlig for å institusjonalisere en ny kriminalitetskategori (Best, 1999: 66). I teorikapittelet pekte jeg også på at de politiske myndighetene er en av fire aktører et nytt sosialt problem og en ny kriminalitetskategori trenger støtte fra for å oppnå legitimitet. I budsjettforslaget står det intet konkret om nye lover, men den 9. november 2007 legges Ot.prp. 8 2007-2008 frem der hatkriminalitet løftes fram som en skjerpene omstendighet. Dette behandler jeg nærmere i senere deler av oppgaven, men nedenfor tar jeg for meg et annet punkt fra St.prp. 1 2006-2007; politiets arbeid med registreringen av hatkriminalitet.

5.3.4 Politiet begynner å registrere hatkriminalitet

Justis- og politidepartementet har vedtatt at det skal innføres en særskilt registrering av hatkriminalitet i politiets straffesaksregister. Den direkte foranledningen for dette var enkelte tilfeller av vold og trakassering i Oslo i løpet av sommeren 2006, hvor handlingene syntes å være motivert av fordommer mot ofrene pga. deres seksuelle legning (Meland, 2007: 3).

Slik begynner rapporten *Hatkriminalitet - kriminalitet motivert av hat og fordommer* (2007) utarbeidet av seniorrådgiver i Oslo Politidistrikt Pål Meland. Fra og med 22.november 2006 ble det registrert hat og fordomsbaserte motiver basert på rase/etnisk tilhørighet, seksuell legning og religion i politiets straffesaksregister. Her må det sies å ha vært en suksessfull prosess av påstandsleveranse. På under et halvt år gikk hatkriminalitet fra å være et begrep som hadde liten fotfeste i Norge, til å bli ansett som et sosialt problem, for så å bli en kriminalitetskategori som er gjenstand for politisk oppmerksomhet og som politiet har som prioriteringsområde. Det kan være interessant å nevne her at det i 2. Halvår 2006 ble registrert 16 anmeldelser av vold i Oslo med hatkriminelt motiv, og dette utgjorde 1,2 prosent av det totale antall registrerte anmeldelser av vold i perioden (Grytdal og Meland, 2007: 5). Dette var første gang hatkriminalitet ble analysert i en undersøkelse om vold ved Oslo politidistrikt.

Også i politirapporten *Tendenser i kriminaliteten utfordringer i Norge i 2007-2009* fra januar 2007 er hatkriminalitet et av ni prioriterte kriminalitetsområder som politiet mener vil gi særlige utfordringer i perioden 2007-2009. Begrunnelsen for at hatkriminalitet skal prioriteres er at ”Hatkriminalitet angriper menneskers krav til likeverdighet og påfører mange grupper og enkeltpersoner uttrykk og belastning i tillegg til den kriminaliteten de blir utsatt for” (Politidirektoratet, 2007: 12). Retorikken minner om den jeg fant i kronikken til Storberget og Trettebergstuen. Begge aktører vektlegger at hatkriminalitet angriper

menneskets krav til likeverdighet, og at hatkriminalitet ikke bare rammer enkeltindividet, men også større fellesskap. Den tette forbindelsen mellom Politidirektoratet og regjeringsmyndighetene kan være en mulig forklaring på denne likheten.

En av politiets oppgaver er å bekjempe kriminaliteten i et samfunn. Når det kommer til hvordan hatkriminalitet skal reduseres (dette kan sammenlignes med argumentasjonsanalysens konklusjon) mener Politidirektoratet at dette skjer på best mulig måte ved å øke oppmerksomheten i form av prioritert etterforskning, endring av rutiner for registrering og gjennomgang av lovverket. Konklusjonene til Politidirektoratet har store likhetstrekk med konklusjonene som både myndigheter og media har fremsatt i tidligere påstander.

Siden politiet er en av de institusjonene som i det daglige må opprettholde de bestemmelsene som kommer fra departementet²⁶ er det interessant å se på hvordan politiet definerer hatkriminalitet, og hvordan de forstår fenomenet hatkriminalitet. I de to rapportene jeg har referert til så langt finnes de to forskjellige definisjoner av hatkriminalitet. Rapporten fra Politidirektoratet som utkom januar 2007 definerer hatkriminalitet som "[...] kriminelle handlinger mot person, organisasjon eller eiendom, og som er motivert ut i fra ideologisk overbevisning eller fiendtlig innstilling mot offeret, med bakgrunn i nasjonal eller etnisk opprinnelse, hudfarge, seksuelle legning eller tro" (Politidirektoratet, 2007: 38). Rapporten av Meland ved Oslo Politidistrikt fra februar 2007 definerer hatkriminalitet som "[...] kriminalitet som har rasistiske, fremmedfiendtlige og homofobiske motiver, eller som på en eller annen måte er begrunnet i fordommer mot en person eller gruppe av personer på grunnlag av deres faktiske eller oppfattede gruppetilhørighet" (Meland, 2007: 3). Den største forskjellen mellom disse to definisjonene er at Meland inkluderer at den kriminelle handlingen er begrunnet i både offerets faktiske eller oppfattede gruppetilhørighet. En slik distinksjon finnes ikke i definisjonen i Politidirektoratets rapport. Meland legger også til at det avgjørende for hvorvidt handlingen kan kategoriseres som hatkriminalitet er selve motivet for handlingen, og ikke handlingen i seg selv. Politidirektoratet nevner ikke noe om selve motivet for handlingen, og av de to rapportene må den av Meland sies å gi den mest grundige

²⁶ Av Michael Lipsky (1983) refereres politiet til som byråkrater på gateplan.

definisjonen av hatkriminalitet. Dette er i seg selv ikke overraskende da rapporten utarbeidet av Meland utelukkende omhandler hatkriminalitet, mens rapporten utarbeidet av Politidirektoratet omhandler flere typer av kriminalitet.

I rapporten peker Meland på et poeng som er interessant ut ifra et konstruksjonistisk perspektiv. Han skriver blant annet at selv om hatkriminalitet er et relativt nytt begrep i Norge, så er de handlingene som begrepet dekker langt fra nye (Meland, 2007: 7). Tidligere i dette kapitlet skrev jeg om oppdagelsen av et nytt problem. Et problem kan med andre ord ha eksistert over en lengre periode uten at noen har anerkjent dette som et problem, og gitt det et navn²⁷ (Fauske, 1997). Problemet blir med andre ord oppdaget av enkelte aktører som setter fram påstander om dette er et problem, og de krever anerkjennelse fra andre aktører om at dette problemet blir tatt på alvor. Meland kommer med en mulig forklaring på oppdagelsen eller konstruksjonen av hatkriminalitet:

Dets aktualitet kan kanskje forklares med en generelt økende bevissthet og interesse knyttet til denne problematikken. Norge fremstår i økende grad som et multikulturelt samfunn og det er stort politisk fokus på mangfold og likestilling (Meland, 2007: 7).

Her viser Meland at grunnen til at hatkriminalitet er satt på dagsorden ikke nødvendigvis er et resultat av økende tilfeller av kriminalitet mot medlemmer av minoritetsgrupper, men at det er en økende bevissthet knyttet til dette som et sosialt problem, og at de politiske myndighetene prioriterer arbeid rettet mot mangfold og likestilling. Hvordan offentlige saksforhold skapes og defineres er et nøkkelspørsmål blant konstruksjonistiske forskere på sosial problemer (Jeness og Grattet, 2001), og i utdraget ovenfor er fokuset på noe flere forskere innen konstruksjonismen ser på som en kjensgjerning; at sosiale forhold ikke kan eksistere uavhengig av menneskers oppfatning av de sosiale forholdene (Holstein og Miller, 2006: 7). Dersom det ikke hadde vært en økende interesse rundt denne problematikken, og et politisk fokus på mangfold og likestilling slik Meland påpeker, er det ikke gitt at hatkriminalitet hadde blitt sett på som et sosialt problem i Norge. Slike verdier som Meland skisserer fungerer som

²⁷ Et meget tydelig eksempel på dette er den statusen privatisert vold fikk som sosialt problem mot slutten av 1970-tallet (Snare, 1983). Voldsfenomenet var av gammel dato, men kartleggingen og annen forskningen bidro aktivt til å synliggjøre den skjulte volden. Nettopp her ligger det "nye" ved nye sosiale problemer.

hjemmel i argumentasjonen vår om at noe er et sosialt problem, ved at vi baserer påstanden vår på visse normer eller grunnprinsipper som vi deler med de aktørene vi forsøker å overbevise (Kjeldsen, 2006: 178; Toulmin, 1958: 91). Fra hjemmelen som peker på hvorfor noe bør gjøres med det sosiale problemet, kan vi gå til konklusjonen som spesifiserer hva som bør gjøres, og generelt sett er dette at hatkriminalitet er problem vi må få oversikt over og bekjempe.

5.3.5 Motpåstander

Påstander om sosiale problemer inspirerer ofte til motpåstander; argumenter som står i direkte opposisjon til de opprinnelige påstandene om at et fenomen er å forstå som et sosialt problem (Best, 2008: 50). De generelle påstandene om hatkriminalitet som sosialt problem vekket lite opposisjon²⁸, men Regjeringens forslag om at hatkriminalitet skulle bli en skjerpene omstendighet i den nye straffeloven utløste flere motpåstander. I tillegg til politiets registrering av hatkriminalitet kan Regjeringen lovforslag ses på som en konklusjon på hva som bør gjøres med problemet hatkriminalitet.

En aktør som særlig har utvist skepsis til at hatkriminalitet bør straffes hardere er daværende justispolitisk talsmann for Fremskrittspartiet Jan Arild Ellingsen. I forbindelse med Storbergets uttalelser om lovendring i forhold til hatkriminalitet (Aftenposten 5.9.2006; Dagsavisen, 12.9.2006) spurte Dagbladet den 16. september 2006 blant annet Ellingsen om hatkriminalitet bør straffes hardere, og han svarte at "[...] jeg mener i utgangspunktet at lovverket bør være mest mulig generelt og objektivt. Det eneste man oppnår med særlovgivning er misnøye fra andre grupper" (Dagbladet, 16.9.2006). Også da innstillingen fra justiskomiteen om endring i straffeloven var opp til behandling i Odelstinget den 12. februar 2008 og i innlegget "Er følgene irrelevante?" i Dagbladet den 2. mars 2008 utviste Ellingsen skepsis i forhold til strengere straff for hatkriminalitet. I begge tilfeller vektla Ellingsen at Fremskrittspartiet er uenig i at hatkriminalitet skal være en skjerpene omstendighet, og Fremskrittspartiet ønsker at straffen skal ta hensyn til offerets opplevelse, og ikke

²⁸ Et unntak er politiet i Hordaland som utalte at Bergen er Kardommeby når det kommer til hatkriminalitet mot homofile, noe Håkon Haugli repliserte var en forenkling da man kan regne med store mørketall i antall som utsettes for hatkriminalitet (Bergens Tidende, 1.8.2007; 13.8.2007).

gjerningspersonens motiver bak handlingen. I den forbindelse uttalte både Håkon Haugli og André Oktay Dahl at Fremskrittspartiet ikke har forstått hva hatkriminalitet dreier seg om (Blikk 20.10.2008a).

På samme måte som påstandsleverandører om sosiale problemer vil også aktører med motstridende syn utvikle argumenter med egne belegg, hjemler og konklusjoner, og mange motpåstander som fremmes assosieres med politiske ideologier (Best, 2008: 50-51). Ellingsen sin argumentasjon om at hatkriminalitet ikke bør straffes hardere hviler på en ideologisk eller politisk hjemmel fordi hans parti mener at verken loven bør særbehandle minoriteter eller at gjerningspersonens motiv bør vektlegges. Dette er kriminalpolitiske verdier som altså fungerer som hjemmel i argumentasjonen. Ideologiske disputer gjør det lett å komme med motpåstander dersom det er slik at enkelte saker knyttes til rivaliserende ideologier. Men man kan stille seg spørsmål om skjerpene straff for hatkriminalitet kan knyttes til kontrasterende politiske tanker som sosialdemokrati eller sosialisme. Høyres André Oktay Dahl har blant annet uttalt at Fremskrittspartiets holdning til at hatkriminalitet ikke bør være en skjerpene omstendighet hviler på en misforstått liberalisme (Blikk 20.10.2008a), og ingen av de andre partiene på borgelig side har utvist motstand mot å lovfeste hatkriminalitet som en skjerpene omstendighet. Som eneste parti som er motstander av at hatkriminalitet bør være en skjerpene omstendighet står de altså i kontrast til de andre partiene, noe som vitner om Fremskrittspartiets outsiderposisjon i forhold til norsk kriminalpolitikk.

5.3.6 Interesser

Som nevnt tidligere viser interessene til motivet påstandsleverandører har for å definere et fenomen eller saksforhold som et sosialt problem. I denne sammenhengen blir det vesentlig å se på hvem som har framsatt påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem. Etter at hatkriminalitet ble oppdaget som sosialt problem sommeren 2006 har det i hovedsak vært fem hovedkategorier av aktører som har kommet med påstander om at hatkriminalitet er et problem det bør gjøres noe med; pressen, åpne homofile (ofre, samfunnsdebattanter og politikere), interesseorganisasjon (LLH) offentlig etat (politiet) og regjeringsmyndighetene representert ved justisminister Knut Storberget.

Som pekt på tidligere kan interesser være av både symbolsk og materiell karakter, og interessene eller motivene kan være subjektive eller objektive (Loseke, 1999: 32-33). Det er med forsiktighet man skal vurdere de forskjellige påstandsleverandørens interesser, og Loseke

(1999: 34) går så langt som å si at det er umulig å svare på hvorfor påstandsleverandører involverer seg i prosessen. Dette kan fort bli spekulasjoner da jeg ikke kan gå inn i hodene på de forskjellige aktørene, og finne ut grunnene de har for å involvere seg. Det er likevel mulig å komme med noen forsiktige antakelser om dette på et generelt plan.

De subjektive interessene til å få synliggjort et sosialt problem kan henge sammen med et ektefølt engasjement som springer ut av egne opplevelser av det sosiale problemet (Halvorsen, 2002: 41). Personer som personlig har blitt utsatt for det sosiale problemet kan da fungere som påstandsleverandører ut ifra en subjektiv interesse, og de kan motta moralsk oppreisning (Loseke, 1999: 32; Pedersen, 1994: 19). Aktører kan også bli påstandsleverandører ut ifra objektive interesser; frivillige organisasjoner vil ha flere medlemmer, penger og politisk støtte, men også et moralsk engasjement for å sikre bestemte verdier kan være en av grunnene til at aktører engasjerer seg (Loseke, 1999; Halvorsen, 2002: 41). Det er for eksempel nærliggende å tenke at LLH fungerer som aktive påstandsleverandører både ut ifra materielle og symbolske interesser. Som alle organisasjoner er de avhengig av medlemmer og penger, men de kjemper også mot diskriminering, og bekjempelse av hatkriminalitet kan ses på som et ledd i den kampen.

Kapittel 6. Konstruksjonen av en ny offerkategori: Homofile som ofre for hatkriminalitet.

”Noen får seg en på trynet fordi de er den de er. Bry deg! Anmeld vold og trusler mot homofile”. (Kampanje mot hatvold/hatkriminalitet mot homofile våren 2008 av LLH i samarbeid med Justis- og politidepartementet og Politidirektoratet).

6.1 Innledning

Internasjonalt er datoen 27. juni 1969 meget viktig for homofile aktivister (Jagose, 1996: 30). På denne dagen stormet politiet i New York det homofile utstedet Stonewall Inn Met, og motstanden som politiet møtte av gjestene kuliminerte i opptøyer som varte i flere døgn. Denne dagen regnes ofte som det mytiske opphavet til den homofile frigjøringsbevegelsen²⁹, en bevegelse som senere skulle være med på å sette hatkriminalitet på dagsorden (Jenness og Grattet, 2001).

Den homofile frigjøringsbevegelsen var med på å sette hatkriminalitet mot homofile på dagsorden i USA, og i dette kapittelet er hovedsiktemålet å undersøke hvordan homofile har blitt omtalt og fremstilt som ofre for hatkriminalitet i media, av politikere, forskere og av homofile interesseorganisasjoner i Norge. Hvordan vold mot homofile har blitt omtalt på et mer generelt plan blir også behandlet. De homofile vil her bli brukt som case for å illustrere noe mer generelt, konstruksjonen av en ny offerkategori. Dette kapittelet konsentrerer seg i all hovedsak om oppgavens underliggende problemstilling.

Jeg er i dette kapittelet særlig interessert i å undersøke om det er mulig å identifisere det vi kan karakterisere som en *offerbevegelse* eller en bredere *sosial bevegelse* som setter fram påstander om homofile som en spesielt utsatt gruppe for hatkriminalitet. Dette er interessant å undersøke fordi slike offerbevegelser, med unntak av kvinnebevegelsen,

²⁹ I tillegg til å markere begynnelsen på frigjøringsbevegelsen markerte også opptøyene skillet mellom ”eldre” og ”moderne” homoliv (Ringdal, 1990: 29). Nils Johan Ringdal sammenligner blant annet kulturskiftet som fulgte etter opptøyene med overgangen fra rokokko og empire i europeiske kulturhistorie. De homofile mennene begynte i større grad å søke mot klassiske mannsideal, og la fra seg en mer pompøs livsstil eksemplifisert ved blant Liberace og Quentin Crisp.

historisk sett har hatt liten fotfeste i Norge (Hjemdal, 2003: 213). I tillegg analyserer jeg også eksperter sin rolle som påstandsliverandører, og bidrag fra disse aktørene analyseres for å finne ut av hvorvidt de anerkjenner hatkriminalitet som et sosialt problem, og homofile menn som en spesielt sårbar gruppe for denne kriminaliteten.

Spørsmål som jeg behandler, og forhåpentligvis besvarer, i dette kapitlet er på sitt mest generelle spørsmål knyttet til hvilke påstander som har vært gjeldene i retorikken om homofile som ofre for hatkriminalitet. Som illustrert i forrige kapittel gjaldt påstandene om hatkriminalitet i all hovedsak vold. Det er interessant at mange av påstandsliverandørene kun snakker om hatkriminalitet som hatvold, fordi hatkriminalitet er et begrep som ikke er avgrenset til enkelte kriminalitetstyper som for eksempel vold (Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt, 2009: 6). Jeg viser i dette kapitlet at også homofile som ofre for hatkriminalitet i hovedsak blir omtalt som voldsofre, og jeg undersøker om påstandsliverandørene benytter seg av elementer fra den samtidige offerideologien (Best, 1999) i sin argumentasjon om homofile som en spesielt sårbar gruppe for hatkriminalitet. Først, siden dette er en oppgaven med fokus på prosess, tar jeg for meg en liten historisk gjennomgang av homofiles situasjon i Norge.

6.2 Å sette de homofiles situasjon i kontekst: En historisk gjennomgang

Som jeg har argumentert for tidligere i oppgaven er det viktig å tematisere at det er homofile som er fokus når offerkategorien diskuteres. Denne offerkategorien henger altså sammen med substansen eller aktørene, og i dette tilfellet er det homofile. Når det gjelder forståelsen av homofili, er dette noe som forstås og erfares i forhold til kulturelle og historiske kontekster (Pedersen, 2005: 227). I den forbindelse mener jeg det er viktig å være oppmerksom på at påstander om homofile som voldsofre ikke oppstår ut av det blå, men at de er betinget og påvirket av historiske, sosiale, politiske og kulturelle prosesser som har påvirket og formet de påstandene som fremsettes. I denne delen av kapitlet skisserer jeg kort det jeg oppfatter som de viktigste begivenhetene og ideene i forhold til den homofile frigjørings- og rettighetskampen i Norge, som påstandene om hatkriminalitet mot homofile kan sies å være en forlengelse av.

6.2.1 Homofili i Norge: fra sosialt problem til sosial aksept?

I boka *Sosiale Problemer* (2002) peker Knut Halvorsen på et poeng som er interessant i denne sammenheng. I forbindelse med homofile interesseorganisasjoner og deres kamp for å oppnå aksept i samfunnet skriver han:

De homofile har fått gjennomslag for at det hele dreier seg om en politisk kamp for å oppnå fulle rettigheter og ikke bli diskriminert som følge av sin seksuelle legning. Homofiles organisasjoner har klart å fjerne homoseksualitet fra DSM (Diagnostic and Statistics Manual). De har altså kjempet for å *unngå* å bli betraktet som et sosialt problem. De ønsker ikke samfunnets toleranse. De ønsker samfunnets aksept (Halvorsen, 2002: 41).

Det man har vært vitne til er altså at homofili har gått fra å bli ansett som et sosialt problem, til at vold mot homofile blir betraktet som et sosialt problem. Denne veien har imidlertid ikke vært enkel og kort.

Det har opp i gjennom Norges historie vært strenge straffer for seksuelle handlinger mellom to personer av samme kjønn, fra Christian 5.s norske lov av 1687 og fram til denne loven ble erstattet i 1842, ble omgjengelse som var i mot naturen straffet med døden i form av bålbrann (Rian, 2001: 35). Etter 1842 ble omgjengelse som stred mot naturen straffet med straffearbeid i femte grad, som innebar maksimum tre års straffearbeid (Rian, 2001: 39). I 1889 ble ordlyden i paragrafen endret til å gjelde omgjengelse mellom personer av hankjønn, og forslaget fra stortingsrepresentant Gunnar Graarud om også å kriminalisere lesbisk seksualitet ble avvist av Stortinget (Rian, 2001: 40). Det er faktisk slik at i nyere tid så har seksuell aktivitet mellom to kvinner ikke vært straffbart.

Da dagens straffelov ble vedtatt i 1902 var det diskusjoner om hvorvidt loven skulle inneholde en straffebestemmelse som regulerte sex mellom personer av samme kjønn (Hennum, 2001: 85). Resultatet ble straffelovens § 213 første ledd som fram til loven ble opphevet i 1972 lød: ”Finder utugtig Omgjængelse Sted mellom Personer af Mandkjøn, straffesde, der heri gjør sig skyldige, eller som medvirker dertil, med Fængsel inntil 1 Aar” (Hennum, 2001: 85).

Det Norske Forbud av 1948 (DNF' 48)³⁰ har siden opprettelsen i 1950 kjempet for likeverd, respekt og formelle juridiske rettigheter. En arv man kan si at organisasjoner som LLH og enkelte homofile politikere og samfunnsdebattanter har videreført. En av de mest sentrale personene i dannelsen av forbundet, Øyvind Eckhoff, ga i 1957 ut boka *Vi Som Føler Oss Annerledes* under pseudonymet Finn Grodal, og denne boken brakte et mannlig homofilt perspektiv inn i en debatt som hadde vært preget av en mer eller mindre klinisk tilnærming (Kristiansen, 2008: 194). I tillegg til å være den første sakprosaboka om homofili i Norge, ble denne boka en viktig kilde til trøst og selvforståelse for samtidas homofile og lesbiske (Kristiansen, 2008: 194).

Sentralt i den norske homobevegelsens historie står kampen for bedre diskrimineringsvern. I juni 1974 la DNF' 48 fram krav om at lesbiske og homofile ble gitt et særlig strafferettslig vern mot diskriminering (Hennum, 2001:90). DNF' 48 foreslo at diskriminering på grunnlag av seksuell legning ble tatt med i straffelovens §§ 135a og 349a. 8. Mai 1981 ble straffeloven endret slik at §§ 135a og 349a også beskyttet personer på grunn av deres homofile leveform, eller orientering. Dette førte imidlertid ikke til at enhver negativ omtale av homofile ble forbudt. For å sammenligne med hatkriminalitet, slik det fremgår i politirapporten av Meland (2007), gjelder § 135a ikke offerets subjektive oppfattelse. Homofile kan oppleve uttalelser som krenkende, men på grunnlag av religions- og ytringsfriheten er det vanskelig å bli dømt for dette (Hennum, 2001:93). Andre viktige begivenheter i den norske homobevegelsens historie er da den Norske Psykiatriske Forening i 1977 fattet vedtak om å slutte å anvende homofili og homoseksualitet som en psykiatrisk diagnose, partnerskapsloven fra 1993, endringer i arbeidsmiljøloven fra 1997 som inkluderte forbud mot diskriminering på grunnlag av seksuelle orientering og felles ekteskapslov fra 2009 som også gjorde det mulig for likekjønnede par å bli adoptivforeldre.

Til tross for at det i dagens Norge i teorien nærmest er full likestilling mellom heterofile og homofile, kan man likevel sette spørsmålsteget om homofile har oppnådd full sosial aksept. Med tanke på den eksplisitte og aksepterte homofobien i idretten (Lippe, 2003:

³⁰ 29. november 1992 gikk DNF' 48 sammen med "Fellesrådet for Lesbiske og homofile organisasjoner" og dannet LLH (Friele, 2001: 693).

359), og bruken av ordet ”homo” som et vanlig skjellsord i skolen (Røthing, 2007), kan man stille seg spørsmål om homofile er de siste legitime mobbeofrene. Eller er det slik som Nissen (2001) hevder, at verden stadig blir mer homo? Det første drapet på et medlem av DNF’ 48 skjedde i desember 1973 (Friele, 2001: 687), og i tidsrommet 1991 til 2000 ble det begått syv drap i Norge som blant annet Endsjø (2001) karakteriserer som hatkriminalitet. Han skriver blant annet at ”[...] her var det en markant mangel på offentlig vilje til å påpeke sammenhengen mellom disse drapene og den alminnelige utbredelsen av homofobe holdninger i det norske samfunnet” (Endsjø, 2001: 83). I neste del av kapitlet ser jeg nærmere på hvordan homofile omtales som ofre for hatkriminalitet 5 år etter Endsjø skrev artikkelen.

6.3 Fra usynlig til synlig?: Homofile som voldsofre trer frem

I kapittel fire viste jeg at begrepene *hatvold* og *homovold* dukket opp i en norsk kontekst i 2006, et par år etter de første påstandene om hatkriminalitet ble fremmet. Oppkomsten av disse to begrepene sammenfaller med det jeg i kapittel fem karakteriserte som oppdagelsen av hatkriminalitet som sosialt problem³¹. Begge begrepene benyttes i mindre grad enn hatkriminalitet, men de er interessante fordi de kan ses på som en innsnevring av hatkriminalitet, både når det gjelder typer av kriminalitet og type av offer. Dette er interessant fordi homofile som ofre for hatkriminalitet stort sett har blitt omtalt som ofre for voldskriminalitet³².

I følge Jenness (1995: 215) vil et sosialkonstruksjonistisk perspektiv på viktimisering undersøke de sosiale prosessene som mennesker gjennomgår for å bli gjenkjent, anerkjent og

³¹ Begrepet homovold dukket første gang opp i Dagsavisen 27.7.2006 og hatvold i Nordlys 27.7.2006. På nettsidene Gaysir og Blikk dukket disse begrepene opp omtrent på samme tid, med unntak om homovold som Blikk benyttet i en artikkel i aprilutgaven 2003. Homovold ble brukt i en artikkel på Gaysir 20.7.2006 og begrepet hatvold dukker opp den 24.4.2006 i et innlegg av Karita Bekkemellem om et antivoldsprosjekt for homofile og lesbiske i USA. Den 29.7.2006 hadde Blikk.no sin første nyhetsartikkel om hatvold.

³² Se blant annet St.meld.nr.8 (2008-2009), Åmås’ kommentarartikkel 31.7.2006 og kronikken til Trettebergstuen og Storberget 12.9.2006. I 2007 ga også Regjeringen MA og LLH 750 000 kr. til å gjennomføre et prosjekt for å kartlegge hatvold mot homofile (Justis- og politidepartementet, 2008: 15). Rapporten *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer* (2007) av NOVA-forsker Bera Ulstein Moseng ble finansiert av disse pengene.

forstått som ofre. På samme måte som ved nye kriminalitetstyper må nye offerkategorier bringes til offentlig oppmerksomhet, og påstandene om nye ofre er avhengige av institusjonell ratifisering (Best, 1999: 94 og 119). Som ved de generelle påstandene om hatkriminalitet som et sosialt problem, spilte dagspressen også en sentral rolle i påstandsprosessen om homofile som en spesielt sårbar gruppe for hatkriminalitet. Ved enkelte anledninger har Dagsavisen også tatt på seg æren av å sette hatkriminalitet mot homofile på dagsorden (Dagsavisen, 29.9.2006; Dagsavisen; 16.6.2007; Dagsavisen, 14.9.2007). Hvordan har media fremstilt homofile menn som ofre for hatkriminalitet? Har de fungert som primære påstandsleverandører slik jeg viste i forrige kapittel, eller har de fremvist mer tradisjonell *agendasetting* (Allern, 2001a: 59).

6.3.1 Forankring av ofrene sine fortellinger: dagspressen og påstander om homofile menn som voldsofre

Innen mediaforskning brukes ofte begrepene *agendasetting* eller *dagsordenmakt* om den makten media har til, ikke nødvendigvis å bestemme hva vi skal mene, men hva vi skal mene noe om (Allern, 2001a: 59). I følge Sigurd Allern påvirker agendasettingen rammene for samfunnsdebatten, siden de fleste henter informasjon om samfunnsforhold fra nyhetsmediene. Dette var tydelig i hvordan den norske dagspressen omtalte homofile som voldsofre etter det jeg i forrige kapittel beskrev som oppdagelsen av hatkriminalitet. Dagspressen fungerte altså i mindre grad som primære påstandsleverandører når det gjaldt homofile som en spesielt utsatt gruppe for hatkriminalitet, enn når det gjaldt hatkriminalitet som et sosialt problem.

Det er sjelden media kritiserer påstander om nye ofre, og den typiske dekningen fokuserer på et eller to individuelle ofre (Best, 1999: 130). Dette var veldig tydelig når det gjaldt hatkriminalitet mot homofile, der det var to ofre som flere ganger figurerte i pressen og fortalte sin historie. Typifiserende eksempler er ofte dramatiske, og i tillegg til å bli brukt som bevis på at et problem eksisterer, vil påstandsleverandører ofte argumentere for at disse eksemplene kun er toppen av isfjellet (Best, 1999: 130). Politiker Håkon Haugli uttalte dette etter at den andre homofile mannen gikk ut i media og fortalte om sin viktimisering: ”Dette er veldig skremmende, og det viser at det er all grunn til å tro at mørketallene er store. To tilfeller rett etter hverandre bør være en vekker for politiet og politiske myndigheter og også for organisasjoner som jobber med ungdom og vold” (Dagsavisen, 30.7.2006).

Det første offeret som var ute i media med sin historie fortalte at han på spørsmål om han var homofil hadde blitt slått ned av to ungdommer. I forbindelse med sin egen viktimisering uttalte han at ”Det er utrolig provoserende å bli utsatt for sånt bare ved å være meg selv, samtidig er det veldig ubehagelig. Jeg har alltid tenkt at jeg har vært stolt homse, men nå har jeg faktisk blitt redd” (Dagsavisen, 18.7.2006). Håkon Haugli intervjues også i samme artikkel, og han uttalte: ”Det er klart det gjør noe med oss homofile om vi ikke kan være åpne uten å risikere å bli slått” (Dagsavisen, 18.7.2006). Han fortalte også at han kjente til flere tilfeller der homofile hadde blitt utsatt for vold. I forhold til homofile som ofre for hatkriminalitet fungerer Dagsavisen som en sekundær påstandsløseleverandør, der offeret og Haugli forteller om sine bekymringer om at homofile kan risikere å bli slått ned på grunn av sin legning. Begge uttalelsene vitner om at det er en viss risiko knyttet til det å vise sin seksuelle legning åpenlyst, da dette kan føre til at man blir offer for hatkriminalitet.

Dette var altså første gang en homofil person var i pressen i kraft av sin rolle som offer for hatkriminalitet³³. Et søk på Retriever viser at hans navn blir nevnt i 14 artikler³⁴ som omhandler enten hatkriminalitet mot homofile spesielt eller hatkriminalitet generelt. I fem artikler³⁵ blir han intervjuet om hatkriminalitet mot homofile og sin egen viktimisering.

Det andre offeret for hatkriminalitet som sto fram i pressen hadde blitt banket opp på trikken av en gjeng ungdommer fordi han på spørsmål om han var homofil svarte ja (Dagsavisen, 30.7.2006). Grunnen til spørsmålet var at han hadde et klistremerke med ordet ”skeiv” på veska si. Han blir nevnt i 9 artikler³⁶ om hatkriminalitet, og intervjuet fire ganger.³⁷

³³ Homofile og transseksuelle har stått fram i presse og media tidligere med historier om viktimisering, men dette var første gangen betegnelsen hatkriminalitet ble brukt om de kriminelle handlingene.

³⁴ Dagsavisen 18.7.2006; Aftenposten Aften 20.7.2006; Dagsavisen 27.7.2006; Nordlys 27.7.2006; Dagsavisen 30.7.2006; Aftenposten 31.7. 2006; Dagsavisen 1.8.2006; Aftenposten Aften 4.8.2006; Dagsavisen 6.8.2006; Aftenposten 5.9.2006; Aftenposten Aften 6.9.2006; Dagsavisen 16.6.2007; Dagsavisen 17.9.2007; Dagsavisen 16.5.2008.

³⁵ Dagsavisen 18.7.2006; Dagsavisen 27.7.2006; Aftenposten 5.9.2006; Dagsavisen 17.9.2007; Dagsavisen 16.5.2008.

³⁶ Dagsavisen 30.7.2006; Aftenposten 31.7. 2006; Dagsavisen 1.8.2006; Dagsavisen 4.8.2006; Aftenposten Aften 4.8.2006; Dagsavisen 6.8.2006; Aftenposten Aften 6.9.2006; Aftenposten Aften 8.9.2006; Solbladet 3.3.2009.

³⁷ Dagsavisen 30.7.2006; Dagsavisen 4.8.2006; Aftenposten Aften 8.9.2006; Solbladet 3.3.2009.

På under to uker var det altså to forskjellige menn som gikk ut med lignende historier i media, og i begge tilfeller var det fokus på uprovosert vold, noe media som regel retter oppmerksomheten mot når det gjelder voldelig kriminalitet (Greer, 2007: 21). At de to tilfellene som pressen refererte til skjedde med så kort mellomrom må sies å være noe av grunnen til at vold mot homofile spesielt, og hatkriminalitet generelt, fikk så stor oppmerksomhet som det gjorde på dette tidspunktet. I forrige kapittel viste jeg at flere påstandsliverandører brukte nettopp disse hendelsene som belegg i argumentasjonen om at hatkriminalitet er et sosialt problem i Norge.

På samme måte som generelle påstander om sosiale problemer, begynte også nyhetshistoriene om hatkriminalitet mot homofile med typifiserende eksempler. I følge Best (2008: 134) vil introduserende historier om et problem, som kobler problemet til et ansikt, virke mer interessante fordi det gir problemet menneskelig interesse. Man kan hevde at de to ofrene som sto fram ga problemet mer legitimitet ved at de viste ansikt. *De* setter problemet på dagsorden, og ikke nødvendigvis politikere, eksperter interesseorganisasjoner eller media slik tilfellet ofte er.

Likevel kan en igjen se at påstandsliverandører er avhengige av media for å nå ut med sitt budskap. Siden den norske befolkningen sjelden vil ha personlige erfaringer med et sosialt problem, er aktører avhengige av å overbevise befolkningen om at det aktuelle sosiale fenomenet er et problem (Halvorsen, 2002: 29). Også to år etter de første ofrene for hatkriminalitet mot homofile hadde stått fram, gikk en homofil mann ut i media og fortalte at han hadde blitt slått ned etter at han bekreftet ovenfor to menn at han var homofil (Kveldsnytt 19.9.2008). I samme nyhetsinnslag gikk også daværende byrådsleder i Oslo Erling Lae (Høyre) ut og oppfordret homofile som utsettes for hatkriminalitet til å anmelde dette.

I tillegg til demonstrasjonstog, informasjonsarbeid og lobbyisme er pressedekning en av måtene påstandsliverandører kan overbevise befolkningen på, og ofte er det pressedekning som skiller om påstandene blir suksessfulle eller ikke (Best, 1990: 187). Om media gir påstandsliverandører denne oppmerksomheten blir altså et være eller ikke være på markedsplassen for sosiale problemer (Hillgartner og Bosk, 1988).

6.3.2 Fokus på gjerningspersonene: Kultur, religion eller homofobi?

Alle former for kriminalitet har en gjerningsperson, og i forhold til de to sakene jeg har omtalt ovenfor var pressen eksplisitte på at gjerningspersonene hadde henholdsvis "[...] pakistansk

opprinnelse” (Dagsavisen, 18.7.2006), og ”[...] utenlandsk opprinnelse [...]” (Dagsavisen, 30.7.2006). I den forbindelse er det mulig å stille seg spørsmål om noen aktører kom med påstander om at homofile er spesielt utsatt for hatkriminalitet på grunn av etniske minoritetsungdoms homofobi.

I forrige kapittel viste jeg at Knut Olav Åmås tok opp forholdet mellom gjerningsmennene, deres etniske bakgrunn og ungdommers generelle homofobi (Aftenposten, 31.7.2006). Kommentaren til Åmås var delvis en kritikk av stortingsrepresentant André Oktay Dahl (Høyre) som dagen før hadde uttalt at ”Det er stilltiende aksept for vold mot homofile i muslimske miljøer” (VG, 30.7.2006) og

Ungdom med innvandrerbakgrunn står bak grove overgrep mot homofile. Det er veldig merkelig at hele det offisielle Norge stiller opp i fakkeltog så fort en innvandrer blir utsatt for vold, mens det bare blir en notis i avisene hvis det er homofile som blir overfalt på grunn av sin legning (VG, 30.7.2006).

Bakgrunnen for Dahl sine uttalelser var volden mot de to mennene som tidligere denne sommeren hadde stått fram i dagspressen. I etterkant av Dahls utspill verserte det en liten periode en debatt om homofili og islam med utgangspunkt i de to tidligere nevnte voldsepisodene, og det kom innlegg fra blant annet advokat Abid Q. Raja (Aftenposten, 2.8.2006), André Oktay Dahl (Aftenposten, 5.8.2006) og daværende leder av Skeiv Ungdom i Oslo og Akershus Stian Antonsen (Aftenposten, 14.8.2006). Få aktører, med unntak av Dahl, kom med direkte påstander om at homofile er spesielt utsatt for hatkriminalitet på grunn av etniske minoritetsungdommers homofobi. I stor grad dreide debatten seg om islams syn på homofili, og i mindre grad hatkriminalitet. Det har likevel blitt fremmet enkelte påstander om at homofile er ekstra sårbare for hatkriminalitet på grunn av minoritetsungdoms homofobi. I forbindelse med det første tilfellet av hatkriminalitet som pressen skrev om uttalte Håkon Haugli at ”Erfaringer fra USA, Storbritannia og Sverige viser at det er unge gutter med minoritetsbakgrunn og personer med høyekstre sympatier som utfører vold mot homofile” (Dagsavisen, 18.7.2006), og i kronikken ”Vannhellig politisk allianse” (Aftenposten, 14.8.2006) skriver André Oktay Dahl: ”At homofile utsettes for trakassering og vold fra mennesker med innvandrerbakgrunn, er ikke nytt.” Disse påstandene er imidlertid moderate i forhold til den amerikanske forfatteren og islamskeptikeren Bruce Bawer som forklarer minoritetsungdommers vold mot homofile som en direkte årsak av islams negative syn på homofili. Den 20. September 2006 publiserte han en artikkel på nettsiden til Human Rights

Service med tittelen ”Homovold - et varsel om truet frihet for oss alle”, hvor han blant annet skriver at ”Utviklingen er lik i nesten hele Vest-Europa i disse dager: en av de mest oversette sider av kontinentets pågående islamisering er at homofiles sikkerhet blir stadig undergravet og homorettigheter trues i stigende grad” (Rights 31.11.2008).

Så langt i oppgaven har jeg holdt meg unna begreper knyttet til moralsk panikk (Cohen, 2002; Goode og Ben-Yehuda, 1994), men i forhold til det overnevnte fokus på gjerningspersoner er særlig elementet *fiendtlighet* interessant (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 33). En økt grad av fiendtlighet mot grupper, som antas å ta del i de handlingene som er under debatt, er ifølge Goode og Ben-Yehuda en av indikatorene på at et samfunn opplever en moralsk panikk. Dette må være en klart definert gruppe som ses på som ansvarlig for trusselen, og det blir skapt et skille mellom ”oss” og ”dem” (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 34). Denne dikotomien som skapes inkluderer i stor grad *stereotypifisering*. En slik kategorisering kan også føre individualisering av sosiale problemers årsak (Halvorsen, 2002: 15). Halvorsen bruker betegnelsen individualisering på *problembærerne* (de som utsettes for problemet), men denne betegnelsen kan også benyttes som et *stempel* (Becker, [1963] 1997) på de som antas å være utøverne av det sosiale problemet. Ikke bare blir vold mot homofile da et sosialt problem, men det blir også et sosialt problem at personer med etnisk minoritetsbakgrunn utøver vold mot homofile. De ansvarlige for det sosiale problemet blir *syndebukker*, og et fokus på disse kan i stor grad bidra til å avlede oppmerksomheten fra andre og mer omfattende problemer i et samfunn (Halvorsen, 2002: 74). Amerikansk forskning peker også på at det er en tendens blant massemedia, politikere og offentligheten at kriminalitet konstrueres ”nedenfra”, med et særlig fokus på unge menn med etnisk minoritetsbakgrunn som gjerningsmenn (Reiman, 2006; Sasson, 1995). Årsakene til kriminaliteten blir da individualisert.

I etterkant av særlig Dahls uttalelser i VG den 30. juli 2006 gikk flere aktører ut og søkte en nyansering av det bildet som han og andre hadde tegnet tidligere. Noen tok også opp elementet fiendtlighet som jeg beskrev ovenfor.

To dager etter saken i VG uttalte talspersoner fra henholdsvis Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat moskeen og Idara Minhaj-ul-Quran moskeen blant annet dette: ”Jeg lurer på hvilket grunnlag Dahl har for et slikt utspill. Det er typisk at alle muslimer blir satt i bås, fordi noen få har gjort noe dumt” og ”Dette er typisk heksejakt på oss muslimer. Jeg er sikker på at vold mot homofile er mer utbredt blant nordmenn” (Dagsavisen 1.8.2006) som henspiller på

stereotypifisering, kategorisering og det å bli gjort til sydebukk for et sosialt problem. Flere aktører søkte også en nyansering av det bildet som ble tegnet av særlig muslimske menn som gjerningspersoner for vold mot homofile. Dag Øistein Endsjø peker på i sin kronikk ”Når diskriminerte diskriminerer” (VG, 7.8.2006) at det er logisk brist når ”[...] man kan forlange å få gå i fred for fordømmer og diskriminering, når man samtidig til de grader gir uttrykk for sitt eget hat mot andre menneskers identitet”. Endsjø legger derimot ikke ”skylden” på ungdommene som utøver volden, men på de overordnede strukturene i samfunnet. Han skriver:

Disse ungdommene har opp gjennom hele oppveksten lært både i skolen og i samfunnet generelt at visse former for diskriminering er mindre alvorlig enn andre former for diskriminering. Sammen med kjønnsdiskriminering understrekes rasisme som uendelig mye mer alvorlig enn diskriminering mot for eksempel homofile, funksjonshemmede eller kjønnsminoriteter (VG, 7.8.2006)

Også forsker Thomas Walle er skeptisk til en kobling mellom hatkriminalitet mot homofile og unge menn med muslimsk bakgrunn som gjerningsmenn. I en kronikk i Klassekampen kobler Walle i stor grad homofobi og vold mot homofile til frykten for det umannlige, og påpeker at ”Frykten for det umannlige er et nær universelt fenomen, men grensene for det som regnes som akseptert mannlighet, vil variere mellom samfunn og over tid” (Klassekampen, 4.9.2006).

I debatten om hatkriminalitet mot homofile tok flere opp det forhold at gjerningspersonene, ved de to overfallene sommeren 2006, hadde en annen landbakgrunn enn norsk³⁸, men en kobling om at homofile av den grunn er mer utsatt for viktimisering ble satt til side for mer nyanserte tolkninger. Det er altså kun i liten grad at enkelte påstandsleverandører har prøvd å lage en kobling om at homofile er en spesielt sårbar gruppe for hatkriminalitet grunnet holdninger i enkelte miljøer. Av det lille empiriske materiale som

³⁸ Se blant annet daværende statssekretær Kjell Erik Øie (AP) sitt innlegg i VG 20.8.2006, utsagn fra Knut Olav Åmås til VG 30.7.2006, innlegg fra tidligere programleder i ”Homsepatruljen Birger Løkeng (Dagbladet, 22.8.2006), forsker Bera Ulstein Moseng sitt innlegg ”Homofili og det mannlige muslimske monsteret” på Gaysir (19.5.2009) og andre tidligere henviste nyhetsartikler og kronikker. Forsker Åse Røthing er ikke opptatt av gjerningsmenneskets bakgrunn, men problematiserer homofobi som en forklaring på hatkriminalitet mot homofile (Klassekampen, 5.9.2006).

finnes på hatkriminalitet går det også frem at gjerningspersonene ikke tilhører noen bestemte minoritetsgrupper.

Den eneste statistikken som finnes om hatkriminalitet i Norge viser at av de 257 registrerte anmeldelsene med et motiv knyttet til hatkriminalitet i 2007 var 29 med motiv seksuell legning, 19 med motiv religion og 209 med motiv rase/etnisk tilhørighet (Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt, 2009: 10). Av de registrerte anmeldelsene med motiv seksuell legning ble det ble registret 31 fornærmede privatpersoner (24 menn og 7 kvinner) og 38 anmeldte privatpersoner, og av disse hadde 33 norsk landbakgrunn (Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt, 2009: 23). Blant de registrerte anmeldelsene med motiv knyttet til seksuell legning var vold det vanligste lovbruddet, og en høy andel av volden fremstår i følge rapporten som uprovosert og klart homofobisk (Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt, 2009: 23) Politiet anslår videre at det er store mørketall, og det er ingen tvil om at det forekommer vold mot homofile på bakgrunn av deres legning i Norge. Det er interessant at påstandene om hatkriminalitet mot homofile gjaldt vold også før det forelå statistikk om omfanget og type av hatkriminalitet.

6.3.3 Påstander om homofile som spesielt utsatt for hatkriminalitet

Så langt i dette kapittelet har jeg fokusert på hvordan hatkriminalitet mot homofile ble eksemplifisert gjennom to unge menn som sto fram som ofre, og jeg har vist at noen aktører har satt fram påstander om at homofile er spesielt utsatte eller sårbare for hatkriminalitet grunnet holdninger mot homofile i enkelte miljøer. Disse påstandene kom i kjølvannet av debatten sommeren 2006, men det er interessant å undersøke om det på senere tidspunkt har blitt fremmet påstander om homofile som spesielt utsatt for hatkriminalitet. Dersom aktører fremmer påstander om at homofile er spesielt sårbare eller spesielt utsatt for hatkriminalitet har de langt på vei oppnådd en status som et legitimt eller ideelt offer (Christie, 1986). En endret rolle som legitimt offer bryter med antagelsene til blant annet Diane Richardson og Hazel May (1999: 310) som argumenterer for at det er lite sannsynlig at homofile som en marginalisert gruppe innen samfunnet blir sett på som uskyldige ofre. Et eksempel som peker i retning av at enkelte aktører anser homofile som spesielt sårbare for hatkriminalitet er justisminister Knut Storbergets rolle som påstandsleverandør høsten 2008 i forbindelse med debatten om kirka og homofile.

Høsten 2008 dukket det på nytt opp en debatt om hatkriminalitet i Norge, og deler av debatten dreide seg om hatkriminalitet mot homofile. Særlig oppsikt vakte Knut Storbergets uttalelser om at Ole Kristian Kvarmes forsøk på å stoppe bryllupet mellom to homofile menn ga grobunn for hatkriminalitet (Dagbladet, 15.9.2008). Storberget ble kritisert for å være for hard mot Kvarme av både André Oktay Dahl (Dagbladet, 16.9.2008) og preses i Den norske kirke Olav Skjevesland (Dagsrevyen 16.9.2008). Hva lå bak Storbergets uttalelser? Mente han at homofile er spesielt utsatt for hatkriminalitet grunnet kirkas holdninger mot homofile? En nærmere analyse av argumentasjonen hans peker i retning av det.

I intervjuet med Dagbladet den 16. september 2008 kommer Storberget med påstanden ”Hat mot homofile er et stort problem [...]”. Belegget, som beskriver situasjonen (Toulmin, 1958), består av det typifiserende eksempelet Ole Kristian Kvarme, men også et tilleggsbelegg som går mer på kirkas generelle holdning til homofile: ”Når kirka stadig problematiserer homofile, må de ta ansvar for de fordommene som dyrkes”. Resultatet av dette er i følge Storberget at ”Hele debatten skaper fordommer, og hat og vold er et produkt av dette [...]”. Storberget argumenterer altså for at kirka, gjennom sine holdninger mot homofile, skaper fordommer som resulterer i hat og vold. Hjemmelen i Storbergets argumentasjon, hvorfor noe må gjøres, går på hvorfor kirka må gjøre noe med holdningene sine mot homofile. Hjemler fremkaller verdier, ofte uttrykt som vage prinsipper, og i en amerikansk kontekst står særlig frihet som en viktig hjemmel (Best, 2008: 36-37). I en norsk kontekst kan man tenke seg at sosialdemokratiske verdier i større grad vil fungere som hjemler, og da særlig likhetsidealet. Som pekt på i forrige kapittel trekker Storberget og Trettbergstuen dette fram i sin kronikk i Dagsavisen 12.9.2006, og under et møte i Stortinget i november 2008 påpekte justisministeren at ”Kampen mot hatkriminalitet handler ikke bare om lovparagrafer og etterforskning. Det handler om verdier. Det handler om at alle mennesker er like mye verdt, uansett hudfarge eller seksuell legning” (Stortinget, 2008a). I intervjuet med Dagbladet trekker Storberget opp de samme verdiene og han sier blant annet at Kvarmes forsøk på å stoppe bryllupet var ”[...] lite respektfullt for menneskers og menneskers liv”. I sin argumentasjon konkluderer Storberget med at ”Kirka må rydde opp. Her er det ikke Stortinget eller noen lovgiver som skal blande seg inn, dette må kirka ordne opp i selv”

6.4 En offerbevegelse?

Det er vanskelig å finne en konkret definisjon av offerbevegelse i den viktimologiske litteraturen, men i vid forstand omfatter offerbevegelser alt fra lokale krisesentre for kvinner rammet av vold til statlige ordninger for offererstatning og internasjonale dokumenter om menneskerettigheter for ofre (Nielsen og Snare, 1998: 85). Som nevnt i dette kapitlets innledning har slike bevegelser i liten grad fått fotfeste i Norge, i motsetning til for eksempel Storbritannia og USA der offerbevegelser generelt har vært relativt store grasrotbevegelser (Jenness og Grattet, 2001; Nielsen og Snare, 1998). Fraværet av generelle offerbevegelser kan blant annet forklares ved at offerdomenet i stor grad ble tatt av kvinnebevegelsen på 1970- og 80-tallet, som opprettet sentre for seksuelt misbrukte og mishandlede kvinner (Hjemdal, 2004).

Når det gjelder hatkriminalitet mot homofile er det særlig interesseorganisasjonen LLH som har engasjert seg av det en kan kalle aktivister. Som jeg viser i denne delen av oppgaven har de samarbeidet nært med Justis- og politidepartementet i forhold til påstander om homofile som spesielt sårbare for hatkriminalitet.

6.4.1 Ingen ny sosial bevegelse, men videreføring av homokampen

I USA er det offerbevegelsene som får æren for å ha oppdaget hatkriminalitet ved at de publiserte eksistensen av disse handlingene for et bredere publikum (Jenness og Grattet, 2001: 39). I forrige kapittel ble det pekt på at oppdagelsen av hatkriminalitet kan knyttes til flere forskjellige aktører. Blant annet media, politikere og ikke minst de to unge mennene som sto fram med navn og bilde var med på å sette hatkriminalitet på dagsorden. Det oppsto ingen sosiale bevegelser før eller etter oppdagelsen av hatkriminalitet, men nattmarsjen den 18. august 2006 ble arrangert av LLH, og bildene³⁹ fra denne nattmarsjen med paroler og fakler kan minne om en grasrotmobilisering. Denne marsjen var ikke initiert av en ny sosial bevegelse som kjempet mot hatkriminalitet. Likevel er det likhetstrekk mellom sosiale

³⁹ Se blant annet <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11643> og <http://www.noblad.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20060819/OSNYHETER/108240005#> for bilder fra denne marsjen.

bevegelses siktemål, og siktemålet til for eksempel LLH i arbeidet mot hatkriminalitet ovenfor homofile.

I følge Goode og Ben-Yehuda (1994: 116-117) er hovedsiktemålet til sosiale bevegelser å etablere legitimiteten til en bestemt påstand om et sosialt forhold. På samme måte som andre påstandsleverandører mener også de sosiale bevegelsene at et gitt forhold ikke blir viet nok oppmerksomhet, og at dette forholdet ikke blir ansett som et tilstrekkelig alvorlig sosialt problem i samfunnet (Goode og Ben-Yehuda, 1994: 117). Sosiale bevegelser skiller seg imidlertid fra etablerte interesseorganisasjoner, pressegrupper eller lobbyer ved at de i større grad må kjempe for medias og politiske beslutningstakers oppmerksomhet (Best, 2008; Goode og Ben-Yehuda, 1994).

I følge Best (1999: 64-65) er en nøkkelforskjell mellom kortlevde og institusjonaliserte kriminalitetsproblemer engasjement fra aktivister. Dette er den gruppen som ofte påtar seg eierskap over et nytt kriminalitetsproblem, og eksisterende bevegelser utgjør effektive eiere siden de allerede har ledere, medlemmer, budsjetter og kontakter med journalister og politikere. Forholdet mellom media og sosiale bevegelser er spesielt interessant fordi idet en sosial bevegelse påtar eierskap over et problem, vil media ofte adoptere bevegelsenes tolkning og forståelse av problemet.

LLH er imidlertid ingen sosial bevegelse, men en interesseorganisasjon som arbeider for likestilling og mot diskriminering av lhbt-personer⁴⁰ i Norge og utlandet. Blant annet jobber LLH for at "[...] politiet skal følge opp hatkriminalitet på en skikkelig måte" (LLH 2.6.2009). LLHs innsats mot hatkriminalitet kan ses på som en videreføring av en mangeårig homokamp som jeg delvis beskrev tidligere i dette kapitlet, og ut ifra en konstruksjonistisk analyse klassifiseres de som aktivister, og aktivister kan igjen deles inn i to grupper.

I forhold til aktivister skiller Best (2008: 64-67) mellom det han kaller *outsider påstandsleverandører* og *insider påstandsleverandører*. Outsider påstandsleverandører er de aktivister som står utenfor maktens sentrum. Siden de ikke har sterke bånd til politikken, er det vanskelig for disse aktivistene å få oppmerksomhet om påstander de setter fram fra media, publikum og politikere. Disse aktivistene må ofte ty til retoriske aktiviteter som vekker

⁴⁰ Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

oppmerksomhet, blant annet demonstrasjonstog, for å få dekning i media. Insider påstandsleverandører er de aktivistene som ikke alltid må via media og publikum for å nå politiske beslutningstakere, men som forfølger påstander utenfor disse arenaene. Veletablerte interesseorganisasjoner fungerer ofte som insider påstandsleverandører, men aktivister som tilhører brede sosiale bevegelser er ofte outsider påstandsleverandører. Sammen med andre aktive homoaktivister har LLH vært med på å sette homofile som ofre for hatkriminalitet på dagsorden, og dette har skjedd i tett forbindelse med beslutningstakere. I denne sammenhengen blir de kategorisert som insider påstandsleverandører.

I tillegg til LLH har også medlemmer fra en annen organisasjon vært aktive påstandsleverandører om at hatkriminalitet mot homofile er et sosialt problem. Homofile og lesbiske sosialdemokrater er nettverket for homofile i Arbeiderpartiet, og mangeårige homoaktivist Kim Friele er et av medlemmene. Dette er en organisasjon med tette bånd til regjeringsmyndighetene, og organisasjonen arbeider i samsvar med Arbeiderpartiets program, vedtekter og vedtak (Homonettverket 23.3.2009). Nettverkets leder, Håkon Haugli, har ved en rekke anledninger fremmet påstander om at hatkriminalitet mot homofile er et sosialt problem. Daværende styremedlem og stortingsrepresentant Anette Trettebergstuen skrev, sammen med justisminister Knut Storberget, kronikken ”Stopp hatet, stans volden” i Dagsavisen 12. september 2006. En av de to homofile mennene som sommeren 2006 sto fram i pressen og fortalte at han hadde blitt utsatt for hatkriminalitet sitter også i styret i Homofile og lesbiske sosialdemokrater (Homonettverket 23.3.2009). På grunn av plassmangel analyserer jeg i denne oppgaven kun LLH som påstandsleverandør, og jeg nøyer meg her med å nevne nettverket som en del av den større norske homobevegelsen som har kjempet for å sette hatkriminalitet mot homofile på dagsorden.

Halvorsen (2002: 40) peker på at interesse- eller klientorganisasjoner ofte vil forsøke å få monopol på et aktuelt sosialt problem fordi det kan være kilde til penger og makt. Halvorsen eksemplifiserer med HIV/AIDS som sosialt problem hvor det kan se ut til at Helseutvalget for homofile har oppnådd monopol eller eierskap for å bruke et begrep fra den konstruksjonistiske litteraturen. I første halvår i 2000 var 17 prosent av mennene som fikk HIV-diagnose homofile, de resterende 83 prosent heterofile, men 1/3 av statens økonomiske støtte til forebyggende arbeid gikk til Helseutvalget for homofile (Halvorsen, 2002: 40-41).

6.4.2 Et tett samarbeid med Regjeringen og politiet

Som en interesseorganisasjon for lhbt-personer har LLH primært fokusert på hatkriminalitet mot personer på bakgrunn av deres seksuelle legning, orientering eller livsform. LLH har jobbet aktivt mot hatkriminalitet også før det som ble beskrevet som oppdagelsen av hatkriminalitet i forrige kapittel. Etter at to homofile menn ble angrepet i Tønsberg i 2006 foreslo LLH Oslo og Akershus at det skulle lages en egen handlingsplan i Oslo for å få bukt med diskriminering og hatkriminalitet mot lhbt-personer (LLH 20.3.2009). I forrige kapittel viste jeg at et av tiltakene i denne handlingsplanen var at Oslo Kommune skulle være en pådriver for å få registrert hatkriminalitet.

I budsjettforslaget for justissektoren for budsjettåret 2007 (St.prp. 1 2006-2007) ble det foreslått å gi 750.000 kr. til MA og LLH til deres prosjektarbeid mot hatkriminalitet. Den 15. juni 2007 ble disse pengene overrakt LLH, og pengene skulle gå til å kartlegge hatvold mot homofile, og med dette ble LLH en av de største frivillige samarbeidspartnerne til Justis- og politidepartementet (Dagsavisen, 16.6.2007). I budsjettforslaget for budsjettåret 2008 nevnes det at Justis- og politidepartementet har bevilget disse pengene, og at prosjektet er todelt, der den første delen er en omfangsstudie av vold mot homofile og lesbiske, og der del to er informasjonsarbeid "[...] som på bakgrunn av funnene i rapporten vil bli rettet mot homofile, lesbiske, helsetjenesten skolen og politiet, samt de som utøver volden" (St.prp. 1 2007-2008). I forhold til hatkriminalitet nevnes ikke prosjekter, eller økonomisk støtte til andre utsatte grupper. Den 13. september 2007 ble NOVA-rapporten *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer* av Bera Ulstein Moseng offentliggjort, og denne rapporten ble utført på oppdrag av LLH og finansiert av Justis- og politidepartementet. Den 16. mai 2008 ble den tidligere nevnte kampanjen lansert, og denne kampanjen besto av plakater som ble hengt opp på Oslos busser, trikker og t-baner, samt opprettelsen av nettsiden www.hatvold.no (Dagsavisen 16.5.2008). Kampanjen ble lansert i fellesskap med politiet, og finansiert av Justis- og politidepartementet. Denne kampanjen bygger på funnene i Moseng (2007) sin rapport, og i følge www.hatvold.no er "[...] bakgrunnen for kampanjen en rekke voldsepisoder mot lesbiske og homofile ungdommer" (Hatvold 2.6.2009). Både kampanjen og forskningsrapporten blir analysert som påstander om at hatkriminalitet mot homofile er et sosialt problem senere i dette kapitlet.

Det sosiologisk interessante i denne sammenhengen er den tette forbindelsen og samarbeidet mellom LLH som interesseorganisasjon, og regjeringsmyndighetene. I følge Paul

Burnstein (1991: 332) er det større sannsynlighet å oppnå oppmerksomhet fra styringsmaktene for et politisk spørsmål dersom skaperne av det politiske spørsmålet har ressurser til å fremstille deres sak som troverdig, varig eller på andre måter som kan være nyttig for de som sitter med makta. Som en landsforening er det liten tvil om at LLH besitter ressurser og troverdighet i spørsmål som knytter seg til diskriminering og kriminalitet ovenfor lhbt-personer, og det gikk kort tid fra de første påstandene ble reist om hatkriminalitet som sosialt problem sommeren 2006 før det ble foreslått fra Justis- og politidepartementet å gi økonomisk tilskudd til LLH for deres arbeid mot hatkriminalitet. Faktisk bare noen få måneder. Året etter ble altså omfangsundersøkelsen gjennomført, og i fjor en holdningskampanje. Sammenlignet med USA har dette gått veldig fort der påstander om hatkriminalitet utviklet seg fra spesialiserte og brede sosiale bevegelser som på 1980-tallet identifiserte problemet, til lovgivning på lokalt, statlig og føderalt nivå (Jeness og Grattet, 2001).

Det Norge har vært vitne til må sies å være en vellykket påstands- og konstruksjonsprosess. Dette gjelder hatkriminalitet som sosialt problem og ny kriminalitetskategori generelt, og ikke minst hatkriminalitet mot homofile som er fokus i denne sammenhengen. Selv om det har blitt utført typiske retoriske aktiviteter av aktivister som demonstrasjonstog og kampanjen mot hatvold, har dette skjedd på andre premisser enn vanligvis. I følge Best (2008: 64) er slike retoriske aktiviteter som demonstrasjonstog *attention-grabbing*, de griper altså tak i oppmerksomheten. Ved å benytte seg av slike aktiviteter håper man på oppmerksomhet fra media, som vil gjøre at publikum blir oppmerksom på påstandene, og til slutt håper man på at media og publikum vil presse de politiske myndighetene til handling og ansvar. I Norge har derimot de politiske myndighetene selv vært en aktiv påstandsleverandør. Justisministeren talte ved nattmarsjen mot hatkriminalitet den 18. august 2006, og Justis- og politidepartementet samarbeidet med LLH i forbindelse med kampanjen mot hatvold og lanseringen av internettsiden www.hatvold.no.

Det nære samarbeidet med politiske beslutningstakere fungerer som en veldig viktig *ressurs* for LLH i konstruksjonen av homofile som ofre hatkriminalitet. Der interessene viser til påstandsleverandørenes motiv, tilbyr ressursene midlene, og disse ressursene vil langt på vei avgjøre om kampen for å definere det sosiale problemet lykkes. Dersom påstandsleverandører kan mobilisere nok ressurser vil de til slutt oppnå eierskap over det sosiale problemet. Både publikum og presse kan ses på som viktige alliansepartnere og

ressurser for påstandsleverandører. Den viktigste alliansepartneren er likevel de politiske myndighetene, som er den aktøren påstandsleverandørene til syvende og sist må overbevise for at det sosiale problemet skal bli gjort noe med (Best, 2008: 194). Sammen med personer som knyttes til problemet, forskningsbasert kunnskap, som diskuteres senere, gir samarbeid med politiske myndigheter den legitimiteten de aktuelle påstandsleverandørene trenger (Best, 1990: 12).

6.4.3 Kampanjen mot hatkriminalitet og nettsiden hatvold.no

I teorikapittelet skrev jeg at påstander om sosiale problemer også kan fremmes gjennom visuelle bilder, og Loseke (1999: 26) argumenterer for at et bilde kan være verdt tusen verbale påstander. Hun bruker som eksempel at et bilde av et kraftig forslått barn kan være en sterk overbevisning om vold mot barn ikke tolereres. Videre argumenterer Loseke for at påstander som benytter seg av visuelle bilder kan være veldig sterke siden typifiseringer av sosiale problemer er mentale bilder, og de visuelle påstandene plasserer disse bildene direkte i hodene våre. Det er derfor interessant å analysere hvordan den tidligere nevnte kampanjen mot hatvold fungerer som påstand om at hatkriminalitet mot homofile er et problem.

Både teksten på plakaten og bildet kan sies å knytte hatkriminalitet som problem til menn i større grad enn til kvinner. Bruken av ordet *homofil* omfatter for mange ikke lesbiske, bifile eller transepersoner, og bildet viser som tidligere nevnt en kraftig forslått ung mann. Bildet av den unge mannen er sterkt, og teksten ”Noen får seg en på trynet fordi de er den de er. Bry deg! Anmeld vold og trusler mot homofile” er direkte, og fungerer som en tydelig påstand om at vold og trusler er et problem som det må gjøres noe med gjennom anmeldelser. Det er imidlertid grunn til å spørre seg hvorfor kampanjen trekker tankene mot hatkriminalitet mot homofile menn som et problem, og ikke lesbiske, bifile og transepersoner.

I en fersk artikkel behandler Kari Stefansen, Kristinn Hegna, Kirsti Valset, Tilmann von Soest og Svein Mossige (2009) Bera Ulstein Moseng (2007) sin rapport, som kampanjen bygger på. I den forbindelse påpeker de at i Mosengs rapport trekkes gutter, som identifiserer seg som homofile, frem som en gruppe som i ekstrem grad utsettes for grov vold. De mener at et fokus kun på vold mot unge homofile menn er negativt, i det bidrar til å fastholde

oppfattninger om at det er særlig homofile gutter som utsettes for heteroseksistiske volden, eller hatvolden⁴¹. Tanken om at det særlig er homofile menn som utsettes for denne volden opprettholdes av media, da det stereotypiske mediabildet av homofobisk hatkriminalitet er av en homofil mann som blir overfalt av en gruppe ungdommer utenfor et homofilt utsted (Tiby, 2007: 115).

En annen mulig forklaring på kampanjens tilsynelatende fokus på homofile menn som offer for hatkriminalitet kan være at den vil henvise til noe som allerede er kjent. Det vil si at den henviser til tilgjengelige kulturelle ressurser, som tidligere fremsatte påstander, og problemet rammes inn og gis mening (Loseke, 1999: 73) på en måte som allerede er kjent. Som tidligere vist har påstandene om hatkriminalitet i stor grad dreid seg om homofile menn, og de ofrene som har stått fram i pressen har vært menn. Bildet av den forslåtte unge mannen kan forstås som å ha en *pseudo-dokumentarisk* funksjon hvor bildet er ment til å dokumentere at noe kan ha skjedd på den viste måten (Kjeldsen, 2006: 269).

Der kampanjen kan sies å trekke tankene i retning av at hatkriminalitet er et problem som rammer homofile menn, benyttet internettsiden www.hatvold.no, som ble lansert samtidig med kampanjen, seg av overskriften ”Bry deg! Anmeld vold mot lesbiske og homofile”. Både lesbiske og homofile ble nevnt i tekstene på siden. På denne siden fantes det blant annet informasjon om hvordan anmelde hatkriminalitet, og lenker til forskning om vold mot homofile og lesbiske. I denne sammenheng er det særlig den overnevnte rapporten til Moseng som er interessant, og nedenfor diskuteres det hvordan denne har blitt brukt som belegg for påstander om at hatkriminalitet mot homofile er et sosialt problem.

6.4.4 Forskning som belegg for påstander om homofile som sårbare for hatkriminalitet

Så langt i oppgaven har eksperten eller forskerens rolle som påstandsløseleverandør i liten grad blitt diskutert. En forsker kan operere som selvstendig påstandsløseleverandør. På denne måten kan forskeren bekrefte ”naturen” til ny kriminalitet, og hun spiller en nøkkelrolle i å fortolke fenomenet (Best, 1999: 68). I følge Best (1999: 67) består disse aktørene av den minst synlige delen av institusjonaliseringens jernfirkant. Rapportens forfatter har i liten grad figurert som

⁴¹ Det kan i denne sammenhengen være interessant å peke på at i en undersøkelse fant Lyons (2008: 118) at homofile menn ses på som mer typiske ofre for hatkriminalitet enn lesbiske kvinner.

påstandsleverandør i pressen, men rapporten har blitt benyttet av andre påstandsleverandører som belegg for at hatkriminalitet mot homofile er et sosialt problem.

Forskningsbasert kunnskap er svært nyttig for påstandsleverandører, og forskningsbasert kunnskap fungerer som en effektiv ressurs som gir påstander legitimitet (Pedersen, 1994: 20). På nettsiden www.hatvold.no under overskriften ”Hva viser norsk forskning?” kunne man, inntil siden ble lagt ned, klikke seg inn og lese rapporten. Det interessante er at Moseng verken har skrevet en rapport om hatvold eller hatkriminalitet, noe hun selv gir uttrykk for flere ganger i rapporten⁴². I sammendraget skriver hun at ”Materialet gir ikke grunnlag for å si noe om volden er motivert av offerets seksuelle legning (såkalt hatkriminalitet). Analysen gir imidlertid grunnlag for å gjøre forsiktige antakelser om dette fenomenet” (Moseng, 2007: 9). Videre skriver hun:

De siste to årene har det i mediene blitt fokusert mye på hatkriminalitet mot sammekjønnseksuelle menn og kvinner. Dette fremstilles gjerne som ”blind vold”, ofte som overfall på åpen gate og hvor gjerningsmannen er en ukjent. Det framgår imidlertid at unge lesbiske, bifile og homofile som regel er utsatt for vold fra mennesker som de kjenner eller er i nær familie med (Moseng, 2007: 11).

Av rapporten fremgår det blant annet at lesbiske/bifile/homofile tenåringer i lang større grad enn sine heterofile jevnaldrende har blitt utsatt for vold av sine foreldre, og at de har et høyere forbruk av narkotiske stoffer enn heterofile ungdommer. Om dette i forhold til hatkriminalitet skriver hun:

Det er ikke mulig å fastslå hvorvidt voldsepisodene mellom lesbiske/bifile/homofile tenåringer og deres foreldre utgjør en form for hatkriminalitet i betydningen at voldsepisoden kan forstås som et overgrep motivert av negative holdninger til homofili fra foreldrenes side. All vold som lesbiske og homofile rapporterer å bli utsatt for trenger ikke å bunne i deres seksuelle orientering (Moseng, 2007: 36-37).

I forhold til bruk av rusmidler skriver Moseng at ”All vold som lesbiske/bifile/homofile blir involvert i er ikke ensbetydende med hatkriminalitet, og noe av volden de utsettes for må forstås i perspektiv av en overrepresentasjon av rusmidler som gjør de, mindre i stand til å ta

⁴² Bera Ulstein Moseng har i forbindelse med offentliggjøringen av rapporten uttalt til pressen at noe av volden nok er motivert ut ifra fordommer/negative holdninger til homofile (Aftenposten, 13.9.2007; Bladet Tromsø, 14.9.2007). Hun har ikke benyttet seg av begrepene hatkriminalitet, hatvold eller homovold.

vare på seg selv og andre” (Moseng, 2007: 46). Rapporten har likevel blitt brukt som kilde for å dokumentere nettopp problemet hatkriminalitet mot homofile. Særlig pressen ga rapporten mye oppmerksomhet⁴³, og Nettavisen (21.5.2009) omtalte rapporten som en ”sjokkrapport”. Også politikere har benyttet seg av rapporten som belegg i påstander om at hatkriminalitet er et alvorlig sosialt problem. I åpningstalen til konferansen ”Mangfold og tygghet- en skeiv erfaringskonferanse”, som ble avholdt 13.september 2007, refererte daværende barne- og likestillingsminister Karita Bekkemellem til Bera Moseng sin undersøkelse om hatkriminalitet. I den forbindelse trakk Bekkemellem fram at ”Vi må aldri akseptere hatkriminalitet. Vold er ille uansett, men vold fordi du føler annerledes bryter deg ned som menneske. Hatkriminalitet er et underkommunisert problem i Norge” (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007). Knut Storberget uttalte til Aftenposten at ”Det som kommer fram i rapporten er svært alvorlig” (Aftenposten, 16.9.2007), og Håkon Haugli trekker også fram NOVA-rapporten som dokumentasjon på at vold mot homofile er et alvorlig problem i sin kronikk ”Må prioritere hatkriminalitet” i Bergens Tidende 28.7.2008.

Rapporten er den første i Norge som studerer voldsproblematikk blant tenåringer med utgangspunkt i representative data, og med et perspektiv knyttet til seksuell livsform og orientering (Moseng, 2007: 3). Da den første undersøkelsen i sitt slag finner at lesbiske/homofile/bifile tenåringer i mye større grad enn jevnaldrende heterofile oppgir at de utsettes for vold og trusler, er det i følge (Best, 2001) ikke så merkverdig at rapporten har fått mye oppmerksomhet. En enslig figur eller undersøkelse som slår fast at det er et høyt tall må implisere at det er alvorlig problem, siden det ikke finnes noe sammenligningsgrunnlag som kan si noe annet (Best, 2001: 127). Statistiske sammenligninger kan hjelpe på dette i følge Best, da to tall kan være med på avsløre en form for mønster.

Fra akademisk hold har rapporten til Moseng blitt kritisert for at den legger til grunn et endimensjonalt syn på seksualitet (Stefansen et. al. 2009). Med utgangspunkt i et flerdimensjonalt perspektiv på ungdom og seksuell orientering undersøker Stefansen og medarbeidere utsatthet for vold, mobbing og seksuell trakassering. Resultatene knyttet til

⁴³ Se blant annet Aftenposten 13.9.2007; NTB 13.9.2007; Aftenposten 14.9.2007; Dagsavisen 14.9.2007; NTB 14.9.2007; Aftenposten 15.9.2007; Dagsavisen, 17.9.2007.

blant annet grov vold står i sterk kontrast til Mosengs resultater, og dette knytter forfatterne til at spørsmålet om vold ikke hadde samme ordlyd i de to undersøkelsene. Stefansen et. al (2009) konkluderer med at deres resultater gir grunn til å nyansere det bildet de mener er i ferd med å feste seg i norsk offentlighet av unge homofile som svært utsatt for grove voldelige angrep.

6.5 Offerideologien som kulturell ressurs

I følge Ezzat A. Fattah (1991, etter Nielsen og Snare, 1998: 31) skaper den kulturen vi lever i legitime og ikke-legitime ofre, og noen mennesker oppleves som så verdiløse at ingen bryr seg om de blir viktimitisert. Dette gjelder for eksempel fanger i fengsler og sosialt utstøtte som homoseksuelle, prostituerte, alfonser, narkomane og hjemløse. Mye har skjedd siden Fattah skrev dette ut ifra en amerikansk kontekst i 1991, og som jeg har vist i dette kapitlet er det klare tendenser til at homofile har oppnådd en mer legitim status som offer. Det samme kan sies å gjelde også i en amerikansk kontekst (Jenness, 1995; Jenness og Grattet, 2001; Lyons, 2008).

Homofile som ofre tilhører den gruppen som Best (1999: 94) refererer til som *nye ofre*. Dette er ofre som har oppnådd oppmerksomhet de siste 30 årene, og som på samme måte som nye kriminalitetskategorier må også nye offerkategorier bringes til offentlig oppmerksomhet av påstandsløse leverandører. Den samtidige offerideologien som jeg beskrev i kapittel to kan ses på som utslaget av disse påstandene som oppsto rundt de nye ofrene. Påstander om forskjellige ofre var ofte gjensidig underbyggende; de benyttet seg av samme språk, forklaringer, taktikker og løsninger (Best, 1999: 103). Elementer i bestemte påstander utviklet seg altså til å bli kulturelle ressurser som kunne tilpasses et vidt spekter av ofre. Det er dette Best karakteriserer som den samtidige offerideologien.

Dette analyseredskapet er utviklet i en amerikansk kontekst der det er et enormt fokus på ofre⁴⁴, men denne oppgaven vil likevel se om det er mulig å finne elementer fra denne ideologien i en norsk kontekst. Det er viktig å huske på at offerideologien ikke er en generell

⁴⁴ Charles J. Sykes (1992) går så langt som å si at amerikanere har blitt en nasjon av selvproklamerende ofre.

ideologi som gjelder alle nye ofre, men heller en formular som kan anvendes stykkevis på forskjellige former for viktimisering (Best, 1999: 117).

6.5.1 Den samtidige offerideologien i forhold til påstander om homofile som ofre for hatkriminalitet

Kombinert gir de syv ideene, som former den samtidige offerideologien, et sterkt sett av ideer som gjør det lett for påstandsleverandører å identifisere og sette merkelapp på individer eller grupper av individer som ofre (Best, 1999: 103). I påstandene om homofile som ofre for hatkriminalitet er det særlig de fire første ideene Best (1999: 103-111) skisserer som har vært framtreddende, mens de tre siste så å si har vært fraværende.

Den første ideen går på at påstandsleverandører alltid vil hevde at viktimisering er utbredt. Som pekt på blant annet i kapittel fem sa flere påstandsleverandører at vi i Norge ikke har oversikt over hvor mange homofile som utsettes for hatkriminalitet, men mørketallene er store. Blant annet skriver Håkon Haugli i et debattinnlegg i Bergens Tidende 13.8.2007 at ”Hatkriminalitet mot homofile er et stort problem. Det er grunn til å tro at mørketallene er store og misforståelsene mange - også i Bergen.”

Den andre ideen går på at det er store konsekvenser knyttet til det å være offer. Påstandsleverandører nevner ofte psykologiske konsekvenser, noe som inviterer til en medikalisering eller patologisering av offeret. I forhold til homofile som ofre for hatkriminalitet har det vært fokus på både psykologiske og sosiale konsekvenser av å bli viktimisert. Av sosiale konsekvenser har Knut Storberget pekt på at hatkriminalitet mot homofile kan bidra til at unge homofile ikke tør å komme ut av skapet (Dagsavisen 18.8.2006), og i forbindelse med at kun tre homofile hadde anmeldt hatkriminalitet siden registreringen begynte trakk Pål Meland fram at ”Det er få saker, men hatkriminalitet rammer ikke bare den enkelte. Den skaper også frykt i hele grupper av befolkningen. Derfor er det viktig at dette tas på alvor” (Dagsavisen, 16.7.2007).

Den tredje ideen går på at viktimisering består av en klar grense mellom overgriper og offer. Skylden for viktimiseringen plasseres utenfor offeret, og slike påstander vil i følge Best portrettere overgriperen som mer mektig enn offeret. Et tydelig eksempel på en slik påstand er avisartiklene om den unge mannen som ble overfalt av en gjeng med ungdommer på trikken. Avisenes fortelling om en person som blir slått og sparket mens han ligger nede beskriver et asymmetrisk maktforhold mellom gjerningsperson(ene) og offer.

Den fjerde ideen går på at viktimisering ofte ikke blir anerkjent, noe Endsjø (2001) peker på i artikkelen jeg refererte til i begynnelsen av kapittel fem. Her argumenterer Endsjø for at media og politikerne ikke reagerte likt på drapene på de syv homofile mennene i perioden 1991-2000, og drapet på Benjamin Hermansen i 2001. To år senere peker Endsjø på dette i et debattinnlegg i Dagbladet (23.11.2005), og året etter skriver Håkon Haugli, Jon Reidar Øyan og Dag Øistein Endsjø i Dagbladet (25.5.2006) at til tross for at seks homofile menn ble drept på nittitallet på grunn av sin seksuelle legning, så inkluderer ikke straffelovens bestemmelser mot hatkriminalitet seksuell legning.

Kapittel 7. Hatkriminalitet som et institusjonalisert sosialt problem og policy domene

”Departementet løfter særlig frem som en skjerpende omstendighet at en straffbar handling er motivert av fordommer og hat («hatmotiverte lovbrudd» eller «hatkriminalitet»)(Ot.prp. 8 2007-2008).

7.1 Innledning

Tradisjonelt sett har sosiologer, som er interessert i politikk, analysert veksten og fallet til demokratiske regjeringer, distribusjonen av den politiske makta, individuell politisk deltagelse og stemmegivning (Burnstein, 1991: 327). Siden slutten av 1980-årene har derimot fokus rettet seg mot policy domener, en komponent av det politiske systemet som er organisert rundt selvstendige politiske spørsmål. Disse blir konstruert av aktører som er aktive i politiske spørsmål (Burnstein, 1991: 328). Et policy domene består av nettverk av aktører som deler en interesse for et bestemt politisk saksområde (Best, 2008: 196). Spørsmålet jeg stiller i dette kapittelet er da blant om hatkriminalitet har blitt et eget policy domene i Norge. Selv om disse teoriene er utviklet i en amerikansk kontekst kan disse perspektivene også være nyttige i analyser av norske forhold. På samme måte som Kongressen i USA har komiteer, som behandler forskjellige saksområder, har også Norges Storting dette. I begge land er også statlige virksomheter og administrative enheter, forskningsinstitusjoner, interessegrupper og andre eksperter med på å påvirke politikken og lovgivningen i det aktuelle domene.

Jenness og Grattet (2001) referer hyppig til hatkriminalitet som et eget policy domene. For dem impliserer begrepet policy domene at årsakene og konsekvensene av et sosialt problem ikke fullt ut kan forstås uten en helhetsforståelse av de større prosesser som identifiserer, definerer og generer problemet. Policy domener er forankret i sosiale konstruksjoner, og begrepet referer for det første til kollektive aktører (politikere, eksperter, interessegrupper) som har oppnådd legitimitet til å snakke om/uttale seg om bestemte saksforhold og for det andre til kulturelle logikker, teorier, rammeverk og ideologier som aktørene trekker på når de konstruerer sosiale problemer (Burnstein, 1999; Jenness og Grattet, 2001: 6).

I tillegg går jeg i dette kapittelet det jeg tidligere har nevnt som institusjonalisering nærmere etter i sømmene. I følge Best (1999: 173) er forskjellen mellom kortlevde

kriminalitetsproblemer og institusjonaliserte kriminalitetskategorier at institusjonaliseringen krever at noen påtar seg eierskap over problemet. Disse aktørene fungerer da som autoriteter på området, og kan komme med forslag til hvordan man skal angripe problemet. Et poeng blir da å undersøke hvem det er som besitter disse autoritetsposisjonene, og om det er mulig å peke på om noen bestemte aktører besitter eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet.

7.2 Et prioritert justispolitisk område

Som allerede vist tidligere i denne oppgaven har hatkriminalitet så langt vist seg å være et levedyktig sosialt problem. Begrepet dukket for alvor opp i dagspressen sommeren 2006. Kun kort tid etterpå ble det plukket opp av politikere, politiet og aktivister for å beskrive kriminalitet mot bestemte minoritetsgrupper som er motivert ut ifra deres faktiske eller opplevde tilhørighet i denne gruppen. Hatkriminalitet er fortsatt et prioritert område for justissektoren (Prop. 1 S 2009-2010), og Politidirektoratet (2007: 38) påpeker at de gjennom de siste års styringsdokumenter fra den overordnede myndighet har fått i oppdrag å prioritere hatkriminalitet. Ifølge Prop. 1 S 2009-2010 er et av hovedmålene for justissektoren å ivareta rettssikkerheten for individer og grupper, og et av delmålene under dette hovedmålet er å bekjempe rasisme, etnisk diskriminering og hatkriminalitet. Proposisjonen vektlegger at hatkriminalitet er kriminalitet som ikke bare rammer det enkelte offeret, men også andre med samme bakgrunn.

Det kan være interessant å peke på at hatkriminalitet ikke inngår som et delmål som skal bekjempes i budsjettforslag fra Bondevik II- Regjeringen. Blant annet nevner denne regjeringens siste budsjettforslag for justissektoren, St.prp. 1 2005-2006, kun rasisme og etnisk diskriminering som delmål under hovedmålet "Ivareta rettssikkerheten for individer og grupper". Alle proposisjoner for hvert budsjettår under Stoltenberg II- Regjeringen, (St.prp. 1 2006-2006; St.prp. 1 2007-2008; St.prp. 1 2008-2009; Prop. 1 S 2009-2010), har imidlertid som delmål å bekjempe hatkriminalitet under hovedmålet "Ivareta rettssikkerheten for individer og grupper". Regjeringen Stoltenberg III ser også ut til å videreføre arbeidet mot hatkriminalitet, noe det pekes på i den så kalte Soria Moria- Erklæringen II (Statsministerens Kontor, 2009). I motsetning til de forrige regjeringene er altså hatkriminalitet et prioritert område for den nåværende Regjeringen, noe justisministeren har påpekt ved flere anledninger, og som jeg har vist gjennom denne oppgaven. Jeg vil derfor diskutere Regjeringens rolle i

policy domenet hatkriminalitet, og stille spørsmål om det er mulig å si noe om hvorfor akkurat denne Regjeringen har satt hatkriminalitet på dagsorden.

7.1.2 På Regjeringens agenda

Den norske Regjeringen har vært en viktig aktør når det gjelder å sette hatkriminalitet på dagsorden. Justis- og politidepartementet har vedtatt innføringen av en særskilt registrering av hatkriminalitet i politiets straffesaksregister (Meland, 2007: 3), og de har lagt fram lovforslaget Ot.prp. 8 2007-2008 der hatkriminalitet løftes fram som en skjerpene omstendighet. I tillegg har justisminister Knut Storberget blitt kåret til ”homominister” av Arbeiderpartiets homonettverk, med den begrunnelse at Storberget blant annet har tatt opp parallellen mellom hatkriminalitet og et lovverk som diskriminerer (Blikk 20.10.2008b; Gaysir 20.10.2008b). Dersom man kan snakke om at hatkriminalitet utgjør et distinkt policy domene, er det liten tvil om at Regjeringen er en sentral aktør her. Det er selvsagt ikke merkverdig at den utøvende makt i et land har innflytelse på den politikken som føres, men dette er første gang en norsk regjering har tatt tak i problemet hatkriminalitet. Av den grunn er det interessant å undersøke hvordan denne aktøren forholder seg til, forstår og gir mening til begrepet hatkriminalitet.

Siden kriminalitet er overtredelse av straffeloven er styresmaktens engasjement i å vedta lover og etablere prosedyrer for håndhevelse vesentlig i institusjonaliseringen av en ny kriminalitetskategori (Best, 1999: 66), men på samme måte som andre påstandsløse leverandører må politiske beslutningstakere forklare og rettferdiggjøre sine handlinger i den forstand at de må overbevise at deres politikk er forstandig og hensiktsmessig (Best, 2008: 212). Igjen ser en viktigheten av overtalelse og retorikk i konstruksjonsprosessen av nye sosiale problemer. Det kan også stilles spørsmål om hatkriminalitet tjener et symbolsk formål. Politiske ytringer kan også inneholde verdier som har til hensikt å fremme bestemte konstruksjoner av verden. Toulmin (1958) skriver at hjemmelen i argumentasjonen fremkaller verdier, og symbolsk politikk kan tenkes på som en slik hjemmel der politiske beslutningstakere må overbevise om at de har gjort det riktige for de rette grunnene. Nettopp her kan verdier spille en sentral rolle.

I lovforslaget Ot.prp. 8 2007-2008 løftes altså hatkriminalitet frem som en skjerpene omstendighet. Begrunnelsen, eller hjemmelen, til hvorfor hatkriminalitet bør være en skjerpene omstendighet henviser til verdier som rettsvern for utsatte grupper, mangfold,

likeverd og friheten til å leve ut som den personen man er. Dette er verdier som tidligere har blitt vist til av forskjellige aktører. Om hatkriminalitet pekes det på at

Slike handlinger angriper menneskers rett til en trygg livsutfoldelse uavhengig av overbevisning, utseende, opprinnelse eller seksuelle preferanser. Hatmotivert kriminalitet skaper frykt og begrensinger i livsutfoldelsen ikke bare hos dem som er direkte rammet, men også hos andre som er i en liknende situasjon. Slike straffbare handlinger mener departementet det må reageres strengere mot enn i dag, og foreslår en bestemmelse om at det skal tas i betraktning som straffeskjerpene at lovbruddet har bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern (Ot.prp. 8 2007-2008).

Den 7.mars 2008 ble lovforslaget sanksjonert, og ifølge § 77 bokstav i er det en skjerpene omstendighet dersom lovbruddet "[...] har sin bakgrunn i andres religion eller livssyn hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern" (Besl. O. nr. 43 2007-2008). Loven er altså vedtatt, men ikke trådt i kraft.

For å vende tilbake til innholdet i selve proposisjonen løfter justisdepartementet fram det symbolske innholdet ved hatkriminalitet. Selv om definisjoner av hatkriminalitet varierer fra stat til stat, så vektlegges det symbolske innholdet som et viktig fellestrekk for all hatkriminalitet (Berk, Boyd og Hammer, 2003: 54). Når det i proposisjonen står at "Hatmotivert kriminalitet skaper frykt og begrensinger i livsutfoldelsen ikke bare hos dem som er direkte rammet, men også hos andre som er i en liknende situasjon" (Ot.prp. 8 2007-2008) vektlegges nettopp det symbolske ved hatkriminalitet. Hatkriminalitet markerer noe utover den konkrete handlingen, og blant annet derfor må hatkriminalitet straffes hardere. Ved å gjøre hatkriminalitet til en skjerpene omstendighet sendes det også et politisk signal om at dette er handlinger som ikke aksepteres begrunnet i de overnevnte verdiene, og hatkriminalitet tjener da et symbolsk formål. Verdiene som det vises til fungerer retorisk (hjemmel) ved at de brukes for å overbevise om nettopp dette politiske standpunktet.

Det er ikke kun gjennom lovforslaget at Regjeringen har tatt opp hatkriminalitet som et sosialt problem. I NOU 2009: 14 *Et helhetlig diskrimineringsvern* står det om hatkriminalitet at "Vi ser at visse grupper er særlig utsatt for trakassering, vold og hatkriminalitet. Disse problemene kan gå i arv fra generasjon til generasjon" (NOU, 2009: 14: 37). Det gis ingen forklaring eller definisjon på hva hatkriminalitet er i denne NOUen, men denne kan likevel ses på som en påstand om at hatkriminalitet er et sosialt problem, noe som

går eksplisitt fram av tekstutdraget. Også i Regjeringens handlingsplan *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transepersoner 2009-2012* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008) tas hatkriminalitet opp. Handlingsplanen inneholder 64 tiltak, og tiltakene nummer 56 og 58 omhandler hatkriminalitet, mens tiltak 57 omhandler hatvold. Alle tre tiltakene ligger under kapittelet ”Rettslig stilling, politi og påtalemyndighet”, og for alle tre tiltakene er Justis- og politidepartementet ansvarlig for gjennomføringen. Tiltak 56 handler om opplæring i hatkriminalitet og i lesbiske, homofile, bifile og transepersoner- perspektiv. Tiltak 57 går på at det i perioden 2009-2012 skal gjennomføres en undersøkelse for å kartlegge omfang, særtrekk og sammenhenger ved tilfeller av hatvold rettet mot lesbiske, bifile og transepersoner. Det siste tiltaket går på at Justis- og politidepartementet skal gjennomgå det registreringssystemet som ble innført 22. November 2006. Heller ikke i denne handlingsplanen gis det noen definisjon eller forklaring av hva hatkriminalitet er, men dette kan ses på som om hatkriminalitet har utviklet seg til et policy domene som ikke lenger har behov for noen forklaring.

7.1.3 Justiskomiteen og hatkriminalitet

Christie (2004a: 53) skriver om hvordan bekjempelse av kriminalitet kan ses på som en egen arena, noe som er fruktbart i denne sammenhengen. Kriminaliteten har blitt sentrum for politisk oppmerksomhet, og Stortingets justiskomite er stedet for kriminalpolitikk. Det er derfor interessant å undersøke hvordan hatkriminalitet presenteres og konstrueres i justiskomiteen, av komiteenes medlemmer i Odelstinget og i møter på Stortinget.

Lovforslaget Ot.prp. 8 2007-2008 ble tildelt justiskomiteen den 15. november 2007 og innstilling ble avgitt den 5. februar 2008. På samme måte som Justis- og politidepartementet løfter fram hatkriminalitet som en skjerpene omstendighet, løfter også komiteens flertall⁴⁵ særlig fram hatkriminalitet som en skjerpene omstendighet (Innst. O. Nr. 29 2007-2008: 11). Hatkriminalitet defineres i innstillingen som hatmotiverte lovbrudd der den straffbare handlingen er motivert av hat og fordommer. Med andre ord en definisjon som er rimelig lik andre definisjoner av hatkriminalitet. Begrunnelsen for hvorfor hatkriminalitet bør anses som

⁴⁵ Medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Høyre. Stortingets justiskomite består av politikere fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Høyre og Fremskrittspartiet i perioden 2005-2009.

en skjerpene omstendighet er meget lik den som gis av Regjeringen i form av Ot.prp. Nr. 8 2007-2008. Av Justiskomiteen trekkes det frem at hatkriminalitet angriper menneskers rett til å bli behandlet likt uavhengig av religiøs overbevisning, etnisitet, seksuell legning eller nedsatt funksjonsevne, og at slik kriminalitet ikke bare rammer det direkte offeret, men også andre med samme bakgrunn. Dette kan ses på som hjemler i argumentasjonen. Disse hjemlene, som henviser til verdier, kan sies å være både sosialdemokratiske og liberalistiske. For eksempel gjelder dette likhetsidealet og individets frihet til fritt å leve ut sin legning uten å risikere å bli utsatt for kriminalitet.

Fremskrittspartiet er det eneste politiske partiet som har stilt seg kritisk til en lovgivning der hatkriminalitet er en skjerpene omstendighet. Dette kommer også fram i innstillingen til Odelstinget. Påstander om sosiale problemer inspirerer ofte motpåstander, noe Fremskrittspartiet i denne sammenhengen kan sies å produsere. Dette er altså påstander som står i opposisjon til de opprinnelige påstandene om at et forhold er å forstå som et sosialt problem. Blant annet kommer det frem i innstillingen til Odelstinget at komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er enige i en lovfesting av skjerpene omstendigheter, men de er uenige i en lovfesting av skjerpet straff på bakgrunn av om handlingen har sin bakgrunn i religion, etnisitet eller seksuell legning mv. (Innst. O. Nr. 29 2007-2008: 11). Også under debatten i Odelstinget 12. 2.2008 påpekte justiskomiteens medlem fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, at hans parti mener loven skal være blind med tanke på hvordan forbrytelsen er begått. Ellingsen mener en lovgivning der hatkriminalitet er en skjerpene omstendighet fører til at man graderer kriminalitet ut ifra hva den er begrunnet i. Denne motpåstanden hviler altså på en hjemmel om at man i et demokrati bør ha universelle rettsregler, og at ingen grupper kan kreve ekstra beskyttelse.

Fra justiskomiteen har det også kommet forsøk på det som kalles *domeneekspansjon*, som innebærer at påstandsløse leverandører tilbyr nye definisjoner for dermed å utvide grensene for det fenomenet som er under diskusjon (Jenness og Grattet, 2001: 54). Jenness og Grattet viser hvordan hatkriminalitet ble gitt ny mening i USA ved at man inkluderte seksuell orientering som offerstatus i forhold til hatkriminalitet. I forhold til domeneekspansjon fra norsk politisk foreslo justiskomiteens medlemmer fra Høyre at "Stortinget ber Regjeringen i løpet av 2008 om å fremlegge forslag som sørger for at hatkriminalitet på grunnlag av "annen status" gis det samme lovmessige vern som annen hatkriminalitet" (Innst. O. Nr. 29 2007-2008: 12-13). I forbindelse med forslaget til Høyre uttalte André Oktay Dahl til Blikk.no at

”Vi har for eksempel hørt om vold mot transeksuelle og andre vi frykter ikke omfattes av lovforslaget. Dette vil bli dekket under ”annen status” (Blikk 21.10.2008). Medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti sluttet seg ikke til forslaget fra Høyre med den begrunnelse at dersom kretsen av de som gis uttrykkelig vern utvides, vil dette kun føre til at bestemmelsen utvannes og dermed mister sin effekt (Innst. O. Nr. 29 2007-2008: 13). Også justisministeren stilte seg kritisk til dette forslaget da innstillingen ble debattert i Odelstinget. Han uttalte blant annet: ”Det vi er betenkt over, er at vi lager en så omfattende bestemmelse at den taper sin effekt ved at det meste vil kunne falle inn under dette” og ”Vi ønsket nettopp å markere at i noen anledninger hvor det er viktige grupper å beskytte, skal man ha et særlig strafferettslig vern” (Odelstinget, 2008: 245). Forslaget ble omgjort til et oversendingsforslag, men forslaget fra Dahl ble forkastet med 87 mot 22 stemmer (Stortinget, 2008b; Stortinget, 2009).

Alle disse eksemplene viser hvordan hatkriminalitet tildeles ulik mening. Det er enighet blant justiskomiteens flertall at hatkriminalitet bør være en skjerpene omstendighet, mens Fremskrittspartiet som eneste parti er motstandere av en slik bestemmelse da de mener at handlingens grovhet og følgen for offeret bør vektlegges til fordel for gjerningsmannens motivasjon. Definisjonen av hatkriminalitet er det enighet om, men hvilke grupper som skal inkluderes som ofre for hatkriminalitet er det ikke konsensus om. Dette viser at det ikke er gitt hva hatkriminalitet er, og at det verken er enighet om at hatkriminalitet bør være skjerpene eller hvem som bør inkluderes under dette paraplybegrepet. I Norge ble for eksempel nedsatt funksjonsevne inkludert med det samme, men i USA kom ikke dette med i lovgivningen før 1996 (Jenness og Grattet, 2001: 71).

7.2 Institusjonaliseringen av hatkriminalitet: Hvem har eierskap?

Som allerede nevnt krever institusjonaliseringen av ny kriminalitet at noen påtar seg eierskap, men å avgjøre eierskap over en kriminalitetskategori kan være en utfordring. Tanken om at sosiale eller offentlige problemer kunne ha eiere ble først lansert av Gusfield (1981: 10-11). For han handler eierskap om at i den offentlige debatten så har ikke alle grupper like mye makt, innflytelse og autoritet til å definere problemets virkelighet. Muligheten til å skape og påvirke den offentlige definisjonen av problemet refereres til som eierskap, og de som eier et problem kan komme med påstander som blir tatt på alvor. Disse aktørene blir også henvendt til av andre når det gjelder løsninger på problemet. Med andre ord har de autoritet på feltet, og

selv om de møter motstand fra andre grupper er det disse aktørene som publikum lytter til. Forskjellige grupper og institusjoner har autoritet og innflytelse på forståelsen og definisjonen av forskjellige problemer til forskjellige tider. Hatkriminalitet har kun eksistert som et sosialt problem i Norge noen år, så det er begrenset hvor mange eiere problemet kan ha hatt.

7.2.1 En, flere eller ingen eiere?

Gjennom flere arbeider har Best videreutviklet Gusfields tanker om eierskap over sosiale problemer. For Best (1990: 12) oppnår aktører eierskap når deres konstruksjon av et problem vinner aksept. Anvendt på hatkriminalitet kan man si at en sosial gruppe oppnår eierskap over hatkriminalitet dersom hatkriminalitet oppfattes som noe som rammer nettopp denne gruppen. Det kan likevel fort bli ullent å snakke om hele sosiale grupper som eiere av sosiale problemer. I forhold til hatkriminalitet er det likevel en sosial gruppe som i større grad enn andre har blitt knyttet til dette fenomenet. Et gjennomgående trekk ved retorikken og påstandene rundt hatkriminalitet er at de har fokusert på vold mot homofile. Flere av påstandsleverandørene er selv åpne homofile, men det er meget upresist å snakke om homofile som eiere av det sosiale problemet hatkriminalitet. Det samme kan sies om en tildeler rollen som eier til den udefinerte aktøren ”homobevegelsen”. Retorikken rundt et sosialt problem får likevel konsekvenser da den kan være med på å ramme inn problemet. Altså hvordan problemet forstås. Påstander om at hatkriminalitet er et problem vil da innebære at publikum anser at kriminalitet (spesielt vold) mot homofile er et problem. Dette skjedde til en viss grad i USA på begynnelsen av 1990-tallet da homofile aktivister i enkelte tilfeller satte likhetstegn mellom den generelle kategorien hatkriminalitet og voldelige angrep på homofile (Best, 1999: 62). Men det er ikke en måte å forstå hatkriminalitet på. Politisk og juridisk omfatter begrepet hatkriminalitet flere forskjellige grupper. I forhold til hatkriminalitet er det kanskje mer presist å snakke om eierskap i forhold til det Gusfield (1981) skriver om som muligheten til å skape og påvirke den offentlige definisjonen av et problem. Altså aktører som fungerer som autoriteter på det aktuelle området, og som blir rådspurt av media og politikere.

Best (1999; 2008) knytter i stor grad eierskap av sosiale problemer til sosiale bevegelser eller som han kaller det; *social movement organizations* (SMO). Dette er organisasjoner som er del av en større bevegelse. NACCP er i USA en organisasjon under den større borgerrettighetsbevegelsen, mens LLH kan ses på som en organisasjon under den større homobevegelsen. For Gusfield (1981; 1989) er det derimot ikke slik at eierskap nødvendigvis

behøver å knytte seg til SMO. Han viser hvordan eierskapet over drikking som problem i USA har skiftet fra kirken, til universitetene, til leger, de som drikker selv og de politiske myndighetene (Gusfield, 1981: 11). Sosiale problemer kan skifte eiere, de kan ha flere eiere eller så kan ingen påta seg eierskap (Best, 2008: 86-89). Ved sistnevnte tilfelle vil det sosiale problemet ofte forsvinne gradvis. Dette skjer også hvis det kun er media som påtar seg eierskap (Best, 1999: 46). I kapittel fem viste jeg at dagspressen spilte en sentral rolle som påstandsleverandører sommeren 2006, men dersom det kun hadde vært pressen som hadde fungert som påstandsleverandør, ville hatkriminalitet altså ikke blitt institusjonalisert ifølge Best.

Det er særlig to aktører som kan identifiseres som eiere av det sosiale problemet hatkriminalitet. I kapittel seks pekte jeg på at det har vært et tett samarbeid mellom interesseorganisasjonen LLH og regjeringsmyndighetene. Disse to aktørene har vært aktive påstandsleverandører på hver sin måte. Gjennom demonstrasjonstog, intervjuer i media og kampanjen mot hatkriminalitet har organisasjonen satt problemet hatkriminalitet på dagsorden, mens Regjeringen har vært den aktøren som har villet løse problemet hatkriminalitet.

7.2.2 Hatkriminalitet på plakaten

Det har ikke vært en anti-hatkriminalitetsbevegelse i Norge som har tilegnet seg eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet. I USA oppsto det på slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet en koalisjon av forskjellige SMOer, bestående av ulike minoritetsgrupper som til sammen dannet en ny sosial bevegelse, som hadde til formål å rette oppmerksomhet mot hatkriminalitet som sosialt problem (Jenness og Grattet, 2001). Denne sosiale bevegelsen fikk etter hvert eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet, men etter hvert som hatkriminalitet ble institusjonalisert ble spørsmålet om eierskap kjempet om (Best, 1999: 60). Det kan derfor argumenteres for at SMOer tjener som eiere av det sosiale problemet tidlig i institusjonaliseringsprosessen. Disse organisasjonene kan sette hatkriminalitet på dagsorden, noe som skjedde da det ble gjennomført en undersøkelse om vold mot homofile og lesbiske tenåringer og en påfølgende kampanje mot hatkriminalitet.

Ifølge Best (2008: 88-89) er det tre måter eierskap over et sosialt problem kan utvikle seg på når aktivister eller sosiale bevegelser begynner å trekke oppmerksomheten mot en bekymringsfull tilstand som ikke har blitt anerkjent tidligere. For det første kan ingen påta seg

eierskap, og dersom det ikke finnes eiere som kan minne folk på et problems viktighet, er det stor sannsynlighet for at dette problemet vil forsvinne fra offentligheten. Den andre muligheten er at det etableres en ny SMO som kan anta eierskap, og den siste muligheten er at en eksisterende SMO kan anta seg eierskap over det nye spørsmålet. Eksisterende SMOer er effektive eiere av sosiale problemer fordi de allerede har ledere, medlemmer, penger, kontorer og kontakter med politikere og media, med andre ord ressurser (Best, 1999: 64). At en eksisterende SMO så fort fikk eierskap over det sosiale problemet hatkriminalitet i Norge kan derfor tenkes å være noe av grunnen til at dette problemet så fort ble gjenstand for politisk oppmerksomhet, og at det ble så raskt institusjonalisert.

7.2.3 Regjeringsmyndighetene: Mottakere og utløsere av påstander om sosiale problemer

Der interesseorganisasjoner kan ses på som de som setter problemet på dagsorden, kan regjeringsmyndighetene ses på som de som setter seg fore å løse problemet. Dette har den norske Regjeringen gjort gjennom blant annet å vedta registreringen av hatkriminalitet i politiets straffesaksregister. I tillegg har den har sendt ut lovforslaget Ot.prp. 8 2007-2008, gitt beskjed til politiet at etterforskningen av hatkriminalitet skal prioriteres og gitt pengestøtte til prosjekter mot hatkriminalitet. Dette kan knyttes til det Gusfield (1981: 13-14) beskriver som politisk ansvarsforhold som ble nevnt i kapittel fem. Når regjeringsmyndighetene antar eierskap over et sosialt problem kan det argumenteres for at det sosiale problemet går inn i en ny fase. Som et siste steg i institusjonaliseringsprosessen blir hatkriminalitet, når Regjeringen antar eierskap, i mye større grad et selvstendig domene. De politiske myndighetene har, i langt større grad enn interesseorganisasjoner, ressurser til å holde fokus på en bestemt type av kriminalitet over tid (Best, 1999: 66). Selv om det sosiale problemet hatkriminalitet nå i stor grad kan knyttes til Regjeringen, vil det fortsatt være slik at LLH forblir en autoritet som blant annet media kan henvende seg til. De har allerede etablert sin posisjon, og det er stor sannsynlighet for at representanter for LLH vil bli intervjuet dersom homofile, som blir utsatt for hatkriminalitet, står fram i media.

Der LLH kan sies å være en autoritet når det kommer til hatkriminalitet mot homofile, kan Regjeringen sies å være en autoritet når det gjelder hatkriminalitet mot andre grupper.

Justisministeren har ved flere anledninger kommentert enkeltsaker der etniske eller religiøse minoriteter har blitt utsatt for hatkriminalitet⁴⁶. Ved alle anledninger har ministeren uttalt at dette er uakseptabel kriminalitet som skal bekjempes hardt. I tillegg til å være en aktør som mottar påstander om sosiale problemer, som de politiske myndighetene ofte er, vitner disse og tidligere eksempler på at Regjeringen ikke bare er en mottaker, men også en utløser av påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem i Norge.

Fra Regjeringens side ble hatkriminalitet raskt et prioritert område, og institusjonaliseringen av hatkriminalitet skjedde fort. Det har nok imidlertid ligget noen viktige kontekstuelle faktorer til grunn som har åpnet for at andre ting enn forhold knyttet til handlingen og skaden skulle være enerådende for straffevurderingen. Andre land hadde allerede vedtatt liknende bestemmelser, OSSE hadde oppmuntret medlemslandene til å innhente og registrere pålitelig informasjon og statistikk over hatkriminalitet (St. meld.nr. 32 2003-2004; St. meld.nr. 35 2004-2005) og det hadde pågått arbeid på straffelovsområdet en god stund gjennom endringene av straffeloven (se blant annet Ot.prp. nr. 90 2003-2004; Innst. O. nr. 72 2004-2005). I tillegg hadde fornærmedeutvalget blitt oppnevnt og utgitt en utredning (NOU, 2006: 10) og i 2005 besluttet Regjeringen å sanksjonere og sette i kraft et nytt straffebud mot vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet, 2005). Alle disse faktorene kan, i tillegg til det nære samarbeidet med LLH beskrevet i underkapittel 6.4.2, være med på å forklare den raske konstruksjons- og institusjonaliseringsprosessen av hatkriminalitet fra regjeringsmyndighetene sin side.

⁴⁶ Se blant annet TV-2 Nyhetene 1.4.2008 (bolig utsatt for tagging med rasistiske og anti-islamske slagord); Dagsavisen 23.7.2008 (skudd mot asylmottak, Storberget uttaler at handlingen tyder på hatkriminalitet); Aftenposten 15.9.2008 (bekymring etter flere tilfeller av rasistisk motivert vold).

Kapittel 8. Avslutning og oppsummerende bemerkninger

8.1 Innledning

Identitetstyveri, blind vold, gjengvoldtekt, daterape, homovold og hatkriminalitet. Nye kriminalitetskategorier og sosiale problemer har ofte fengende og skremmende navn. Fra å være noe knapt nok noen har hørt om, går slike nye begreper over til å bli en del av dagligtalen vår. Noen forsvinner etter en kort tid i media, mens andre blir institusjonalisert. I denne oppgaven har jeg vist hvordan hatkriminalitet har blitt institusjonalisert, ikke bare som et sosialt problem, men også som en distinkt kriminalitetskategori i Norge. Dette har vært en prosess som har tatt relativt kort tid. Det er også mulig å spore tendenser som tilsier at hatkriminalitet begynner å bli en vanligere og vanligere betegnelse i det norske samfunnet. Søker man på *hatkriminalitet* i Google kommer det opp over 14 500 treff, og den 10. august 2009 dukket det også opp en egen artikkel om hatkriminalitet på den interaktive encyklopedien Wikipedia. Det er imidlertid viktig å huske på at selv om hatkriminalitet har blitt institusjonalisert som sosialt problem og kriminalitetskategori, så vil begrepet redefineres og forståelsen av begrepet forhandles mellom aktører også i fremtida. Konstruksjonen av sosiale problemer og kriminalitet er med andre ord en kontinuerlig prosess.

Debatter som knytter seg til forskjellige aspekter ved begrepet hatkriminalitet vil dukke opp fra tid til annen, selv etter institusjonaliseringen. Senest i august 2009 ble hatkriminalitet mot homofile utført av personer med muslimsk bakgrunn igjen et tema da et homofilt par på Grønland ble stoppet av mann som angivelig uttalte: ”Det der liker jeg ikke. Dette er en muslimsk bydel”, og som deretter sparket den ene av de to bakfra (Dagbladet 19.8.2009). Debatten fortsatte en liten stund, og Håkon Haugli skrev i et debattinnlegg at ”Vold mot homofile er ikke et mediaskapt fenomen. Det er et reelt, men ofte usynlig problem” (Dagsavisen 26.8.2009). Han har rett i at vold mot homofile er reelt, og et problem blir det ved at noen anerkjenner det som et problem, slik han gjør i teksten.

Høsten 2009 dukket det også for første gang opp sekundær påstandsleveranse i form av populærkultur da forfatter Anne Holt ga ut romanen *Pengemannen* som handler om hatkriminalitet (Dagbladet 9.5.2009). I intervjuet med Dagbladet sier Holt at boka tar for seg hva som skjer når enkeltindivider som hater slår seg sammen i organisasjoner. Slike organisasjoner som Holt beskriver omtales gjerne som *hate groups* (Roy, 2002; Perry, 2003b), og Holt forteller at hun fikk inspirasjon til boka etter at hun leste om en fjiianer som ble drept

på ferie i USA fordi han ble oppfattet som homofil (Dagbladet 9.5.2009). I tillegg hadde også Fritt Ord-debatten om Nina Karin Monsen gitt inspirasjon i innspurten av boka, og hun avslører at hun som research for boka har lest rapporten fra politidirektoratet som utkom i januar 2009. I teorikapittelet ble det nevnt at tidligere påstander om sosiale problemer kan fungere som kulturelle ressurser for nye påstander. Ved å benytte seg av tilgjengelige påstander trekker altså forfatteren på én av mange tilgjengelige kulturelle ressurser om det sosiale problemet hatkriminalitet. Det er ikke utenkelig at det fremover vil komme flere populærkulturelle bidrag i Norge som behandler dette temaet, noe som har vært tilfelle i USA der flere filmer og bøker har blitt utgitt med hatkriminalitet som tema. Etter hvert som det blir produsert mer statistikk over omfanget av hatkriminalitet, vil nok også disse gå inn i reservoaret av tilgjengelige kulturelle ressurser.

8.2 Om oppgavens problemstilling og funn

I et avslutningskapittel i en masteroppgave ser man gjerne bakover og prøver å beskrive hva som er hovedfunnene i oppgaven. Mange prøver også å komme med en konklusjon, men i en kvalitativ oppgave som denne, med mange momenter, er ikke det alltid like lett. I større grad er det lettere å ta for seg selve problemstillingen i et slikt kapittel. For eksempel kan man stille seg spørsmål om man har svart tilstrekkelig på problemstillingen, eller om det i det hele tatt er mulig å svare på den problemstillingen som ligger til grunn for forskningsopplegget.

I første omgang var jeg interessert i å gjøre en analyse inspirert av Christie (2004a) og hans tanker om hvordan samfunnet klassifiserer noen handlinger som kriminelle, og andre som ikke-kriminelle. Etter hvert som jeg begynte å jobbe med denne problemstillingen fant jeg ut at dette kunne bli problematisk. Hatkriminalitet er ikke ny kriminalitet, men allerede straffbare handlinger der man tillegger gjerningspersonens motivasjon stor vekt. Dette er med andre ord en ny kriminalitetskategori, men også et nytt sosialt problem som fra 2006 har blitt viet politisk oppmerksomhet. Etter å ha lest en del litteratur om konstruksjonen av sosiale problemer fra USA, begynte jeg å se flere likhetstrekk med hvordan hatkriminalitet ble gjenstand for offentlig og politisk oppmerksomhet i Norge.

Denne oppgaven har altså søkt å svare på spørsmål som knytter seg til dette. Gjennom arbeidet med dokumentariske kilder fant jeg at hatkriminalitet for alvor ble ansett som et sosialt problem fra sommeren 2006, da flere aviser skrev om homofile menn som ble utsatt for hatkriminalitet. Hatkriminalitet mot homofile ble raskt et tema i nyhetsartikler og på

debattsidene, få måneder senere kom Regjeringen på banen og lovet strengere straff for hatkriminalitet og Justis- og politidepartementet påla politiet å registrere hatkriminalitet. Med andre ord har det vært en vellykket konstruksjonsprosess der hatkriminalitet på kort tid har blitt institusjonalisert som et sosialt problem og som en ny kriminalitetskategori. Oppgaven har søkt å beskrive denne prosessen, samt å peke på de aktører som fremstår som de viktigste påstandsliverandørene. I figur 8.1 fremstilles en kronologisk oversikt over sentrale aktører og påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem.

Figur 8.1. Kronologisk oversikt over sentrale aktører og påstander om at hatkriminalitet er et sosialt problem

Sommer 2006	<p>Media i form av dagspressen, interesseorganisasjonen LLH, Håkon Haugli, Knut Olav Åmås.</p> <p>Flere homofile menn står fram og sier de har blitt utsatt for hatkriminalitet grunnet deres seksuelle legning</p>
Høst 2006	<p>Regjeringen i form av Knut Storberget kommer på banen og lover at hatkriminalitet skal registreres og straffes hardere. Han blir senere kronet ”homominister”.</p>
Vinter 2007	<p>Politirapporten <i>Hatkriminalitet- kriminalitet basert på hat og fordommer</i> publiseres.</p>
Høst 2007	<p>NOVA-rapporten <i>Vold mot lesbiske og homofile tenåringer</i> publiseres og får bred dekning i media.</p>
Vår 2008	<p>Endring i straffeloven. § 77 bokstav i. Skjerpene omstendigheter. Ved straffutmålingen skal det i skjerpene retning især tas i betraktning at lovbruddet:</p> <p style="padding-left: 40px;">Har sin bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støtter an mot grupper med et særskilt behov for vern.</p>
Sommer 2008	<p>Skuddene mot Hvalstad asylmottak. Knut Storberget trekker inn hatkriminalitet som mulig forklaring.</p>
Høst 2008	<p>NRK kan melde om 130 anmeldelser av hatkriminalitet i 2007.</p> <p>Knut Storberget uttaler at biskop Ole Christian Kvarmes uttalelser om homofile gir grobunn for hatkriminalitet.</p> <p>En 48 år gammel mann med kurdisk bakgrunn blir overfalt på Mortensrud, og hatkriminalitet blir trukket inn som mulig forklaring</p>
Vinter 2009	<p>En rapport fra Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt fastslår at det i 2007 ble registrert 257 anmeldelser med et motiv knyttet til hatkriminalitet. Av disse var 209 registrert med motiv rase/etnisk tilhørighet, 19 med motiv religion og 29 med motiv seksuell legning.</p>
Høst 2009	<p>Politiets nasjonale innbyggerundersøkelse for 2008 viser at to prosent av befolkningen har vært utsatt for hatkriminalitet.</p> <p>Anne Holt gir ut krimroman med hatkriminalitet som tema.</p>

I tillegg til dette har oppgaven også hatt en problemstilling som har stilt spørsmål om hvordan homofile offentlig har blitt konstruert som ofre for hatkriminalitet. Homofile som gruppe ble valgt fordi de første påstandene om hatkriminalitet som sosialt problem ble fremmet etter at to unge homofile menn gikk ut i pressen og sa at de hadde blitt utsatt for vold på grunn av deres seksuelle legning. Gjennom oppgaven har jeg vist at mye av retorikken rundt hatkriminalitet har sentrert rundt vold mot homofile, selv om hatkriminalitet er en kriminalitetskategori som dekker alle former for kriminalitet basert på hat og fordommer mot ulike minoritetsgrupper.

Å si at homofile er den gruppen som i størst grad har blitt konstruert som offer for hatkriminalitet, eller at homofile er den gruppen som har tatt eierskap over det sosiale problemet, vil ikke si at homofile ikke utsettes for slike handlinger som begrepet hatkriminalitet beskriver. Selv om statistikken viser at registrerte anmeldelser med hatkriminelt motiv knyttet til seksuell legning er vesentlig lavere enn registrerte anmeldelser med hatkriminelt motiv knyttet til rase/etnisk tilhørighet, er det ikke merkelig at LLH og andre homofile samfunnsdebattanter i større grad enn for eksempel antirasistiske organisasjoner, har benyttet seg av begrepet hatkriminalitet for å beskrive slike kriminelle handlinger. For det første er homofile en gruppe som opp i gjennom historien har blitt utsatt for mobbing, trakassering, diskriminering, vold og til og med drap. Mye av denne kriminaliteten har gått upåaktet hen i både media og hos politikere. Objektivt sett har altså homofile blitt utsatt for mye kriminalitet, men det har også andre minoritetsgrupper. For det andre har det inntil kategorien hatkriminalitet ble etablert ikke eksistert noen betegnelse på kriminalitet motivert ut ifra hat eller fordommer mot personer grunnet seksuell tilhørighet eller legning. I motsetning til hatkriminalitet er for eksempel betegnelse rasisme og rasistisk motivert kriminalitet kategorier som i lengre tid har vært institusjonaliserte.

8.3 Videre forskningsmuligheter

Denne oppgaven er det første forskningsbidraget som tar for seg fenomenet hatkriminalitet i Norge, men i større grad er dette en oppgave som har vært interessert i hvordan særlig politikere, media og interesseorganisasjoner presenterer og konstruerer sosiale problemer. På dette området er det gjort lite forskning her i landet, og som jeg nevnte innledningsvis er Cecilie Høigårds *Gategallerier* (2002) et av få bidrag hvor dette er noe av fokuset. Ut ifra denne oppgaven er det særlig to videre forskningsmuligheter som åpner seg.

Den første er ikke overraskende hatkriminalitet. Etter hvert vil nok hatkriminalitet bli institusjonalisert som forskningsobjekt slik som for eksempel rasisme har vært en god stund. I USA kom det hyllemeter med akademisk litteratur om hatkriminalitet utover på nittitallet (Jacobs og Potter, 1998) og også i Sverige er det i ferd med og bygges opp en ekstensiv litteratur om hatkriminalitet. Dersom det fortsatt opprettholdes et fokus på hatkriminalitet i Norge, vil det nok også her bli produsert forskning om dette. Særlig når det gjelder omfang av hatkriminalitet trengs det forskning. Politiet regner med mørketall (Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt, 2009), og i september i år utkom en rapport adressert fra den norske Regjeringen til FNs menneskerettighetsråd, der det innrømmes at hatkriminalitet og hatefulle ytringer er en utfordring i Norge, og at det til tross for få anmeldelser må regnes med store mørketall (Utenriksdepartementet, 2009: 7). På dette området er det altså absolutt behov for kartlegging. En streng konstruksjonistisk analyse ville ikke hatt interesse av omfanget av et problem, men et kontekstuellt perspektiv er derimot interessert i dette, nettopp for å undersøke holdbarheten i påstander om sosiale problemer (Halvorsen, 2002:70). I motsetning til den strenge konstruksjonismen anerkjenner den kontekstuelle konstruksjonismen at påstander settes frem innen en bestemt kontekst, og forskere innen dette perspektivet kan gjøre forsiktige referanser til den objektive verden (Best, 2006: 139; Halvorsen, 2002: 70).

Den andre forskningsmuligheten denne oppgaven åpner for, er en mer utstrakt bruk av det sosialkonstruksjonistiske perspektivet på sosiale problemer. Denne oppgaven er et av få norske sosiologiske bidrag som benytter seg av et slikt perspektiv. Pedersen har en artikkel i boka *Ungdom er Bare et Ord* (1994) der han benytter seg av Best (1990) sine begreper. Ottar Brox (1991) benytter seg av et lignende perspektiv, med fokus på retorikk og meningsdannelse i offentligheten, når han undersøker den sosiale konstruksjonen av innvandrerproblemet. Et av hans funn er at massemedia i stor grad fungerer som leverandør av materiale som andre har benyttet seg av tidligere; altså som sekundære påstandslieferandører for å benytte et begrep kjent fra denne oppgaven. Jeg finner det underlig at dette perspektivet er såpass lite brukt i norsk sosiologi. Dette er et genuint sosiologisk perspektiv der man studerer hvordan aktører aktivt konstruerer kategorier, noe som ikke er ukjent i andre deler av sosiologien. Forhåpentligvis vil denne oppgaven inspirere nåtidige og framtidige sosiologer til å benytte seg av dette teoretiske perspektivet.

Litteratur og kilder

Litteratur

- Allern, Sigurd (2001a). *Flokkdyr på løvebakken?: Søkelys på stortingets presselosje og politikken medierammer*. Oslo: Pax
- Allern, Sigurd (2001b). *Nyhetsverdier: Om markedsorientering i ti norske aviser*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Becker, Howard ([1963] 1997). *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press.
- Becker, Howard (1967). "Whose side are we on?" *Social Problems*. Årgang 14, Nr. 1: 239-248.
- Berger, Peter L. ([1963] 1991). *Invitasjon til sosiologi. Et humanistisk perspektiv*. Oslo: Pax
- Berger, Peter. L og Thomas Luckmann, ([1966] 2000). *Den samfunnsskapt virkelighet*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Berk, A. Richard, Elisabeth A. Boyd, og Karl M. Hammer, (2003). "Thinking more clearly about hate-motivated crimes" I: Barbara Perry, (red). *Hate and bias crime. A reader*. London: Routledge.
- Best, Joel (1987). "Rhetoric in claims-making: Constructing the missing children problem". *Social Problems*. Årgang 34, Nr. 2: 101-121.
- Best, Joel (1990). *Threatened children. Rhetoric and concern about child victims*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Best, Joel (1999). *Random violence. How we talk about new crimes and new victims*. Berkley: California University Press.
- Best, Joel (2001). *Damned lies and statistics. Untangling numbers from the media, politicians and activist*. Berkley: California University Press.
- Best, Joel (2006). "But seriously folks: The limitations of the strict constructionist interpretation of social problems". I: James A. Holstein og Gale Miller, (red.). *Reconsidering social constructionism. Debates in social problems theory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Best, Joel (2008). *Social problems*. New York: W. W. Norton
- Best, Joel (2009). "The constructionist stance" I: Patricia A. Adler og Peter Adler (red.) *Constructions of deviance. Social power, context and interaction*. Belmont, California: Thomson/Wadsworth.

- Best, Joel og Donileen R. Loseke (red.) (2003). *Social problems: Constructionist readings*. New Brunswick: Aldine Transaction
- Bergström, Gøran og Kristina Boréus (2005). "Samhällsvetenskapelig text- och diskursanalys" I: Gøran Bergström og Kristina Boréus, (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- och diskursanalys*. 2. utgave. Studentlitteratur
- Bjørgero, Tore (2005). "Conflict processes between youth groups in a Norwegian city: Polarisation and revenge. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. Årgang 13, Nr.1: 44-74
- Blumer, Herbert (1971). "Social problems as collective behaviour" *Social Problems*. Årgang 18, Nr. 3: 298–306
- Boréus, Kristina og Gøran Bergström (2005). "Argumentasjonsanalys" I: Gøran Bergström og Kristina Boréus, (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- och diskursanalys*. 2. utgave. Studentlitteratur
- Bråten, Stein (2004). *Kommunikasjon og samspill. Fra fødsel til alderdom*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brox, Ottar (1991). "Jeg er ikke rasist, men..." *Hvordan får vi våre meninger om innvandrere og innvandring?* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Burnstein, Paul (1991). "Policy domains: Organization, culture and policy outcomes" *Annual Review of Sociology*. Årgang 17. 327-350.
- Carrabine, Eamonn, Paul Iganski, Maggy Lee, Ken Plummer og Nigel South (2005). *Criminology. A sociological introduction*. London: Routledge.
- Christie, Nils (1982). *Hvor tett et samfunn?* 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Christie, Nils (1986). "The ideal victim" I: Ezzat A. Fattah, (red.), *From Crime Policy to Victim Policy. Reorienting the Justice System*. London: The Macmillan Press Ltd.
- Christie, Nils (1993). *Kriminalitetskontroll som industri*. Oslo: Universitetsforlaget
- Christie, Nils (2004a). *En passende mengde kriminalitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Christie, Nils (2004b). "Hvorfor det er ufruktbart å ta utgangspunkt i at kriminalitet er en sosial realitet". *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*. 404-407.
- Cohen, Stanley (2002). *Folk devils and moral panics*. 3. utgave. London: Routledge.
- Creswell, John (2007) *Qualitative inquiry and research design. Choosing among five*

- approaches*. Teller Road: SAGE.
- Davies, Pamela (2007). "Women, Victims and crime" I: Pamela Davies, Peter Francis og Chris Greer (red.), *Victims, crime and society*. London: SAGE.
- Ejrnæs, Morten og Søren Kristiansen (2004). "Perspektiver på sociale problemer i USA og Skandinavien" I: Anna Meeuwisse og Hans Swärd (red.). *Perspektiver på sociale problemer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Fauske, Halvor (1997). "Forståelse, forklaring og konstruksjonen av sosiale problemer" *Sosiologi i Dag*. Nr. 4. 5-23.
- Friele, Karen-Christine (2001). "Med regnbuen som våpen. Fragmenter av norsk homoseksualitet gjennom 50 år. I: Jan-Erik Ebbestad Hansen (red.). *Norsk Tro og Tanke. Bind 3. 1940-2000*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Giddens, Anthony (2001). *Sociology*. 4.utgave. Cambridge: Polity Press.
- Gidley, Ben (2004). "Doing historical and archival research" I: Clive Seale (red.). *Researching society and culture*. 2. utgave. London: SAGE
- Goode, Erich (1990). "The American drug panic of the 1980s: Social construction or objective threat?" *The International Journal of the Addictions*. Årgang 25, Nr. 9: 1083-1098.
- Goode, Erich (2005). *Deviant behaviour*. 7. utgave. Prentice Hall.
- Goode, Erich og Nachman Ben-Yehuda, (1994). *Moral panics. The social construction of deviance*. Malden: Blackwell.
- Graham, Ruth (2006). "Male rape and the careful construction of the male victim" *Social Legal Studies*. Årgang 15: 187- 208.
- Greer, Chris (2007). "News Media, victims and crime" I: Pamela Davies, Peter Francis og Chris Greer (red.), *Victims, crime and society*. London: SAGE
- Gusfield, Joseph. R (1981). *The culture of public problems*. Chicago University Press.
- Gusfield, Joseph. R (1989). "Constructing the ownership of social problems: Fun and profit in the welfare state" *Social Problems*. Årgang. 36. Nr. 5: 431- 441.
- Hacking, Ian (1999). *The social construction of what?* Harvard University Press.
- Hall, Nathan (2005). *Hate crime*. Devon: Willan Publishing.
- Halvorsen, Knut (2002). *Sosiale problemer. En sosiologisk innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hennum, Ragnhild (2001). "Lesbiske og homofiles rettsstilling" I: Marianne C. Brantsæter

- Turid Eikvam, Reidar Kjær og Knut Olav Åmås (red.). *Norsk Homoforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hilgartner, Stephen og Charles L. Bosk (1988). "The rise and fall of social problems: A public arenas model". *The American Journal of Sociology*. Årgang 94, Nr. 1: 53-78.
- Hester, Stephen og Peter Eglin (1992). *A sociology of crime*. London: Routledge.
- Hjemdal, Ole Kristian (2003). "Mot en offersentrert kriminalpolitikk" I: Kristian Andenæs og Knut Papendorf, (red). *Fortsatt uferdig. Festskrift til Thomas Mathiesen*. Oslo: Unipax
- Hjemdal, Ole Kristian (2004). "Victimology without victimology: The status of Victimological research in Scandinavia". *International Perspectives in Victimology*. Årgang 1, Nr. 1. 73- 83.
- Holstein, James A. og Miller, Gale. (2006). "Reconsidering social constructionism" I: James A. Holstein og Gale Miller, (red.). *Reconsidering social constructionism. Debates in social problems theory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Høigård, Cecilie (2002). *Gategallerier*. Oslo: Pax.
- Høigård, Cecilie (2003). "Kriminalitet: Naturalisering av sosiale relasjoner" I: Kristian Andenæs og Knut Papendorf, (red). *Fortsatt uferdig. Festskrift til Thomas Mathiesen*. Oslo: Unipax
- Jacobs, B. James og Jessica S. Henry (1996) "The social construction of a hate crime epidemic". *The Journal of Criminal Law and Criminology*. Årgang 86, Nr. 2: 366-391
- Jacobs, B. James og Kimberly Potter (1998). *Hate crimes. Criminal law and identity politics*. New York: Oxford University Press.
- Jagose, Annamarie (1996). *Queer theory. An introduction*. New York University Press
- Jenkins, Philip (1992). *Intimate enemies. Moral panics in contemporary Great Britain*. New York: Aldine De Gruyter.
- Jenness, Valerie (1995). "Hate crimes in the United States: The transformation of injured persons into victims of and the extension of victim status" I: Joel Best (red.). *Images of issues: Typifying contemporary social problems*. 2. utgave. Aldine Transaction.
- Jenness, Valerie (2007). "The emergence, content and institutionalization of hate crime law: How a diverse policy community produced a modern legal fact". *Annual Review of Law and Social Science*. Årgang 3: 141-160.
- Jenness, Valerie og Ryken Grattet (2001). *Making hate a crime. From social*

- movement to law enforcement*. New York: Russel Sage Foundation.
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Philips (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg : Samfundslitteratur
- Kjeldsen, Jens (2006). *Retorikk i vår tid*. Oslo: Spartacus.
- Kjeldstadli, Knut (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historie-faget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristiansen, Hans W. (2008). *Masker og motstand. Diskré homoliv i Norge 1920-1970*. Oslo: Unipub.
- Levin, Jack og Jack McDevitt (1993). *Hate crimes. The rising tide of bigotry and bloodshed*. New York: Plenum Press.
- Linders, Anualla (2008). "Documents, texts and archives in constructionist research" I: James A. Holstein og Jaber F. Gubrium (red.). *Handbook of constructionist research*. New York: The Guilford Press.
- Lilly, Robert J, Francis T. Cullen og Richard A. Ball (2007). *Criminological theory. Context and consequences*. 4. utgave. Thousand Oaks: SAGE.
- Lippe, Gerd von der (2003). "Konstruksjonen av kjønn og seksualitet i en dramaturgisk idretts kontekst". *Sosiologisk Tidsskrift*. Årgang 11, Nr. 4. 339- 368.
- Lipsky, Michael (1983). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Loseke, Donileen R. (1999). *Thinking about social problems. An introduction to constructionist perspectives*. New York: Aldine de Gruyter.
- Lowney, Kathleen S. (2008). "Claim-making, culture and the media in the social construction process" I: James A. Holstein og Jaber F. Gubrium (red.). *Handbook of constructionist research*. New York: The Guilford Press.
- Lyons, Christopher J. (2008). "Individual perceptions and the social construction of hate crimes: A factorial survey" *Social Science Journal*. Årgang 45, Nr. 1: 107-131.
- Mathiesen, Thomas (2005). *Retten i samfunnet. En innføring i retts sosiologi*. 5. utgave. Oslo: Pax.
- Merton, Robert (1976). "Introduction- the sociology of social problems" I: Robert Merton og Robert Nisbet (red.). *Contemporary social problems*. 4. Utgave. Harcourt Brace Jovanovich.
- Mjøset, Lars (2009). "The contextualist approach to social science methodology" I: David

- Byrne og Charles Ragin (red.). *The sage handbook of case-based methods*. London: SAGE.
- NESH (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer.
- Nielsen, Beth Grothe og Annika Snare (1998). *Viktimologi: om forbrydelsens ofre: teori og praksis*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Nissen, Nils Axel (2001). *Homo/hetero*. Oslo: Gyldendal.
- Pedersen, Willy (1994). *Ungdom er bare et ord*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, Willy (2005). *Nye seksualiteter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, Willy (2007). "Voldtekt rammer ikke blindt". *Aftenposten* 7. mars.
- Perry, Barbara (2003a). "Introduction" I: Barbara Perry (red.). *Hate and bias crime. A reader*. New York: Routledge.
- Perry, Barbara (2003b). "Defenders of the faith: hate groups and the ideologies of power" I: Barbara Perry (red.). *Hate and bias crime. A reader*. New York: Routledge.
- Petrosino, Carolyn (2003). "Connecting the past to the future: Hate crime in America" I: Barbara Perry (red.). *Hate and bias crime. A reader*. New York: Routledge
- Pfohl, Stephen J. (1977). "The "discovery" of child abuse". *Social Problems*. Årgang 24, Nr. 3: 310-323.
- Rian, Øystein (2001). "Mellom straff og fortielse. Homoseksualitet i Norge fra vikingtiden til 1930-årene" I: Marianne C. Brantsæter Turid Eikvam, Reidar Kjær og Knut Olav Åmås (red.). *Norsk homoforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reiman, Jeffrey, H (2006). *The rich get richer and the poor get prison: Ideology, class, and criminal justice*. 8. utgave. Boston: Allyn and Bacon.
- Richardson, Diane og Hazel May (1999). "Deserving victims? Sexual status and the social construction of violence" *The Sociological Review* .309- 331
- Ringdal, Nils Johan (1990). *Lystens død? Bekjennelser fra en mann av gay-generasjonen*. Oslo: Aschehaug.
- Roy, Jody M. (2002). *Love to hate. America's obsession with hatred and violence*. New York: Columbia University Press.
- Røthing, Åse (2007). "Homonegativisme og homofobi i klasserommet". *Tidsskrift for Ungdomsforskning*. 7: 27-51.
- Sacco, Vincent, F (2003). "Black hand outrage: A constructionist analysis of an

- urban crime wave". *Deviant Behavior*. Årgang 24, Nr.1: 53 - 77
- Sacco, Vincent, F (2005). *When crime waves*. Thousand Oaks: SAGE
- Säljö, Roger (2001). *Læring i praksis. Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Sandmo, Erling (1999). *Voldssamfunnets undergang*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sasson, Theodore (1995). *Crime talk: How citizens construct a social problem*.
- Schneider, Joseph W. (1985). "Social problems theory: The constructionist view" *Annual Review of Sociology*.11: 209-229.
- Silverman, David (2005). *Doing qualitative research*. 2. utgave. London: Sage.
- Snare, Annika (1983) "Den private volden: Om hustrumishandling" I: Cecilie Høigård og Annika Snare, (red.). (1983). *Kvinnens skyld*. Oslo: Pax
- Spector, Malcolm og John I. Kitsuse, (1977). *Constructing social problems*. Menlo Park: Cummings.
- Stefansen, Kari, Kristinn Hegna, Kirsti Valset, Tilmann von Soest og Svein Mossige (2009). "Vold mot "homofil" ungdom. Forekomst og fortolkninger". *Sosiologi i Dag*. Årgang 39. Nr. 2. 43-71.
- SSB (2008). *Norsk mediebarometer 2008*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Sykes, Charles J. (1992). *A nation of victims: The decay of the American character*. New York: St. Martin's Press
- Thagaard, Tove (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tiby, Eva (2007). "Constructions of homophobic hate crimes: Definition, decisions and data" *Journal Of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. Vol. 8, No. 2: 114-137.
- Tomsen, Stephen (2006). "Homophobic violence, cultural essentialism and shifting sexual identities" *Social Legal Studies*. Vol.15, No. 3: 389-407.
- Toulmin, Stephen (1958). *The uses of argument*. Cambridge University Press.
- Walklate, Sandra (2007). "Men, victims and crime" I: Pamela Davies, Peter Francis og Chris Greer, (red.). *Victims, crime and society*. London: Sage.
- Ward, Lester F. (1905). "Evolution of social structures" *American Journal of Sociology*. Vol. 10. No. 5. 589-605.
- Wenneberg, Søren Barelebo (2000). *Socialkonstruktivisme: Positioner, problemer og*

perspektiver. Fredriksberg: Samfundslitteratur.

Widerberg, Karin (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsopplegg*. Oslo: Universitetsforlaget

Kilder

Tidsskriftartikler

Endsjø, Dag Øistein (2001). "I kjønnets grenseland- vestens relative

Menneskerettighetsbegrep" *Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter*. Nr. 4. 81-90

Pedersen, Tor Henning (2003). "LLH vil kartlegge homovold". *Blikk*. Nr. 4. 11.

Dokument fra Oslo Kommune

Oslo Komunne (2006). *Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile og bifile- for mangfold og likeverd*. Byrådet

Rapporter og undersøkelser

Brottsforebyggende rådet (2007). *Hatbrott 2006. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*
Rapport 2007:17

Grytdal, Veslemøy og Pål Meland (2007). *Vold i Oslo 2006. En analyse av voldsanmeldelser 2. Halvår 2006*. Oslo Politidistrikt: Strategisk stab.

Grønningsæther, Arne Backer og Bjørn Nuland (2008). *Diskriminering av lesbiske, homofile, bifile og av hivpositive. En litteraturgjennomgang*. Fafo-notat 2008: 24.

Meland, Pål (2007). *Hatkriminalitet- kriminalitet motivert av hat og fordommer*. Oslo Politidistrikt: Strategisk stab

Moseng, Bera Ulstein (2007). *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer. En Representativ Undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse. Ung i Oslo 2006*. Oslo: NOVA. Rapport 19/07

Politidirektoratet og Oslo Politidistrikt (2009). *Hatkriminalitet. Anmeldelser registrert i 2007. En gjennomgang av anmeldelser registrert i 2007 med et motiv knyttet til rase/etnisk tilhørighet, religion og seksuell legning*.

Politidirektoratet (2007). *Tendenser i kriminaliteten. Utfordringer i Norge 2007-2009*. Seksjon for analyse og forebygging.

Politidirektoratet (2009). *Politiets nasjonale innbyggerundersøkelse*.

Dokumenter fra Stortinget

Besl. O. Nr. 43 (2007-2008). *Vedtak til lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*.

Innst. O. Nr. 72 (2004-2005). *Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven)*.

Innst. O. Nr. 29 (2007-2008). *Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*.

Odelstinget (2008). *Møte tirsdag den 12. februar 2008*.

Stortinget (2007). *Skriflig spørsmål fra Dagfinn Høybråten (Krf) til justisministeren*.

Dokument nr. 15:1197 (2006-2007).

Stortinget (2008a). *Møte mandag den 3. November 2008*. Sak nr. 3

Stortinget (2008b). *Møte tirsdag den 6. mai 2008*. Sak nr. 13.

Stortinget (2009). *Møte onsdag den 10. juni 2009*. Sak nr. 26.

Dokumenter fra Regjeringen og departementene

Almindelig borgerlig Straffelov (1902). *LOV-1902-05-22-10*. Det

Kongelige Justis- og politidepartement.

Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Krafttak for lesbiske og homofile*. Pressemelding.

Barne- og likestillingsdepartementet (2007). *Vi må ha en god og offensiv homopolitikk*. Tale Karita Bekkemellem. Mangfold og trygghet - En skeiv erfaringskonferanse Hotel Royal Christiania, Oslo, 13. september 2007.

Barne- og likestillingsdepartementet (2008). *Regjeringens handlingsplan for bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012*.

Justis- og politidepartementet (2005). *Skjerpene straff for familievold*. Pressemelding Nr. 92-2005. Dato: 21.12.2005.

Justis- og politidepartementet (2007). *Norge ingen frihavn for krigsforbrytere. Ny straffelov-folkemord, terror og hatkriminalitet*. Pressemelding. Dokument nr.: 114 - 2007

Justis- og politidepartementet (2008). *En aktiv helhetlig justispolitikk*. Justispolitisk

- status desember 2008. Rapport*
- Lov om straff (2005). *LOV-2005-05-20-28*. . Det Kongelige Justis- og politidepartement
- NOU (2006: 10). *Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter Utredning fra et utvalg som skal utrede styrking av fornærmedes og pårørendes straffeprosessuelle stilling, oppnevnt ved kongelig resolusjon 2. juli 2004*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- NOU (2009: 14). *Et helhetlig diskrimineringsvern. Diskrimineringslovutvalgets utredning om en samlet diskrimineringslov, grunnlovsvern og ratifikasjon av tilleggsprotokoll nr. 12 til EMK*. Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartement.
- Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004). *Om lov om straff (straffeloven)*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- Ot.prp. Nr. 8 (2007-2008). *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- Ot.prp. Nr. 11 (2007-2008). *Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte)*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- Prop. 1 S (2009-2010). *For budsjettåret 2010*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- Statsministerens Kontor (2009). *Politisk plattform for flertallsregjeringen utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2009 - 2013*. Rapport.
- St. meld. nr. 32 (2003-2004). *Om samarbeidet i Organisasjonen forsikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) i 2003*. Det Kongelige Utenriksdepartement.
- St.meld. nr. 35 (2004–2005). *Om samarbeidet i Organisasjonen forsikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) i 2004*.
- St. meld. Nr. 8 (2008-2009). *Om menn, mansroller og likestilling*. Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartement.
- St.prp. Nr. 1 (2008-2009). *For budsjettåret 2009*. Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartement.
- St.prp. Nr. 1 (2005-2006). *For budsjettåret 2006*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.
- St.prp. Nr. 1 (2006-2007). *For budsjettåret 2007*. Det Kongelige Justis- og politidepartement.

St.prp. Nr. 1 (2007-2008). *For budsjettåret 2008*. Det Kongelige Justis-og politidepartement.
St.prp. Nr. 1 (2008-2009). *For budsjettåret 2009*. Det Kongelige Justis-og politidepartement.
Utenriksdepartementet (2006). *Svarbrev 3. mars 2006 fra utenriksministeren til
stortingsrepresentant Jon Lilletun (KrF)*.
Utenriksdepartementet (2009). *National report submitted in accordance with paragraph 15
(a) of the annex to human rights council resolution 5/1*. 8. november.

Avisartikler

Aftenposten:

20.7.1991: Hatets forkjempere.

13.10.1998: USA rystes av homodrap

17.10.1998: Homsedrap i USA: Brutalt også i Norge.

7.3.1999: Preges av vold og politibrutalitet.

5.6.2005: Skeive muslimer. Kommentar av Knut Olav Åmås

31.7.2006: Hatkriminaliteten mot homofile. Kommentar av Knut Olav Åmås

2.8.2006: Mot homofili, ikke homofile. Kronikk Av Abid Q. Raja

5.8.2006: Vannhelig politisk allianse. Debattinnlegg av André Oktay Dahl

14.8.2006: Religion årsak til vold? Debattinnlegg av Stian Antonsen

30.8.2006: Voldsbølge mot homofile i Oslo

5.9.2006: Lover Hatparagraf. Storberget frykter mer vold mot minoriteter.

13.9.2007: Homofile blir mobbet og banket.

14.9.2007: Halvparten vil avslutte livet- Unge homofile sliter med selvmordstanker og rus.

15.9.2007: Homohets. Leder.

16.9.2007: Registrerer homovold- Justisministeren vil ha skjerpet straff for vold mot utsatte
grupper.

16.9.2008: Storberget bør be om unnskyldning.

Aftenposten Aften:

20.7.2006: Vold mot homofile. Leder.

4.8.2006: Halvt innvandrer, helt homo.

6.9.2006: Ingen tatt for homovold.

8.9.2006: Ingen midtsommernattsdrøm.

Bergens Tidende:

- 1.8.2007: Lite homovold i Bergen.
- 13.8.2007: Ingen homovold i Kardemommeby? Debattinnlegg av Håkon Haugli.
- 28.7.2008: Må prioritere hatkriminalitet. Debattinnlegg av Håkon Haugli.

Bladet Tromsø:

- 14.9.2007: Vold mot homofile.

Dagbladet:

- 23.11. 2005: Homodiskriminering er ikke så nøye. Debattinnlegg av Dag Øistein Endsjø
- 25.5.2006: Frigjøringsministeren. Debattinnlegg av Håkon Haugli, Jon Reidar Øyan og Dag Øistein Endsjø.
- 22.8.2006: Usynlige homser. Debattinnlegg av Birger Løkeng.
- 6.9.2006: Hatvold. Leder.
- 16.9.2006: Bør hatkriminalitet straffes strengere?
- 2.3.2008: Er følgene irrelevante? Debattinnlegg av Jan Arild Ellingsen.
- 15.9.2008: Kvarme gir grobunn for hatvold.
- 16.9.2008: Storberget skaper hatkriminalitet.
- 9.5.2009: Skriver om hat.
- 19.8.2009: Dette er en muslimsk bydel. Vi tolererer ikke slikt her.

Dagsavisen:

- 6.7.2004: ”Selv griser vet bedre”.
- 10.7.2004: Registrerer ikke vold mot homofile.
- 24.7.2004: Flere kvinner begår hatmotivert vold.
- 5.7.2005: Uten kunnskap om hatmotivert vold. Kronikk av Karita Bekkemellem og Håkon Haugli.
- 18.7.2006: Krever at vold mot homofile registreres.
- 27.7.2006: Vold mot homofile skal registreres.
- 30.07.2006: Banket på trikken, men ingen grep inn.
- 1.8.2006: Avviser vold mot homofile.
- 4.8.2006: Skeiv og magisk festival.

6.8.2006. Har ingen homovenner.
18.8.2006: Storberget fronter homomarsj mot vold
12.9.2006: Stopp hatet, stans volden. Kronikk av Knut Storberget og Anette Trettebergstuen.
29.9.2006: Skal studere hatvold.
16.6.2007: Vil skjerpe straff for vold mot homofile
16.7.2007: Få anmelder hatkriminalitet.
14.9.2007: Anmeld homovold!
17.9.2007: Med homohets på timeplanen
16.5.2008: Vold mot homofile på plakaten
26.8.2009: All hatvold er alvorlig. Debattinnlegg av Håkon Haugli

Klassekampen:

28.6.2003: Likhet for loven? Kronikk av Dag Øistein Endsjø
4.9. 2006: Det umannlige. Kronikk av Thomas Walle
5.9.2006: Bevis på maskulinitet. Kronikk av Åse Røthing

NTB:

12.5.1999: USA drøfter ny lov om hatkriminalitet
13.9.2007: Homofile ungdom blir mobbet og banket
14.9.2007: Selvmordstanker vanlig blant homofil ungdom
16.9.2008: Storberget beklager dersom han har mobbet
19.9.2008: 130 anmeldelser av hatkriminalitet

Nordlys:

27.7.2006: Vold mot homofile skal registreres.

Solabladet:

3.3.2009: Vil homomobbing til livs.

VG:

30.7.2006: Muslimske miljøer aksepterer homovold.

7.8.2006: Når diskriminerte diskriminerer. Debattinnlegg av Dag Øistein Endsjø

20.8. 2006: Vold er patetisk. Debattinnlegg av Kjell Erik Øie

Elektroniske kilder

Blikk:

Frp vil ikke gi skjerpene straff

URL: <http://www.blikk.no/nyheter/sak.html?kat=1&id=9998> (lesedato: 20.10.2008a)

Utnevnt til homominister

URL: <http://www.blikk.no/nyheter.sak.html?kat=9&id=8552> (lesedato: 20.10.2008b)

Alle må sikres mot hatkriminalitet

URL: <http://www.blikk.no/nyheter/sak.html?kat=1&id=9901> (lesedato: 21.10.2008)

Systemet må forandres

URL: <http://www.blikk.no/nyheter/sak.html?kat=1&id=6126> (lesedato: 23.11.2008)

Savner et bredere fokus

URL: <http://www.blikk.no/nyheter/sak.html?kat=1&id=6255> (lesedato: 23.4.2009)

Gaysir:

Volden fortsetter: Karl Magnus Nyeng banket opp på trikken

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11593> (lesedato: 15. 10.2008)

Storberget: Lover mer penger og bedre registrering

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11643> (lesedato: 20.10. 2008a)

Ny homominister:- Her trives jeg

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=12334> (lesedato: 20.10.2008b)

Om

URL: <http://www.gaysir.no/om> (lesedato: 27.10.2008)

Erling Lae: Registrer homovold nå

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11584> (lesedato: 23.11.2008)

Antivoldsprosjektet i New York. Innlegg av Karita Bekkemellem.

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11383> (lesdato: 23.11.2008)

Homofili og det mannlige muslimske monstret. Artikkel av Bera Ulstein Moseng.

URL: <http://www.gaysir.no/artikkel.cfm?CID=11692> (lesedato: 19.5.2009)

Hatvold:

Hva viser svensk forskning?

URL: <http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=4347> (lesedato: 22.10.2008)

Hatvold

URL: <http://www.llh.no/Hatvold> (lesedato: 2.6.2009)

Homonettverket.

Om oss

URL: <http://www.homonettverket.no/about.html> (lesdato: 23.3.2009)

Human Rights Service:

Homovold- en varsel om truet frihet for oss alle. Innlegg av Bruce Bawer.

URL: <http://www.rights.no/publisher/publisher.asp?id=54&tekstid=1198> (lesedato: 31.11.2008)

LLH.

Kommunalt homosvik. Pressemelding fra LLH Bergen og Hordaland. URL:

<http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=3942> (lesedato: 13.1.2009)

LHBT og LLH er budsjettvinnere. Kronikk av Karen Pinholt. URL:

<http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=4650> (lesedato: 13.1.2009).

Likhet for loven? Innlegg av Dag Øistein Endsjø. URL:

<http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=661> (lesedato: 13.1.2009)

Hva lesbiske, homofile og bifile har med menneskerettighetene å gjøre? Innlegg av Dag Øistein Endsjø. URL:

<http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=214> (lesedato: 13.1.2009)

Hatkriminalitet

URL: <http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=4200> (lesedato: 13.1.2009)

Et lite stykke homohistorie er skrevet

URL: <http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=2592> (lesedato: 20.3.2009)

Hva er LLH?

URL: <http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicOpen;ID=177> (lesedato: 2.6.2009)

Nettavisen:

Bølge av homovold

URL: <http://pub.tv2.no/nettavisen/innenriks/article724786.ece> (lesedato 19.5.2009)

Sjokkrappport om homovold

URL: <http://www.nettavisen.no/innenriks/ioslo/article1335042.ece> (lesedato 21.5.2009)

VG NETT:

Høyre-leder slo homsepar- saken henlagt.

URL: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=179933> (lesedato 13.1.2009)

Tv-programmer

NRK 1 (2008). *Dagsrevyen*. 16.september.

NRK 1 (2008). *Kveldsnytt*. 19. September.

TV2 (2008). *Nyhetene*. 1.april.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 39 498.

